

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ROMANTİK İLİŞKİLER BAĞLANMA
STİLLERİ VE EMPATİ DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şule AKBAŞ

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

AĞUSTOS 2022

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ROMANTİK İLİŞKİLER BAĞLANMA
STİLLERİ VE EMPATİ DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şule AKBAŞ
(191287056)

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nurgül YAVUZER

AĞUSTOS 2022

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz, Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı 191287056 numaralı öğrencisi **Şule Akbaş'ın** “Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişkiler Bağlanma Stilleri ve Empati Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ” adlı tez çalışması /25/08/2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından **Oy Birliği** ile Yüksek Lisans tezi olarak **Kabul** edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

- 1) Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nurgül YAVUZER
- 2) Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Neşe SARUHAN
- 3) Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ASLAN

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişkiler Bağlanma Stilleri ve Empati Düzeyleri Arasındaki İlişkinin incelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.
(25.08.2022)

Şule AKBAŞ

ÖNSÖZ

Psikoloji lisans eğitimim boyunca klinik anlamda iyi bir psikolog olabilme yolunda her türlü desteği vererek yetişmeme yardımcı olan, tüm samimiyetiyle kendi tecrübelerini paylaşarak yeni bakış açıları kazandıran, yeri unutulmayacak deneyimlere ve tecrübelere akademik anlamda kendisinden çok şey öğrendiğim ve örnek aldığım, yeri çok ayrı olan değerli hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Duygu Buğa'ya, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gizem Cesur'a, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ela Arı'ya ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi İtir kaşıkçı'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Lisansüstü eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen sevgili Dr. Öğr. Üyesi Sibel Mercan'a, Dr. Öğr. Üyesi Pervin Sevda Bıkmaz Hocama, ilgisiyle tez aşamamda yardımcı olan ve vermiş olduğu geri dönütlerle ilerlememde katkısı bulunan Dr. Öğr. Üyesi Nurgül Yavuzer hocama çok teşekkür ederim.

Koşulsuz sevgiyle her anımda yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, hayatım boyunca bana inanan ve güvenen, fikirleri ve sonsuz destekleri için Babam Ömer Akbaş'a, sevgili Annem Hatice Akbaş'a, beni hiç yalnız bırakmayan ve daima cesaretlendiren sevgili kardeşlerim Merve Akbaş' Tevfik Rüştü Akbaş ve Abdülkerim Akbaş'a yürekten teşekkür ederim. Beni eğitim hayatım boyunca hiç yalnız bırakmayan ve daima cesaretlendiren sevgili arkadaşım Sosyolog Meryem Şanlıer'e, lisans ve yüksek lisans hayatımda yanımda olan, araştırmalarıma manevi destekte bulunan sevgili arkadaşım Uzm. Klnk. Psk. Tuğba Metin'e Teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans sürecinde tüm samimiyetiyle yanımda olan ve nazımı çeken kıymetli dostlarım, Uzm. Klnk. Psk. Dilanur Zontul'a, Psk. Selvanur Akkurt'a Psk. Bengi küçük ve Psk. Gizem Tuna'ya çok teşekkür ederim.

Son olarak hayatım boyunca her anımda yanımda olan kıymetli dostlarım ve üzerimde emeği geçen her bir yakınımaya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ağustos 2022

Şule AKBAŞ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	viii
ÖZET	viii
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
1.2. Amaç ve Önem	4
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	5
1.4. Araştırmanın Modeli	5
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Romantik İlişkiler	7
2.1.1. Romantik ilişkilerin Beş Ögesi	8
2.1.2. Romantik İlişkilerde Bilişsel Duygusal ve Davranışsal Faktörler	9
2.1.3. Romantik İlişki Kavramına İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar	10
2.1.3.1. Karşılıklı Bağımlılık	10
2.1.3.2. Yatırım	10
2.1.3.3. Eşitlik	11
2.1.3.6. Sembolik Etkileşim	11
2.1.3.7. Bağlanma	11
2.1.4. Romantik İlişkilerle İlgili Yapılmış Araştırmalar	12
2.2. Bağlanma	14
2.2.1. Bağlanmanın Aşamaları	20
2.2.2. Bowlby'nin Gelişim Kuramı	20
2.2.3. Bağlanma Kavramında Bakım Veren Rolü	21
2.2.4. İçsel Çatışma Modelleri	22
2.2.5. Ayrılık Kaygısı	23
2.2.6. Bağlanma Stillerinde Bireysel Farklar	24
2.2.7. Yetişkin Yaşamda Bağlanma Etkileri	25
2.2.8. Hazan ve Shaver'ın Bağlanma Modeli	27
2.2.9. Bartholomew ve Horowitz'in Bağlanma Modeli	27
2.2.10. Brennan Clark ve Shaver'ın Bağlanma Modeli	28
2.2.11. Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	29
2.3. Empati	31
2.3.1. Empati ve Sempatı	34
2.3.2. Empatının Bireye Etkileri	34
2.2.4. Empatının Biyolojisi	35
2.2.5. Psikopatoloji ve Empati	36
2.2.6. Empatının Gelişim Süreci	38
2.2.7. Empati İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	38
3. YÖNTEM	42

3.1 Araştırma Örnekleme	42
3.2 Veri Toplama Araçları	42
3.2.1 Kişisel bilgi formu (KBF)	43
3.2.2 Çok Boyutlu İlişki Ölçeği (ÇBİÖ)	43
3.2.3 Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBSÖ)	44
3.2.4 Empati Ölçeği (EÖ)	45
3.3 Verilerin Toplanması	46
3.4 Verilerin Analizi	47
4. BULGULAR	48
4.1 Katılımcıların Sosyo-demografik Özelliklerine Ait Frekans Dağılımı	48
4.3 Araştırma Ölçeklerinin İç Tutarlılık Katsayıları	50
4.4 Araştırma ölçekleri ve alt boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi	50
4.5 Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Çok Boyutlu İlişki Ölçeği ve Empati Ölçeği'nin Demografik Özelliklere Göre Farklılıklarının İncelenmesi	57
4.5.1 Ölçeklerin cinsiyet ile farklılıklarının incelenmesi	57
4.5.2 Ölçeklerin yaş değişkenine göre farklılıklarının incelenmesi	61
4.5.3 Ölçeklerin eğitim durumu değişkenine göre farklılıklarının incelenmesi	65
4.5.4 Ölçeklerin gelir durumu değişkenine göre farklılıklarının incelenmesi	70
4.5.5 Ölçeklerin yordayıcı analizleri	75
5. TARTIŞMA	78
5.1 Empati Düzeyi, Çok Boyutlu İlişki ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulguların Tartışılması	78
5.2 Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulguların Tartışılması	82
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	90
6.1 Sonuçlar	90
6.2 Sınırlılıklar ve Öneriler	91
KAYNAKLAR	93
EKLER	106
Ek 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu	106
Ek 2: Kişisel Bilgi Formu	107
Ek 3: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBSÖ)	108
Ek 4: Cambridge Davranış (Empati) Ölçeği	109
Ek 5: Çok Boyutlu İlişki Ölçeği (ÇBİÖ)	113
ÖZGEÇMİŞ	115

KISALTMALAR

ÇBİÖ	: Çok boyutlu ilişki ölçeği
ÜBBSÖ	: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği
EÖ	: Empati Ölçeği
SPSS	: Statistical Package For The Social Sciences

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 4.1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	48
Çizelge 4.2: Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Alt Boyut Puanlarının Betimleyici İstatistik Tablosu	49
Çizelge 4.3: Çalışmada Kullanılan Ölçekler İçin İç Tutarlılık Güvenirlik Katsayıları	50
Çizelge 4.4: Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinin Alt Boyutları ve Empati Ölçeğinin Alt Boyutları Arası İlişkilerin İncelenmesi	51
Çizelge 4.5: Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinin Alt Boyutları ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeğinin Alt Boyutları Arası İlişkilerin İncelenmesi	54
Çizelge 4.6: Empati Ölçeğinin Alt Boyutları ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeğinin Alt Boyutları Arası İlişkilerin İncelenmesi	56
Çizelge 4.7: Cinsiyet Değişkeni için Empati Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi	57
Çizelge 4.8: Cinsiyet Değişkeni için Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi.....	58
Çizelge 4.9: Cinsiyet Değişkeni için Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi	60
Çizelge 4.10: Yaş Grupları için Empati Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi	61
Çizelge 4.11: Yaş Grupları için Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi	62
Çizelge 4.12: Yaş Grupları için Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi.....	63
Çizelge 4.13: Eğitim Durumu için Empati Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi	65
Çizelge 4.14: Eğitim Durumu için Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi	66
Çizelge 4.15: Eğitim Durumu için Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi.....	68
Çizelge 4.16: Gelir Durumu için Empati Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi	70
Çizelge 4.17: Gelir Durumu için Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi	71
Çizelge 4.18: Gelir Durumu için Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi.....	74
Çizelge 4.19: Empati Ölçeği'nin Yordayıcılarını Bulmak İçin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları.....	75
Çizelge 4.20: Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Yordayıcılarını Bulmak İçin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları.....	76
Çizelge 4.21: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Yordayıcılarını Bulmak İçin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları	77

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ROMANTİK İLİŞKİLER BAĞLANMA STİLLERİ VE EMPATİ DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmada odak olarak alınan konu, üniversitede öğrenim gören bireylerin romantik ilişkiler, bağlanma stilleri ve empati düzeyi arasındaki ilişkilerin bilimsel olarak incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda üniversite öğrencilerinin yakın romantik ilişkilerindeki bağlanma, çocukluk bağlanma stilleri ve ilişkilerinde empati düzeylerine olan ilişki ele alınmıştır.

Romantik ilişki kavramıyla çalışmamızda yakın ilişkilerle ilgili çeşitli psikolojik eğilimlerde ele alınmış (bu eğilimler arasında ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma durumu, bireylerin ilişki doyumu, bireylerin ilişki korkusu/kaygısı, ilişkide kendine güven duygusu, bireylerde ilişki izlenimi, dışsal ilişki kontrolü, ilişki girişkenliği ve içsel ilişki kontrolü bulunmaktadır) ve araştırmanın amacına ilişkin alt amaç ve hipotezler oluşturulmuştur. Ele alınan değişkenler olan bağlanma stilleri (güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma) ve empati düzeyi (bilişsel empati, empatik ilgi ve sempati, sosyal yeti ve emosyonel yanıt) da alt boyutu ile incelenmiştir.

Araştırmanın yöntemi, ilişkisel tarama modelidir. Tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olarak belirtilmiş olan kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak yapılan bu araştırmada örneklem, Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşayan yaşları 407 üniversite öğrenciden oluşturulmuştur. Bu öğrencilerin 82 kişisi önlisans, 282 kişisi lisans ve 43 kişisi ise yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Örneklemin cinsiyet dağılımı incelendiğinde ise 216 kadın ve 191 erkek öğrenci olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmada verilerini toplamak amacıyla ilk olarak katılımcıların kişisel bilgilerini elde etmek için Kişisel Bilgi Formu, romantik ilişkilere ilişkin psikolojik eğilimlerini değerlendirmek için Çok Boyutlu İlişki Ölçeği, empati düzeylerini belirlemek için Empati Ölçeği ve bağlanma stillerini ölçmek için de Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verileri online anket yöntemi ile toplanmış ve tamamlanmıştır. SPSS 24 programı kullanılarak, bahsedilen tüm ölçek ve yöntemlerle elde edilen veriler analiz edilmiştir. Bu verilerin analizi süresince, ilk olarak betimsel istatistik ve normallik testleri yapılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiği bulgulandıktan sonra araştırmada ele alınan demografik değişkenler ile farklılıkların incelenmesi amacı güdülerek, bağımsız t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmış, ve ölçekler arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin yönünün analizini yapabilmek ve gücünü yordayabilmek için de Pearson korelasyon analizi ve regresyon analizleri uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda empati ölçeği ile alt boyut toplam puanı ile çok boyutlu ilişki ölçeği'nin ilişkide kendine güven, ilişki girişkenliği, ilişki korkusu/kaygısı, dışsal

ilişki kontrolü, içsel ilişki kontrolü ve korkusu/kaygısı alt boyutları toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişkisi olduğu bulgulanırken, ilişki korkusu/kaygısı alt boyut toplam puanı arasında anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişkisi olduğu bulgulanmıştır. Elde edilen bulgular literatürdeki araştırmalar ile karşılaştırılarak literatür desteği ile tartışma bölümünde detaylı olarak tartışılmış ve öneriler kısmına araştırmanın son kısmında yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Romantik İlişki, Bağlanma Stilleri, Empati, Yakın İlişki Eğilimleri*

EXAMINING THE RELATIONS BETWEEN ROMANTIC RELATIONS, ATTACHMENT STYLES AND EMPATHY LEVES AMONG UNIVERSITY STUDENS

ABSTRACT

With this research, the aim is to investigate the existence and the strength of the relationship between romantic relationships, attachment styles and empathy dec of university students. For this purpose, the relationship between attachment, childhood attachment styles and empathy levels in the close romantic relationships of university students were examined.

Close relationships with the concept of a romantic relationship in our study, taken up in various psychological tendencies (a high level of relationship, focus, relationship satisfaction, relationship, fear/anxiety, the impression of the relationship, the relationship self-confidence in external control, the relationship relationship relationship extroversion and intrinsic control) and the purpose of the research sub-objective and hypotheses have been established. The attachment styles (secure, anxious and avoidant attachment) and the level of empathy (cognitive empathy, empathic interest and sympathy, social ability and emotional response), which are the variables discussed, were also examined with a sub-dimension.

The method of the research is the relational screening model. The study consisted of a sample chosen by using the easy-to-use sampling method, which is one of the non-random sampling methods. The sample of the study was composed of 407 university students aged in various provinces of Turkey. Of these students, 82 people are pursuing an associate degree, 282 people are pursuing a bachelor's degree, and 43 people are pursuing a master's degree. When the gender distribution of the sample was examined, it was observed that there were 216 female and 191 male students.

As the first research to obtain the personal information of the participants with the aim of collecting the data, personal information form, the multidimensional scale to assess psychological trends iliskilereiliski romantic relationship, empathy, and empathy to determine their level of attachment styles scale to measure the multi-dimensional attachment styles Scale was used. The data of this research were collected and completed using the online survey method. The data obtained were analyzed using the SPSS 24 program. In the analysis of the data, descriptive statistics and normality tests were performed first. The data showed a normal distribution in order to examine differences of demographic variables included in the study after found by Independent t test, one way analysis of variance (Anova) and the relationship between the direction and the strength of this relationship in order to yordayab scales, Pearson correlation analysis and regression analysis was applied.

The total score for the scale as a result of research of empathy with the lower dimension with the multi-dimensional relationship in the relationship of the scale, self-confidence, assertiveness, relationship, relationship, fear/anxiety, external control the relationship, intrinsic control the relationship and fear/anxiety is a weak relationship between the total score of lower dimensions bulgulanir negative, while

the relationship of the fear/anxiety sub-dimension were significant positive weak relationship between the total score should be. The findings obtained were then compared with the research in the existing literature and discussed with great detail in the discussion section with the support of the literature, and the recommendations section was added to the final part of the study.

Keywords: *Romantic Relationship, Attachment Styles, Empathy, Intimate Relationship Trends.*

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren sosyal bir varlık olan insanın hem hayatta kalabilmek hem de ihtiyaçlarını giderebilmek adına diğerleriyle etkileşim içindedir (Saraç, Hamamcı ve Güçray, 2015). Hayatın her basamağında, diğerleriyle kurulan ilişkiler gelecekte var olacak ilişkiler için bir temel niteliği taşıdığı gibi kişilik oluşumunun da önemli bir parçasıdır. İnsanın ilişki kurması ve bu ilişkiyi sürdürmesi temel bir psikolojik ihtiyaçtır (Sakallı ve Curun, 2001). İnsan yaşamı boyunca, birçok ötekiyle etkileşim içerisine girmektedir. Bu etkileşimler sonucunda bazı insanları çekici bulmakta ancak birkaçıyla da romantik ilişki deneyimlemektedir. Bu romantik ilişkinin var olabilmesi için de kişisel özellikler, yaşam deneyimleri, benzerlik, çekicilik gibi etmenler romantik ilişkilerin derinliğini üzerinde etkilidir. Özellikle var olan bir romantik ilişkide karşılıklı bağlılığın arz ettiği önem, bireyin duygu, düşünce ve davranışları ilişki içerisinde olunan kişiyi de etkilemekte ve var olan bağlılığın boyutu ise yakın ilişkilerin ayırt edici bir özelliği olarak tanımlanmaktadır (Freedman, Greenberg, Katz 2003; Aydoğdu ve Olcay Çam, 2013; Aydoğdu ve Olcay Çam, 2013). Kurulan ilişkilerle birlikte, ait olma, ait hissetme ve diğerlerinin varlığıyla tamamlanabilecek ihtiyaçların giderilmesi araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır. Maslow da ait olma ve sevgi ihtiyacının insan hayatında ve yaşam basamaklarında arz ettiği önemi vurgulamaktadır (Çelikkaleli, Gökçakan ve Çapri, 2005). Bireyin ilişki kurmak, sevmek ve sevilme gibi ihtiyaçlarının karşılanması, ergenlik döneminde ve gelecek hayatında da kuracağı romantik ilişkilere yönelmesine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Yaşamda var olan gelişim basamaklarının insana sunmuş olduğu görevlerden biri de romantik ilişkilerin varlığı ve gelişimidir (Eryılmaz ve Mutlu, 2017). Ebeveynin empatik yaklaşımı, çocuğun gelişiminin her evresinde, anlaşılabilir duygusu yaratmakla birlikte olumlu bir kendilik algısının da ana faktörü olarak değerlendirilmektedir. Ebeveynlerle kurulacak güvenli bağın, gelecek kişilerarası tüm iletişimlerde pay sahibi olduğu belirtilmekle birlikte, aslında çocukluk deneyimlerinde ihtiyaçların karşılanması kadar çocuğa yaklaşımda empatinin varlığı da önem arz etmektedir. Freud (1920) empati kavramını "egomuza doğal olarak yabancı olan bir başka insanı

anlamamızda en önemli kısmı oluşturan süreç" olarak tanımlamış ve özne ile nesne arasında var olan benzerliklerden var olan özel bir özdeşim şekli olduğunu ifade etmiştir. Burada ebeveynin kendisini çocuğu yerine koyma becerisi ve olaylara ve durumlara onun perspektifinden bakabilmesi, onun duygularını ve düşüncelerini anlayarak bunu ona iletmesi önem arz etmektedir (Ersoy ve Köşger, 2016; Önder ve Gülay, 2007). Çocuk ebeveynleri tarafından anlaşılmaya yönelik hissiyata sahip olduğunda, kendisinin yalnız olmadığını hissetmekle birlikte deneyimlediği olumlu ya da olumsuz durumu da daha kolay sindirebilmekte ve duygusal açıdan da toleransı gelişebilmektedir. Özetle ilk yaşantılarda sağlıklı bağlanma ile başlayan bu süreç gelecek tüm ilişkilerde etkisini göstermektedir.

Psikanalitik yaklaşımda, insanın kişilik oluşumunda ve gelişiminde bağlanma faktörüne dikkat çekilmiştir. Kuramcılar bağlanma kavramını farklı şekillerde ele almış olsa da ortak paydada buldukları nokta anne ve babaların çocuk ile olan iletişimi ve çocukların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik yaklaşımlarıdır (Demirdağ, 2017; Tüzün ve Sayar, 2006). Esas olarak bu temel, duygusal bağlanma ve fiziksel olarak ayrılık yaşandığında sıkıntılarla kendini gösteren biçimsel çıktılar, John Bowlby'nin (1969, 1973, 1980) öncü teorik çalışmalarıyla başlangıç göstermektedir. Ancak kişinin bağıllık sunusunu zamanın başlangıcına dek dayandırmak mümkün görülmektedir. Çünkü bireyin bağlanması sevme ihtiyacı, yardım alma ihtiyacı gibi tüm duygusal evrelerini yaradılıştan getirmektedir ve Adem'den itibaren "O'na bir eş yaratacağım" tanrı sözlerine dek dayandırılması anlaşılır bir perspektifi göstermektedir. Ancak söz konusu kuram olduğunda, bir fikrin oluşması, gözlenmesi, tüm değişkenlerle ortaya konulmasını gerekli kılmaktadır ki Bowlby'nin yaptığı da tam olarak bu noktada kabul görmektedir. Bowlby'nin, bağlanma kavramına yönelik yaklaşımında, bebeğin ihtiyaçlarının karşılanması, bebeğin desteklenmesinin önemine değinerek, çocukluk çağı yaşantılarında bağlanma figürü aracılığıyla edinilen ilk ilişkilerin gelecek yıllarda kurulacak kişilerarası ilişkiler için bir temel teşkil ettiğini ifade etmektedir. Bazı araştırmacılar yetişkin yaşamının romantik ilişkilerinde, bireylerin ebeveynlerine ait içsel ve dışsal özelliklere sahip kişileri partner olarak seçme eğiliminden bahsetmektedir (Bowlby, 1973; Bretherton, 1995; akt., Morsünbül ve Çok, 2011). Cooper ve ark. (1998)'e göre; insanlar, yaşamına devam etmek için ortaklar seçmektedir ve bunu da güdülerine dayanarak yapmaktadırlar. Partner yani eş /sevgili seçimi ile ilişkilendirmektedir. Dolayısıyla

bağlanma duygusal olduğunda kuramlar ilişki gruplarına göre yorumlanabilmektedir. Ancak bilişsel gelişimin henüz temellerinin oluşmamış olduğu bebeklik döneminde, içgüdüsel bağlanma biçimi, ilerleyen yaşlarda bilişsel gelişimle birlikte çeşitli duygusal tepki temellerini doğurabilecek bir motivasyon sağlamaktadır.

İnsanın ve gelişimin sosyal yönüne dikkat çeken Sullivan (1953), bireyin psikolojik gelişimini yorumlayabilmek için kişilerarası ilişkilerinin de değerlendirilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. İnsanın, bebeklik döneminde başlayan ve ergenlik döneminde de devam eden gereksinimlerine değinen Sullivan, temasa, şefkate, yetişkinlerle kurulan etkileşime ve iletişime, akranlar arası iletişime ve akran kabulüne, yakınlık ihtiyacına, cinsel yakınlık ihtiyacına, karşı cinsle etkileşime ve yetişkin yaşama kabule olan gereksinimlerini vurgulanmaktadır (Sullivan, 1968). Bağlanma kuramı ile birlikte diğer kuramcılar da emme davranışı, ağlama davranışı, gülümseme davranışı, izleme davranışı, çağırma davranışı, arama davranışı ve bekleme davranışı gibi davranışlar aracılığıyla bebeklerin, ebeveynleri ile sosyal iletişimlerini gelişmesinde etkili olan biyolojik örüntülerin erişkinlik döneminde kişilerarası ilişkilerde temel teşkil ettiğini ifade etmektedir (Bowlby, 1972; Gürçan, 2015).

Romantik ilişkiler söz konusu olduğunda kendilerini güvenli, çekingen ya da kararsız olarak tanımlayanlarda, köken ailelerinde ebeveyn-çocuk ilişki kalıpları farklılık göstermektedir (Shaver ve Hazan, 1988). Cicirelli (1989, 1991) Bağlanma teorisini uyguladığı orta yaşlı kardeşler ve onların yaşlı ebeveynleri üzerindeki çalışmalarında bu konu üzerine eğilmiştir. Literatürde, Çocuk-yetişkin bağlanma, çocuk-çocuk bağlanma ve yetişkin-yetişkin bağlanma ilişkilerinin değişen özelliklerini (Hall, 1985; Marvin ve Stewart, 1990) işledikleri çalışmalara rastlanmaktadır. Sosyal gelişim sırasında, insanlar muhtemelen hem kendileri hem de önemli diğer kişilerle tipik etkileşim kalıpları olan içsel duygusal/bilişsel modeller oluşturmaktadır (Ainsworth ve diğerleri, 1978; Bowlby 1973; Main ve diğerleri, 1985). Bu zihinsel modellerin kişiliğin gelişimini düzenlediğine ve sonraki sosyal davranışlara rehberlik ettiğine ise başından itibaren inanılmakta, bunun da erken çocukluk dönemlerinden doğduğu fikri bağlanma teorisi ile ortaya konmaya çalışılmaktadır. Tüm bu fikri bağlanma, bağlanma figürünü ortağı olarak seçme, bağlanma stili ile yorumlama ve romantik ilişkilerde empatik yaklaşım sunmanın bebek-anne veya bebek birincil bağlanma figürü esas alınarak yorumlanmasına dair bağlanma stillerine ek olarak,

anne duyarlılığı ve bebek ilişkisinden söz edildiği üzere empati ile diyalogun romantik ilişkide gelişip gelişmediğinin incelenmesini sağlamak çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Bu nedenle çocukluk çağlarında şekillenmeye başlayan empati kavramı gelecekte kurulacak ilişkiler üzerinde de etkilidir. Araştırma kapsamında öğrencilerdeki romantik ilişkilerde empati düzeyinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülerek bir diğer değişken olarak çalışmada yerini almıştır. Bu çalışmanın temel amacına benzer bir biçimde yetişkinlerde aşk acısını doğuran romantik ilişkilerin bağlanma stillerini bir seçki ile sunmaktır. Esas olarak romantik ilişkiler, empati düzeyi ve bağlanma stilleri temel versiyonda daha önce birçok araştırmaya konu olmuştur. Temel versiyondaki bağlanma ve kopma ilişkileri esas olarak bu çalışmanın özünü oluşturduğundan temel amaç bu noktada uygun görülmektedir.

1.2. Amaç ve Önem

Bu araştırma ile, üniversitede öğrenim gören öğrencilerin Romantik ilişkiler bağlanma stilleri ve empati düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bireylerin çocukluk dönemi algıladıkları anne bebek bağlanması, bu bağlanma stillerine istinaden empati ilişkisinin nasıl kurulmuş olduğu ve bunun genç yetişkinlik dönemindeki romantik ilişkilerine nasıl yansıtacağına bakılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda konu kapsamında literatürdeki çalışmalar incelenmiştir. Bu araştırmanın önemi ise; bu üçlü değişken ile yeterince irdelenmediği dikkat çeken romantik ilişkiler, bağlanma stilleri ve empati düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi kavramını ele almaktadır. Bu yüzden romantik ilişkiler bağlanma stilleri ve empati düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda bu araştırmanın önemli bulgular sunabileceği düşünülmektedir. Ayrıca üniversite öğrencilerinde aile bağlanma stillerinin romantik ilişkilerini nasıl etkilediği, öğrencilerin romantik ilişkilerini nasıl algıladıkları ve empati düzeyleri arasındaki ilişki üzerinde yapılan çalışmaların, bu bireylerle yürütülen klinik uygulamalarda sağlayabileceği katkılar da önemli olarak ele alınmaktadır. Özellikle üniversite yıllarının, ergenlik döneminin sonlarına doğru ve beliren yetişkinlik dönemine denk geldiği düşünüldüğünde, romantik ilişkiler, bağlanma stilleri ve empati kavramını ele alan bu araştırmanın önemi açıktır. Çoklu ilişkilerde ve romantik ilişkilerde empati kavramı aidiyetin gelişmesine ve sağlıklı ilişkiler kurulmasına imkan tanımakla birlikte erken çocukluk döneminde temellenen

bağlanma kavramı gelecek ilişkilerin de bir yordayıcısıdır. Araştırmanın amacına uygun olarak araştırmaya ait amaç soruları, alt amaçlar ve çalışmanın hipotezleri oluşturulmuştur.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri şunlardır:

H1: Üniversite öğrencilerinin Romantik ilişkileri ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Üniversite öğrencilerinin Bağlanma stilleri ve empati düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Üniversite öğrencilerinin Romantik ilişkileri ve empati düzeyleri arasında anlamlı ilişki vardır.

H4: Üniversite öğrencilerinin Romantik ilişkileri ile bağlanma stilleri ve empati düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Katılımcıların romantik ilişkileri, bağlanma stilleri ve empati düzeyleri puanları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

H6: Katılımcıların romantik ilişkileri, bağlanma stilleri ve empati düzeyleri puanları yaşlarına göre farklılık göstermekte midir ?

H7: Katılımcıların romantik ilişkileri, bağlanma stilleri ve empati düzeyleri puanları eğitim durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

H8: Katılımcıların romantik ilişkileri, bağlanma stilleri ve empati düzeyleri puanları gelir durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

1.4 Araştırmanın Modeli

Yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin romantik ilişkiler bağlanma stilleri ve empati düzeyi arasındaki ilişki incelenecektir. Araştırmada incelenen konu ve gereksinimleri sebebiyle, araştırma modeli düşünüldüğünde ilişkiisel tarama modelinin kullanılmıştır. İlişkiisel tarama modeli kapsamında ise iki ya da daha yüksek sayıdaki değişkenin birlikte değişim gösterip göstermeyeceğini ele almaktadır. Ele alınan değişkenlerin bir arada değişim gösterip göstermediği ve

herhangi bir değişim söz konusuysa da bu değişimin ne olduğunu saptamaya çalışmaktadır (Karasar, 2011; Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010).

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, araştırmanın problemlerine konu olan romantik ilişkiler, bağlanma stilleri ve empati düzeyine ilişkin kuramsal bilgiler yer almaktadır.

2.1 Romantik İlişkiler

İnsanın sosyal bir varlık olduğu bilinmektedir ve bu sosyal varlık oluşu sonucunda insan, başlangıçtan itibaren diğerleriyle ilişki kurmakta ve artan yaşla birlikte sağlanan bilişsel ve psikolojik gelişiminde etkisiyle farklı kişilerle etkileşim halinde olmaya devam etmektedir. Diğerleriyle kurulan bağların başlangıç noktası bebeklikte bakım veren ile kurulan ilişkidir. Kişilerarası kurulacak ilişkilerin en temel gelişim basamağı olarak gösterilen bu bebek ve bakım veren arasındaki bağda önem arz eden nokta bakım verenin güvenli üs görevini yerine getirmesi ve bebeğin istediği zaman ulaşabilmesidir (Collins, Cooper, Albino ve Allard, 2002). Bağlanma davranışlarının oluşmasında bakım veren ve bebek arasındaki iletişim ve etkileşimin önemine ilk değinen kişi ise Bowlby'dir (Bowlby, 1980).

Romantik ilişki kavramı, iki bireyin birbirlerine karşı duydukları yoğun sevgi, yakınlık arayışı, fiziksel çekimin ve farklı görüşlerine rağmen ortak bir paydada buluşabildikleri, güven bağının bulunduğu ve özel paylaşımların da yer aldığı bir hayat süreci şeklinde tanımlanmaktadır (Hatfield, 1988; Fuhrman, Flannagan ve Matamoros, 2009).

Partnerlerin birlikte zaman geçirmekten hoşlanması ve birbirlerine duydukları sevginin yanında da aidiyet duygusunun da önem arz etmektedir (Kalkan ve Yalçın, 2012; Terzi, 2014). Bireylerin ilişkilerine ilişkin inançları (Sarı ve Owen, 2016), ilişkiden aldıkları doyum ile doğru orantı içerisindedir (Pistole, 1989; Hendrick, Hendrick ve Adler, 1988; Davis ve Oathout, 1987; Simpson, 1990).

Bireyin sosyal hayatı bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkin döneminde farklılaşmaktadır. Değişen ilişkiler beraberinde farklı stratejileri de getirmektedir. Kurulan her ilişkide geçmiş deneyimlerden yola çıkarak tecrübelerinden faydalanan

bireyin, tüm gelişim dönemleri birbiriyle etkileşim içindedir. Böylelikle de kişilerarası ilişkilerinde bir bağ ve uyum olduğu ifade edilmektedir (İmamoğlu, 2009).

Bu noktada bazı araştırmacılar ilk kurulan bağ olan bakım veren ve bebek ilişkisine odaklanmaktayken, bazı araştırmacılar ise ergenlik döneminin belirleyici etkisine dikkat çekmektedir. Ergenlikle birlikte, ebeveynlerle kurulan iletişim ve etkileşimin azalmasına karşın akranlarla yoğunlaşan ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkide mecburiyet ilkesi mevcutken akranlarla kurulan bağlarda mecburiyet barınmamakla birlikte, ergen birey diğerleriyle paylaşmayı ve değer vermeyi öğrenmekle birlikte, akran ilişkilerinde karşılıklılık ilkesinin varlığı temel niteliktir (Sullivan, 1953). Ayrıca ergen birey, karşı cins ile arkadaşlık ilişkileri kurmaya başlamakla birlikte romantizm kavramının da kişinin hayatına girdiği ilk basamak olarak değerlendirilmektedir (Zimmer-Gembeck, 2002). Bazı araştırmacılar ergen bireyin, kurduğu ilişkilerde ebeveynlerine ait özellikleri arama girişimine dikkat çekmekle birlikte, romantik ilişkide partner seçiminde de bu özelliklerin arandığını belirtmektedir (Hendrix, 2007). Bowlby'nin bağlanma kuramında etkilenecek yetişkin yaşamdaki bağlanma stillerine yönelik araştırmalar yapan Hazan ve Shaver'da (1987) çocukluk çağı yaşantılarında gerçekleşen bağlanmanın yetişkin yaşamdaki romantik ilişkiler üzerinde anlamlı etkileri olduğunu ifade etmektedir.

2.1.1 Romantik ilişkilerin Beş Ögesi

Moss ve Schwebel (1993), bir romantik ilişkiden söz edebilmek için beş ögenin birlikte var olmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bu beş öge;

1. **Bağlılık:** partnerler ilişkileri süresince deneyimlediklerinden hareket ile sevgi ve arzu ile birlikteliklerini devam ettirmektedir. Bağlılık diğer tüm ögelerin de temel niteliğidir.
2. **Duygusal Yakınlık:** Partnerlerin birbirlerine karşı duygularının ortak olması ve birbirlerinin içsel, duygusal dünyalarını anlamaya çalışmalarıdır.
3. **Bilişsel Yakınlık:** Sevgi bağı ile bir arada olan partnerlerin bilişsel değişimlerine karşın duyarlı olması ve birbirlerinin bilişsel dünyalarını anlamaya çalışmasıdır.

4. Fiziksel Yakınlık: Burada partnerlerin birbiriyle olan fiziksel etkileşimlerinden bahsedilmektedir.
5. Karşılıklılık: Partnerlerin karşılıklı etkileşimleri ve ilişkileri adına sarf ettikleri çabadan bahsedilmektedir.

Bireyin hayatında romantik ilişkiler farklı şekillerde meydana gelebilir ancak romantik ilişki kavramında, karşılıklı olarak kendini açma ve paylaşımlar, duygusal yakınlık ve bağ, ilişkiye ve birbirine adanmışlık, dürüst olabilme, yalınlık ve açıklık, kontrol algısının yarattığı çabalardan kaçınma, ilişkide samimiyet, karşılıklı olarak çıkar gözetimi, mahremiyet, karşılıklı güven ve ayrılık anında ise üzülmeye özellikleri barındıran bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Rubenstein ve Shaver, 1982; Erden-İmamoğlu, 2009). Bu nedenle var olan her ilişkinin romantik ilişki olarak betimlenmesi doğru bir yaklaşım olmaktan uzaktır.

2.1.2 Romantik İlişkilerde Bilişsel Duygusal ve Davranışsal Faktörler

Halfeld'in (1985) deyiimiyle tutkulu sevgi olarak adlandırılan romantik ilişkiler, birlikte olabilmek adına duyulan özlemin varlığına işaret etmektedir. Halfeld, romantik bir ilişkiden söz edebilmemiz için üç temel faktörün varlığına dikkat çekmiştir. Bu faktörler;

1. Bilişsel Faktörler: İlişkilerde karşılıklı olarak sürekli birbirini düşünme eylemi mevcuttur. Kişi partnerini tanıma isteğine sahip olmakla birlikte, ilişki içerisinde olduğu kişiyi olduğundan daha iyi görme eğilimine de sahiptir.
2. Duygusal Faktörler: Kişi ilişki içerisinde olduğu partnerini çekici bulmakta ve her anı birlikte geçirmek istemektedir. Aynı geçirilen her süre özlem duygusunun bir tetikleyicisidir. Partnerleriyle aralarında herhangi bir problem anında kötü duyguların kişiye eşlik ettiği gözlemlenir.
3. Davranışsal Faktörler: Kişi ilişki içerisinde olduğu partnerini mutlu etme isteğiyle hareket eder ve mutlu edebilecek davranışlara yönelmektedir.

Hatfield (1985) duygular ve davranışlar arasındaki etkileşimi de vurgulayarak, duyguların belirlenmesinde, davranışların etkili rolüne dikkat çekmiştir. birçok araştırmacı ise yetişkinlik döneminde, romantik ilişkilerin insanın hem duygusal hem de bilişsel gelişimi için arz ettiği önemi ifade etmekle birlikte, psikolojik sağlık ve

sağlamlığı da pozitif yönde yordadığını ifade etmektedir (Doi ve Thelen, 1993; Moss ve Schwebel, 1993; Pielage, Luteijn ve Arrindell, 2005).

Partnerlerin birbirlerinden ilgi ve duygusal yaklaşım konusundaki beklentileri, ilişkilerin anlam ve derinlik kazanmasında pay sahibidir. Böylelikle iki farklı bireyin arasındaki duygusal bağların kuvvetlenmesinde ve birliktelik içeren paylaşımların da artmasına neden olmaktadır. Ayrıca romantik ilişkilerin bir diğer belirleyicisi olarak da karşımıza destek kavramı çıkmaktadır. Partnerinin hayatındaki zorluklara karşın sağlanan sosyal ve duygusal destek birlikteliklerin kuvvetlenmesinde aracı rol üstlenmektedir. Araştırmacıların vurgulamış olduğu bir diğer özellik ise romantik ilişkilerde var olması gereken cinsellik ve fiziksel yakınlıktır (Bernstein, Roy ve Srull, 1991).

2.1.3 Romantik İlişki Kavramına İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

2.1.3.1 Karşılıklı Bağımlılık

Karşılıklı bağımlılık kuramı Thibaut ve Kelly (1959) tarafından geliştirilmiştir. Bu kuramda karşılıklı olarak etkileşim içerisinde olan partnerlerin ilişkide geçen süre ile doğru orantılı olarak birbirlerinin deneyimlerinden etkilenecek uyum sağlanacak bir biçimde şekillenmesine dikkat çekilmekle birlikte zaman içerisinde aynı davranışların sergilenmesi vurgulanmaktadır. Bu yaklaşımda en önemli faktör partnerler arasındaki etkileşimdir. Etkileşimin yoğunluğuna bağlı olarak birbirlerini tanıma, tercihlerini öğrenme ve davranışlarını fark etme fırsatı tanınmaktadır (Büyükşahin, 2006; Burger, 2006). Tüm bunlar ilişkiye yön verecek faktörler olarak betimlenmektedir. Ancak bu yaklaşımda ödül ve bedel kavramları dikkat çekmektedir. Partnerler arasındaki etkileşimde ödül kavramı; bireyin ilişkiden aldığı doyum ve tatmin, ilişkiye yönelik olumlu duygular ve memnuniyettir. Bedel kavramı ise içeriğinde; partnerlerin ilişkinin devam etmesi adına harcadıkları çaba ve ilişkinin kişilerde oluşturduğu kaygıyı barındırmaktadır (Erden ve İmamoğlu, 2009; Ünlü, 2004; Büyükşahin, 2006).

2.1.3.2 Yatırım

Bu kuram Rusbult (1980) tarafından geliştirilmiştir. İlişkilerde bağlanımın oluşabilmesi için karşılıklı bağımlılığın bir ön koşul olduğu ifade edilmektedir. Bağlanımın oluşması için gerekli olan faktörler ise; ilişkiden sağlanan doyum,

ilişkiye yapılan yatırım ve diğer seçeneklerin niteliğidir. Bu yaklaşımda ilişkiden alınan doyum ile ilişkiye bağlanımın pozitif yönde ilişkili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca diğer seçeneklerin varlığıyla vurgulanan nokta ise bireyin yalnız kalmaya yönelik isteği ya da farklı bir kişi ile birlikte olmaya yönelik isteğidir (Büyükşahin, 2006).

2.1.3.3 Eşitlik

Adams (1965) partnerlerin ilişki içerisinde, birbirleriyle eşit olmadığına yönelik düşüncelerinin bir stresör olduğunu ifade etmektedir. Eşitsizliğe yönelik düşüncelerin artmasıyla da bireyin stres seviyesi yükselmektedir. Bu nedenle partnerlerin kendi şahsi çıkarlarına değil ortak ihtiyaç ve isteklerine adil bir şekilde yaklaşılması vurgulanmaktadır. Bir tarafın isteklerine yönelik yoğun bir gerçekleştirilme çabası karşı taraf için adaletsizlik algısını var ederek ilişkiden alınan doyumunu da negatif yönde yordamaktadır. İlişkiden tatmin olmayan kişinin, zaman içerisinde ilişkiye olan bağlılığı da olumsuz şekilde etkilenmekte ve ilişkinin sonlanmasına da neden olabilmektedir (Erden ve İmamoğlu, 2009).

2.1.3.6 Sembolik Etkileşim

Bu yaklaşımın temellendiği nokta Weber ve Mead'in kuramına dayanmaktadır. Bireyin yaşamını yönlendirmesinde diğerleriyle var olan etkileşimleri belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu görüşlerden hareket eden Blumer (1969) ise bireyin davranışlarının, birey için bir anlam ifade ettiğini belirtmekte ve kişilerarası etkileşimlerde insanın, insan üzerindeki anlamlı ve yordayıcı etkisine dikkat çekmektedir. Kişilerarası ilişkilerde, karşıdaki kişinin davranış ve düşüncelerini tanımlamaya ve yorumlamaya yönelik bir çaba insanın doğası gereği mevcut olduğunu ve sadece davranışsal olarak etkileşimde bulunmadığı belirtilmektedir (İmamoğlu, 2009).

2.1.3.7 Bağlanma

Bağlanma kuramına ilişkin detaylı bilgilendirmeler yukarıda yapılmış olmakla birlikte romantik ilişkiler perspektifinde değerlendirildiğinde çocukluk yaşantılarından temel alan bağlanma davranışının bireyin psikolojik sağlığı ve karakter özelliklerinde belirleyici rol üstlendiği gibi gelecek ilişkilerinde ve partneri ya da çocukları ile kurduğu ilişkide de pay sahibi olduğu belirtilmektedir (Altundağ,

2011). Bartholomev ve Horowitz (1991) yetişkinlerin bağlanma davranışlarını ele aldıkları çalışmaları sonucunda dörtlü bağlanma modelinin gündelik yaşamda insan ilişkilerine ve romantik ilişkilerine değinmişlerdir. İlişkilerine yönelik tutumlarında yapıcı olan partnerlerin hem kendilerine hem de diğerlerine karşı da yapıcı ve olumlu düşünceler barındırdığı görülmüştür. Ainswort ve arkadaşları (1978) ise çocukluk yaşantılarında güvenli bağlanan kişilerin, gelecek yaşantılarında da iyi birer ebeveyn ve iyi bir eş olduklarını ifade etmektedir.

2.1.4 Romantik İlişkilerle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Kephart'ın (1967) çalışmasının örneklemini oluşturan üniversite öğrencilerinin romantik ilişki deneyimleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki ele alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda kadın katılımcıların deneyimledikleri romantik ilişki sayısının erkek katılımcılardan daha fazla olduğu ancak evliliğe doğru ilerleme konusunda iki cinsiyet arasında anlamlı farkın azalmaya başladığı görülmüştür.

Hazan ve Shaver'ın (1987) çalışmasında bağlanma stilleri ile romantik ilişkiler arasındaki ilişki incelenmiş olup bebeklik döneminde ebeveyn ile kurulmuş bağın gelecek ilişkilerde yordayıcı etkisine dikkat çekilmiştir. Ebeveynleri ile güveni bağlanma gerçekleştiren katılımcıların, yetişkin yaşamlarındaki romantik ilişkilerinde daha mutlu oldukları ve öz güven düzeylerinin de anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Ebeveynleriyle kaçınmacı bağlanma stiline sahip katılımcıların ise duygu toleranslarının düşük ve kıskançlık eğilimlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Şüpheli bağlanma stiline sahip katılımcıların ise romantik ilişkilere karşın görüşlerinde diğerlerini sevmenin zor olmadığını ifade ettikleri saptanmıştır.

Zimmer, Gembeck ve Petherick'in (2006) çalışma örneklemini 96 erkek ile 146 kadın katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların her biri 21 yaşından küçük ve üniversite öğrencisidir. Bu çalışmada katılımcıların, romantik ilişki memnuniyeti ile yakın arkadaşlık hedefleri ele alınmış, aynı zamanda mesleki kimlik ve cinsiyet rolü kimlikleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Cinsiyet rolü kimliği ve yakınlık ilişkileri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki saptanmakla birlikte yaş değişkeni ve tanışma hedefleri arasında da hem pozitif yönlü hem de anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Delevi ve Bugay (2010) araştırmalarında Türk kadınlarının romantik ilişkilere ilişkin beklentileri ele alınmıştır. Nitel bir çalışma olan bu araştırmanın örneklemini yüksek lisans ğrencisi 12 kadın katılımcı oluşturmuştur. katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda, beş ana beklenti ele alınmıştır. Bu beklentiler; başkalarını kabullenebilirken kendini kabullenme konusunda güçlük, sosyal kontrol azlığı, artan bireysellik duygusu, toplumda rencide olma, kendini daha güçlü hissetmektir.

Knox, Schacht ve Zusman'ın (1999) alışmasında, romantik ilişkilerden beklentiler ile yaş arasındaki ilişki ele alınmıştır. Üniversite ğrencilerinin katılımı ile gerçekleşen bu araştırma sonucunda, son sınıf ğrencilerinin romantik ilişkilerine daha gerçekçi duygularla yaklaştığı gözlemlenmiştir.

Soğancı'nın (2017) araştırmasında bağlanma stillerinin romantik ilişki doyumunu üzerindeki ele alınmıştır. Araştırma sonucunda romantik ilişki ile eğitim seviyesi ve yaş değişkenleri arasında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. Yetişkinlerde bağlanma stilleri ile travma, depresyon, kaygı, ve romantik ilişkiler arasındaki ilişki üzerinde yapılan farklı bir çalışmada da romantik ilişki ve yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (Yedilioğlu, 2017).

Saraç, Hamamcı ve Gray'ın (2015) yürüttükleri araştırmasının örneklemini romantik ilişkisi olan 299 katılımcı oluşturmuştur. Bu araştırmada cinsiyet değişkeni ile romantik ilişki arasındaki etkileşim ilişkisi ele alınmış olup, anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Yavuz'un (2018) araştırmasında ise ilişki doyumunu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde, katılımcıların romantik ilişkileri ve eğitim durumları arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Artan eğitim seviyesi ile romantik ilişkide olan çiftlerin birbirlerine yönelik davranışlarında eşitlik anlayışının ve demokratik bir ortamın oluşması hususunda yordayıcı olduğu grlmştr. Aynı zamanda artan eğitim seviyesi ile doğru orantılı olarak ilişkiden alınan doyumun da arttığı saptanmıştır.

Güldür'n (2020) alışmasında, romantik kıskançlık ve bağlanma stillerinin romantik ilişkilerle ilişkisi ele alınmıştır. Çalışmanın örneklemini, yaşları 18 ve 65 yaşarası değişen ve tüm hayatı boyunca en az bir kez romantik ilişki yaşamış olan 208 kadın ve 208 erkek olmak üzere toplam 416 katılımcıdan oluşmaktadır. Bağlanma stilleri ve romantik ilişki arasındaki ilişkisi incelendiğinde kaçınma düzeyinin romantik

ilişkiyle negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Yaş değişkeni incelendiğinde, katılımcıların romantik ilişki puanlarının anlamlı derecede farklılaştığı saptanmıştır. Bu farklılık 26 ve 30 yaşındaki katılımcıların romantik ilişki puanlarının 25 ve altı yaşta olan katılımcıların romantik ilişki puanlarından yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. 31 ve 35 ile 41 yaş ve üzeri yaşındaki katılımcıların romantik ilişki puanları ise 25 ve altı yaşlardaki katılımcılardan anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ancak cinsiyet değişkeni ve eğitim seviyesi ile romantik ilişki arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Medeni durum değişkeni ile romantik ilişki değişkeni incelendiğinde nişanlı ve evli olan katılımcıların romantik ilişki puanlarının, bekar olan katılımcıların romantik ilişki puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmacı, ilişkinin ciddiyeti arttıkça romantik ilişki puanlarının da arttığını ifade etmektedir.

2.2 Bağlanma

Bağlanma kuramı, bebeklik dönemi ile ilişki olarak ortaya sürülmüş olsa da Freud'un çalışmalarını inceleyen Bowlby'nin tanımı ile eski model bir gelişim yerine bilimsel temellere oturtulmuş bir model oluşturulması gerektiği iddiasından doğmaktadır. Bowlby'nin bu iddiası başlangıçta "ayrılık teorisi" ile 1953 çalışmalarıyla işlenmekte, daha sora ayrılıktan duyulan acı ve yasın bir temel kıldığını düşünerek konuyu daha kapsamlı bir hale sunmaya çalışması olarak okunabilmektedir. Bowlby bu ayrılık acısını işleyen çalışmasında bebeklik döneminde başlangıçta 3 temel durumu kuramsallaştırmıştır. Bunlar, protesto, umutsuzluk ve kopma biçimindeki evrelerdir (Bowlby, 1953). Ancak bu temelden sonra yoğun eleştiriler olsa da bebeklik dönemindeki evre ayrılık acısında benzer bir biçimde 4 temel evre ile açıklanmaktadır. Bowlby & Parkes, (1970)'te küçük çocuklar için, yetişkin yaşamı boyunca yasın dört aşaması şu şekildedir: (a) uyuşukluk, (b) özlem ve protesto, (c) düzensizlik ve umutsuzluk (d) yeniden yapılanma (Bowlby & Parkes, 1970; Parkes, 1972).

Jhon Bowlby psikanaliz camiasına adım attığı ilk yıllarda, Klein'in nesne ilişkileri kuramından etkilenmiştir. Ancak süreç ilerledikçe bu perspektiften uzaklaşmıştır. Yaptığı kuramsal açıklamaları psikanaliz camiasında hem yankı uyandırmış hem de çevrenin önemine yaptığı vurgular açısından da eleştirilmiştir. Aldığı eleştirilerin önemli bir kısmı ise Bowlby'nin bilinçdışının önemini yadsıdığına yöneliktir.

Mesleki hayatına Anna Freud'un çalışmaları ile Rene Spitz'in çalışmaları yön vermiştir (Palombo, Bendicsen ve Koch, 2009)..

James Robertson'ın, ebeveynlerinden ayrılan çocukların filme çekilmesi projesinde Bowlby'de yer almıştır. Bu filmler çocukların birincil bakım verenlerinden ayrılmasının yıkıcı etkilerini gözler önüne sermektedir. Bowlby, bir çocuğun çevresi değiştiğinde, ebeveynlerinin ya da birincil bakım verenlerinin de onların yanında olmalarının arz ettiği önemi vurgulamıştır (Robertson, 1971).

Bağlanma terimi ile iki farklı kişi arasında kurulan duygusal bağ anlatılmaktadır. Freud bebeklerin oral doyuma ulaşmak adına nesneye bağlandıklarını öne sürmüş ve amacın ihtiyaçların giderilmesi olduğuna vurgu yapmıştır. Ancak Harlow, çalışmalarında bebek maymunların anneden ayrılmalarını incelemiş ve gerçek annenin yerine demirden ve kumaştan yapılmış vekil anneleri kullanmıştır. Bebek maymunlar, hangi anneden besin aldıklarından ziyade fiziksel sıcak temas kurabildikleri kumaş anneler ile daha fazla vakit geçirdikleri saptanmıştır. Ayrıca korku duyguları tetiklenen maymunların, kumaş anne tarafından beslenenlerin o anda annelerine koştuğunu ancak demir anne tarafından büyütölenlerde bu davranışın gözlemlenmediğini ifade etmiştir (Harlow, Zimmermann, 1958). Ericson'da (1968) fiziksel rahatlık kavramına önem vermiş olup, bebeğin gelişiminde önem arz ettiğini ifade etmektedir. Bebeğe sunulan duyarlı bakım ve fiziksel rahatlığın, temel güvenin oluşumunda kilit rol oynadığı görölmektedir. Bu güven hissiyatı, bağlanmanın çekirdek yapısı olmakla birlikte, dñyanın iyi bir yer olduğunun mesajını da bebeğe iletmektedir (Ericson, 1968; Santrock, 2012).

Bowlby (1969-1989) dñyada geçirilen ilk bir sene de hem bağlanmanın hem de bakım verenin duyarlılığının arz ettiği önemi vurgulamakla birlikte, bebekte ve bakım verende bu biyolojik sistemin var olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bağlanmanın aniden var olmadığı da açıktır (Schaffer, 1996; Santrock, 2012).

Parkes, Chicago'da Elizabeth Kubler-Ross'u ziyaret ettiğinde Kubler Ross(1978) için *On Death and Dying*, adlı kitabı için veri toplamakta, yazmış olduğu kitapta anlatılan, zaman süresince atlatılan ölüm aşamaları (inkar, öfke, pazarlık, depresyon ve kabul) şartlarına dair bir ereve oluşurmaya çalışmaktadır. Bowlby'nin dñüncelerinden etkilenmiş olan Kubler Ross ayrılığı ölüm ile bağdaştırmış ve ayrılık yasını yeniden yorumladığı kitabını hazırlamıştır. Bowlby'nin 1970'teki

araştırma partneri Parkes'ı, o dönem modern bakımevi hareketinin kurucusu olan Cicely Saunders ile tanıştırdığı bilinmektedir. Bunu Parkers(1972)'nin önsözünde dile getirerek, Bowlby'a teşekkürlerini sunmuştur. Saunders ve Parkes'ın birlikteliğinden doğan bir çalışma sonucunda ölmekte olan ve yasını tutanların duygusal bakımı için programlar geliştirdikleri ve bu programları geliştirirken bağlanma teorisine başvurdukları bilinmektedir (Parkes, 1989).

Bu noktada bağlanma teorisinin işe yarar programlar sunduğu görülmektedir. Ancak teorinin doğuşundan başlamak gerekirse önemli bir araştırmayı dahil etmek gerekmektedir.

Bowlby "Bağlanma Teorisi" nin ilk yarısında, her önemli ifadeyi mevcut araştırma bulgularıyla belgelemeye özen göstererek böyle bir teori için zemin hazırlamaya çalıştığını belirtmektedir(Bowlby,1969:önsöz,vii).. Filogenetik ölçeğin farklı seviyelerindeki organizmaların, ilkel refleks kavramına benzer olarak düşünülebilecek olan "sabit eylem kalıplarından" alt hedefleri olan karmaşık plan hiyerarşilerine uzanabilecek kadar değişik şekillerde içgüdüsel davranışları düzenlediğini belirterek başlamaktadır. En karmaşık organizmalarda, içgüdüsel davranışlar, sürekli rota ayarlamalarıyla (buna örnek olarak, yırtıcı kuşlarda uçarken kendilerini ve uçuş durumlarını avladıkları hayvanın hareketlerine göre düzenlemesi verilebilir), "düzeltilmiş hedeflerle" olabileceği iddiasında bulunmaktadır. Plan hiyerarşileri olarak, Freud'un dürtü ve içgüdü kavramı ile organize edilen ve sibernetik şekilde kontrol edilen davranış sistemleri kavramının¹ böylece temsil edilmeye başlandığını da bu noktada hatırlatıcı olarak kullanmaktadır. Bağlanma da buna benzer bir biçimde otonomi yani içgüdüsel olarak başlamaktadır ve hedef seçkisi daha sonra evrime uğramaktadır görüşü ile sunmaktadır. Bowlby bu temeli sunarken, tüm canlı organizmalarında olduğu gibi, karmaşık davranış sistemleri, çevreye ve çevredeki kendi eylemlerine ilişkin içsel çalışma modelleme becerisini savunan Biyolog, Young'un (1964) yazılarına dayandırmaktadır. Dolayısıyla insan da davranış modellerinde "evrim" esaslı yani "değiş veya öl" temasını esas almaktadır (Young, 1964).

Bu sırada Bowlby ayrılık ile ilgili makale dizinlerinden ilkinin 1959 yılında yayınlamış bulunmaktadır. Bununla birlikte bir başka klinik araştırmacı bağlanmanın

---

¹ Miller, Galanter ve Pribram, (1960) tarafından geliştirilen makine öğrenmesi örüntü kuramıdır. İlişkisel öğrenme temelinin sunan bir Yapay Sinir Ağları (YSA) modeli olarak bilinmektedir.

verilerle analizini sağlamaya çalışan Marry Ainsworth (1960) “Ganda projesi” ile insan bağılılığının ontogenisi sunumuna teorik katkı sağladığı görülmektedir. Ancak araştırmacının Bowlby (1969) Bağlanma teorisine katkısı bununla sınırlı kalmamış “Baltimore Deneyi” ile bebeklerdeki bağlanma durumu için 26 kişiden oluşan bir ölçüm sağladığı görülmektedir. Sekiz bölümden oluşan deney şu şekildedir: Anne , bebek ve yabancı bir kadın başlangıçta aynı alanda bulunmaktadırlar. Yabancı kadın bebek ile oynarken anne bir süreliğine odadan ayrılmaktadır. Bu noktada bebeğin yabancı ile oyunu sürmektedir ve annenin yokluğunda yabancınnın gösterdiği oyuncakları ilgi ile izlemektedir. Anne bir süre sonra odaya döndüğünde bebek ağlamamış veya anneyi aramamıştır. İkinci durumda ise önce anne daha sonra yabancı odayı terk ederek bebeği yalnız bırakmaktadırlar. Deney kurgusuna göre önce yabancı daha sonra anne odaya girmektedir (Ainsworth ve Bell, 1970). Bu noktada 26 bebekten birkaçı 3 dakika süren ayrılıkta, yabancı kadın içeriye girdiğinde, ağlayarak ve temas kurmak istemeyerek tepki gösterdikleri ifade edilmektedir. Anne geri döndüğünde ise çocuğunu kucaklamaya çalışmasına rağmen ona karşılık vermeyerek, ona tekme ve tokat atmaya çalıştıkları bildirilmektedir. Bu deney 1 yaşındaki çocuklarla yapıldığında ise izlenen odada annesi yokken onu sık sık arayan çocukların o geri döndüğünde onunla ilgilenmedikleri hatta kaçtıkları bildirilmektedir. Bir grup çocuk ise anne ile temas kurmaya çalışmışlardır. Bu çalışmada sayı bildirilmese de “gruplaşmada çoğunluk temas aramıştır” ifadesi yer almaktadır(Ainsworth, Bell ve Stayton, 1974). Deneyin birçok tekrarında 6-12 aylık bebeklerde çalışılmış anne ile ayrıca bir görüşme yapıldığı ise ilk kez Ainsworth, Bell ve Stayton, (1974) çalışmasında yer almaktadır. Annelerin bildirimlerine göre deney sırasında temas arayan çocukların, ev yaşantılarında daha uyumlu oldukları bildirilmektedir. Kaçınan çocukların ise, anne ile ilişkilerinde daha az uyumlu oldukları bildirilmektedir(Ainsworth vd., 1978).

Tüm noktadan hareketle, 3. şahıs ilişkisi bebek ve çocuklarda işlenmiş olup, yabancı tepkisi ölçülmüştür. Bebeklerin tanımadıkları yabancı kadın döndüğünde ağlamaları onunla temastan kaçınmaları söz konusu olsa da, anne geri dönüp çocuğunu kucaklamak istediğinde, anneye vurma ve tekme atma gibi kızgınlık ifadelerinin içgüdü ile ilişkili olduğu, anneyi küçümseyip ondan kaçınma davranışını gösterenlerin ise ev yaşamında daha uyumsuz olması etkili sonuçları göstermektedir. Bu içgüdü ile karışık olan bebeklik ve erken çocukluk dönemleri daha sonra sosyal

gelişim sırasında partner, kardeş ve yakın sosyal çevre ile ilişkilerinde bir bağlanma stilini beraberinde getirdiği düşüncesini uyandırmaktadır. Bununla birlikte, bağlanma teorisi duyarlılıklar ile de ilişkili kabul edilmektedir.

İnsan bebekleri başlangıçta yakınlığı teşvik edici sinyalleri oldukça ayırım gözetmeksizin tüm bakıcılara yönlendirse de, bu ve benzeri davranışlar giderek bebeklerin ağlamasına tepki veren ve bebeği sosyal etkileşime sokan birincil figürlere odaklanmaktadır (Schaffer & Emerson, 1964). Bir figüre bağlandıklarında, lokomotor bebekler bağlanma figürünü çevreyi keşfetmek için güvenli bir aracı ve güvence aradıklarında geri dönebilecekleri güven veren sığınak olarak görmektedirler (Ainsworth, 1967; Schaffer & Emerson, 1964). Bağlanma gerçekleşen figürün bahsedilen roller söz konusu olduğunda ne denli etki gösterebileceği, sosyal etkileşimin kalitesine, özellikle de bağlanma figürünün bebeğin sinyallerine duyarlılığına bağlı olarak yorumlanmaktadır. Ancak çocuk faktörlerinin de rolü bulunmaktadır. Bowlby (1969), Ainsworth'ün Ganda çalışmasına (1967) ve Baltimore projesinin ön bulgularına dayanarak şunları söylemektedir: *“..bir çift arasındaki etkileşim sorunsuz ilerlediğinde, her iki taraf da diğerinin arkadaşlığından ve özellikle diğerinin sevgi ifadesinde yoğun bir zevk aldığıın işaretlerini verir. Tersine, etkileşim kalıcı bir çatışmayla sonuçlandığında, her bir taraf, özellikle diğeri reddederken, zaman zaman yoğun bir endişe veya mutsuzluk sergileyebilir. Yakınlık ve sevecen değiş tokuş her ikisi tarafından da haz verici olarak değerlendirilir ve hissedilirken, mesafe ve reddetme ifadeleri her ikisi tarafından da nahoş veya acı verici olarak değerlendirilir.”* (Bowlby, 1969:242)

Okul öncesi yıllarda, ebeveyn bakım sistemini her zaman tamamlayıcı olan bağlanma davranış sistemi, çocuk bağlanma figürünün güdeleri ve bu konudaki planları hakkında artan bir içgörü elde ettikçe daha fazla yeniden düzenlemeye uğradığını göstermektedir. Bowlby, bu aşamayı hedef düzeltilmiş ortaklık olarak adlandırmaktadır. Bununla birlikte, Bowlby'nin (1951) daha önce anneyi çocuğun egosu ve süperegosu olarak kuramsallaştırması, bebek inisiyatifini ve hassas anne tepkisini vurgulamaktadır. Yani annedeki hassasiyet, bebekle ilgilenme, ağladığında yanında olma, hareketlerini oyunla bütünleştirme iki tarafın da iletişimde daha yüksek etki bırakırken, bebeklerle iletişimde gülümsemeyen düz bakışın, göz temasının daha kısa sürmesine neden olduğunu göstermektedir. Yani duyarlılık, anne

ve bebek ilişkisini geliştirmektedir. Bununla birlikte bağlanma figürü anne olabileceği gibi yarar sağlayan bir yabancı da olabilmektedir.

Buradan hareketle ilk ortak olan anne, bağlanma figürü ile kolaylıkla bilişsel olmayan kayıp dönemde dahi oluşabilmektedir. İnsan yaşantısı boyunca başka sosyal etkileşimlere maruz kaldığından bağlanma figürünü yani diğer ortaklarını seçebilmektedir. Bu noktada, bağlanma sisteminin deaktivasyonunda yer alan bazı çözülme veya baskılayıcı fenomenler, patolojik yas sırasında ortaya çıkmaktadır. Örneğin, duygusal bir tepkinin nedeninden tamamen veya kısmen kopması sık görülmektedir. Silvia Bell (1970) nesne sürekliliği ile bağlanma arasındaki ilişki incelemesinde, bağlanma figürünün cansız nesnelere veya kurtuluş sunan maddelere dek varabileceğini göstermektedir.

Bağlantının kesilmesi yalnızca kısmi olduğunda, duygusal tepkiler, onlara neden olan kişiden üçüncü kişilere veya benliğe yönlendirilebilme tehlikesi içermektedir. Yaslı bir kişi, duygularını yakın bir ilişkinin kaybına atfetmek yerine, kişisel tepkiler ve ıstıraplarla içsel bir biçimde de şekilde meşgul olabilmektedir. Benzer şekilde, düzensiz yasta, yaslı bir kişinin kompulsif bakım verme eğilimi, bağlanma davranışının tekrar şekillenmesinden kaynaklanabilmektedir. Kişi bakım aramaktansa, bağlanma figürü rolünü üstlenebilmektedir. Bu durumda içsel ve dışsal yöntemler etkili olabilmektedir. Bu destek arama, kısmi sakinleşme iddiasını sunan maddelere yönelim biçimini de gündeme taşımaktadır.

Bowlby'nin teorisinin ilkelerini inceleyen ampirik araştırmalar, esas olarak küçük çocuklarda farklı bağlanma stilleri veya kalıplarına odaklanmaktadır. Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978) üç temel bağlanma stili tanımlamışlardır. Bunlar: endişeli/kararsız (bağlanma davranışlarını, sıkıntılı olduklarında birincil bağlanma figürüne karşı açık protesto ve öfke ifadeleriyle karıştıran bebeklerin özelliği), kaçınan (birincil bağlanma figüründen kaçınan ve sıkıntılı olduklarında ayrılma belirtileri gösteren bebeklerin özelliği) ve güvenli (başarılı olan bebeklerin özelliği) bakıcıyı sıkıntılıyken güvenli bir üs olarak kullanma biçimiyle özdeşleştirilmektedir.

İlginç bir şekilde, içsel çalışan modellerin incelenmesine dair oluşan fikir, Ainsworth'ün bebek-anne bağlanma kalıplarını ifade eden yetişkin kalıplarıyla ele alınmıştır. Yetişkin bağlanma görüşmelerinde ebeveynlere çocuklukta bağlanma ilişkileri ve bu bahsedilen erken ilişkilerin bireylerin kendi gelişimleri üzerindeki

etkisi hakkında açık uçlu sorular sorularak başlatılan süreç, daha sonraları 1970'lerin başında, yetişkin yası (Bowlby & Parkes, 1970; Parkes, 1972) ve evlilik ayrılığı (Weiss, 1973, 1977) üzerine yapılan çalışmalarla başlangıç göstermektedir.

Daha yakın zamanlarda, yetişkin bağlanmalarına olan ilgi, evlilik ilişkilerini kapsayacak şekilde genişlediğini göstermektedir (Weiss, 1982; Weiss 1991). Ainsworth'un bebek bağlanma kalıplarını yetişkin kalıplarına çeviren Shaver ve Hazan'ın (1988) çalışması bu alana ilginin de arttığını göstermektedir.

2.2.1 Bağlanmanın Aşamaları

1-Birinci Aşama: bebek iki aylık olana kadar geçen süreyi kapsar. Bu aşamada bebeğin bağlanması insan figürlerine yöneliktir ve aile üyeleri, ebeveynler ve yabancılar bebeğin tebessüm tepkisini veya ağlama tepkisini meydana getirir (Shaffer, 1996).

2- İkinci Aşama: bebeğin ikinci ve yedinci ayına kadar geçen süreyi kapsar. Bu aşamada bebek için tanıdık olan yüzler, tanıdık olmayan yüzlerden ayırt edilebilmektedir. Böylelikle bağlanma, bir nesneye odaklanmaya başlar ve bu nesne bakım verendir (Shaffer, 1996).

3-Üçüncü Aşama: yedinci aydan yirmi dördüncü aya kadar geçen süreyi kapsar. Bu aşamada spesifik bağlanmaların geliştiği gözlemlenmektedir. Hareket kabiliyeti gelişen bebeğin ebeveynleriyle etkileşimi de artmıştır (Shaffer, 1996).

4-Dördüncü Aşama: bebeğin yirmi dördüncü ayı ve sonrasını kapsar. Bu aşamada çocuk diğerlerinin duygularını, hedeflerini ve planlarını fark etme becerisine sahip olmakla birlikte, davranışlarını biçimlendirirken tüm bunları dikkate almaktadır (Shaffer, 1996).

2.2.2 Bowlby'nin Gelişim Kuramı

Psikanalitik literatürde eksik kalınan noktaların olduğunu vurgulayan Bowlby, bağlanma kuramında bu noktalara değinmektedir. Psikanalitik perspektifte, bebeklerin bakım verenlerine yaptığı yatırım sürecinin, libidinal dürtülerin oral yolla biriken gerginliğin dışarı atılması olarak tanımlamaktaydı. Klein ise anne memesinin çocuk için bir nesne tasarımı olduğunu ifade etmekteydi. Klein'ın yaklaşımı bowlby için ikincil dürtü teorisi olarak adlandırılmıştır (Bowlby, 1958; Klein, 1999). Birincil dürtü teorisi ise bağlanma ihtiyacının bir temsili niteliğinde olduğunu belirtmektedir.

Freud'un anne ve bebek arasında bulunan bağıın önemini görmediğini ve Klein'ında çevre faktörünü yadsıdığını belirterek çocukların da gözlemlenmesinin önemine değinmiştir (Palombo, Bendicsen ve Koch, 2009; Santrock, 2011).

İç güdülerin davranışları tetikleyici gücü ile evrim teorisinin uyum sağlamaya yaptığı vurgudan hareket ile bağlanmanın da hem iç güdysel hem de türe özgü bir davranış olduğunu belirten bowlby, bakım veren ile kurulan bağıın hayatta kalmanın ön koşulu olduğuna dikkat çekmektedir. Bağlanmanın iç güdysel davranış tepkilerinin ise; emme, takip etme, yapışma, ağlama ve gülümseme olduğunu belirtmektedir (Palombo ve ark., 2009; Santrock, 2011).

Bowlby, Lorenz ve Harlow'un araştırmalarından yararlanarak bebeğın bağlanmasını tetikleyen beslenme ihtiyacına ek olarak bakım verenin yakınlığına yönelik istek ve arzu olduğunu belirtmektedir. Bakım veren ve bebek arasında kurulacak güvenli bağıın hayatta kalmaya hizmet etmekle birlikte sığınacak ve sığındığında da korunacak bir barınak görevi gördüğünü ifade etmektedir. Ancak bebek, kendisine sunulan bu imkanlardan ayrılmak, yapışma, ağlama, sürekli bakım vereni yanında isteme gibi davranışlar sergileyebilmektedir. Tüm bu davranışlar ise bağlanma davranışları olarak adlandırılmaktadır. Yetişkin yaşamda ise bu davranışların bakım verme rolüyle sergilendiğı görülmektedir (Palombo ve ark., 2009; Santrock ,2011).

Bowlby bu davranışların nedenleri ve işlevleri arasında açık bir ayırım olduğunu ifade etmektedir. Nedensel faktörler: hormonlar, merkezi sinir sistemi ve çevresel uyaranlardır. Davranışlar ise canlının evrimi sonucunda uyum sağladığı çevre koşullarında aktif olduğunda var olmaktadır (Bowlby, 1969)

2.2.3 Bağlanma Kavramında Bakım Verenin Rolü

Bakım veren ve bebek arasında kurulacak olan bağda, bakım verenin, bebeğın ihtiyaçlarına ve davranışlarına uyum sağlayabilecek bir ortam oluşturmasıyla aktive olan bir davranış sisteminden bahsedilmektedir. Burada amaç bebeğın dış dünyanın zararlı uyaranlarından koruyacak bir sığınak görevi gören bakım veren rolünü üstlenmektir (Demirdağ, 2017). Bu yakınlık ise anne ve bebek arasında kurulmaktadır. Bebek ve anne arasında kurulacak bu bağda, davranış sisteminin rolü fizyolojik talimatlar ve ulaşılmak istenen hedef arasında, aracı rolü üstlenmektir. Bakım veren ile aradaki mesafe muhafaza edildiğinde, bebek çevreyi keşfetme eğilimine girmekle birlikte bakım vereninin varlığına yönelik bir güven duygusu

pekişir. İlerleyen dönemde, bebek bakım vereninden ayrıldığında bebeğin bazı davranışlar sergileyerek tekrar bakım vereniyle buluşma isteği gözlemlenir (Morsümbül ve Çok, 2011; Demirdağ, 2017; Tüzün ve Sayar, 2006). Ancak bakım verene ulaşım sağlanamaz ise bebeğin anneyi takip ettiği gözlemlenmektedir. Bakım veren ve bebek arasındaki bağlanmayı etkileyen unsurlar ise yabancıların varlığı, yorgunluk, tedirgin edici uyaranlar ve bakım verenin duygusal ya da fiziksel açıdan uygun olmamasıdır. Keşifçi davranış sistemi ile çevreden alınan bilgi, ortama yeni dahil olan uyaranla yönelik merak duygusundan temel almakta ve uyaranın varlığına alışıldığında ise sonlanmaktadır. Bu merak duygusunun tetiklenmesi ve çocuğun keşfe çıkması ise bakım veren ile kurulan bağ da güvenli üssün belirlediği mesafe etkin rol oynamaktadır. Ancak çocuk bakım vereninden uzun süre ayrı kaldığında ise korku duygusu tetiklenmekte ve çocuk keşif isteğinden vazgeçerek, güvenli üssüne dönme davranışı göstermektedir (Tüzün ve Sayar, 2006). Özetle çocuğun keşif davranışını tetikleyen anneleriyle kurdukları ilişkinin niteliğidir. Bu keşif sistemi ile ilişkili olan diğer sistem ise çocuk bakım verenden çok ayrı kaldığında görülen tehlike algısı ile tetiklenen korku sistemidir. Bu sistem korku sistemi olarak da adlandırılmakla birlikte, kaygının bir tetikleyicisidir. Kaygılanan çocuk, çevreyi keşfetmekten vazgeçerek güvenli üssüne geri dönmektedir (Bowlby, 1960; Palombo, Bendicsen ve Koch, 2009).

Yoğunlukları zamanla değişen duygular, bağlanma, kayıp, ayrılma, korku ve keşif faaliyetlerine eşlik etmektedir. Bu durumda bakım veren ile kurulmuş olan bağda olumsuz duygular var ise bu olumsuz duyguların olumluya dönmesinde tekrar edilmemesi önem arz etmektedir. Özetle, yakınlık bakım veren ile bağlanma davranışlarının olumlu bir pekiştireciyken, ayrılık, bakım veren ile yakınlığın kaybıyla var olan acı sistemlerini aktive etmektedir (Palombo ve ark., 2009).

2.2.4 İçsel Çatışma Modelleri

Nesne ilişkilerinin teorik yaklaşımlarıyla, kendi kuramı arasında bir bağ kurmaya çalışan Bowlby, içsel çatışma modelleri ile sağlıklı bir gelişim sürecinin bebeklerin dış dünya ile kendi içsel dünyalarını ve aynı anda bu iki farklı kavramın da etkileşimini ele almıştır. Psikanalitik yapılanmadan temel alan bu yapı, bebeğin çevresine ilişkin seçici algılardan oluşan bir bilişsel haritalandırma sistemidir. Bu noktada dilin yapıcı işlevleri dikkat çekmektedir. Dil ile yönlendirilen davranış

sistemleriyle de modellerin oluşumuna imkan tanımaktadır (Morsümbül ve Çok, 2011). Bu model nesne ilişkileri kuramındaki kendilik algısına tekabül etmekle birlikte daha geniş bir yapılanmayı barındırmaktadır. Çocuğun sadece içsel dinamiklerine yönelmemekle birlikte, çevreninde tüm boyutlarını ve uyaranlarını barındırarak haritalandırma yapmakta ve model oluşturmaktadır (Palombo, Bendicsen ve Koch, 2009). Deneyimlemenin ve deneyimler sonucu değişebilecek olan karmaşık bir yapı inşa edilir. Bu yaklaşımda, gelişim sürecinin evrelerle ilerleyen bir yapı olmasından ziyade, deneyimlerle ilerleyen bir süreç olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ayrıca ömür boyu devam eden bu yapı bebek ve bakım veren arasında kurulan bağdan temel almaktadır (Bretherton ve Munholland, 2008; Bowlby, 1952; Tüzün ve Sayar, 2006). Çocuğun çevre ile olan etkileşimleri bu örüntünün belirleyici niteliğidir. Ebeveynlerle gerçekleşen bağlanmanın, gelecek ilişkilere bir temel teşkil ettiği ifade edilmekle birlikte deneyimlerle değişebilen bir yapıdadır. Bowlby, psikopatolojinin temelinde gerilemeler ya da saplanmalar olmadığını, temelde bağlanma davranışlarındaki bozukluklar olduğunu ifade etmektedir. Ebeveynlere yapışma ya da ebeveynlerden kopma davranışının bir belirleyici olduğu görülmektedir (Thompson, 2006; Melges ve Bowlby, 1969; Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011; Morsümbül ve Çok, 2011).

2.2.5 Ayrılık Kaygısı

Diğerlerinden ayrılma ya da nesneyi kaybetmeyle birlikte bazı belirgin davranışlar gözlemlenmektedir. Çocuğun ayrılığa yönelik ilk tepkisinin itiraz olduğu ve sonrasında çaresizlik hisleri tetiklenerek, kederin eşlik ettiği sürecin en sonunda kopma davranışı gözlemlenir (Aslan ve Güven, 2010; Tüzün ve Sayar, 2006).

Psikanalitik yaklaşımda, dış tehditin var olduğu durumda deneyimlenen korku ile dış tehditin olmadığı anda var olan kaygı farklı kavramlardır. Ancak bowlby, ayrılık durumunda içgüdüsel tepkilerin aktif olduğunu ve ayrılık kaygısının gözlemlendiğini ifade etmektedir. Bu anda bebek ya kaçış tepkileriyle bakım verenden uzaklaşmakta ya da takip etme ve yapışma davranışları sergilemektedir (Demirdağ, 2017; Nazlıoğlu, 2019).

Bakım veren ile artan uzaklık bebek için bir tetikleyici unsur olmakla birlikte, birincil kaygının da kaynağıdır. Birincil kaygı kavramı içerisinde iki tür kaygı yer alır (Palombo, Bendicsen ve Koch, 2009);

Koşullu kaygı: çocuğun bilişsel yapısında, deneyimlenen durum işlenmeden yaşanmaktadır. Bu kaygıda ilkel öğrenme söz konusudur.

Beklenen kaygı: burada belleğe semboller ile işlenmiş bilginin varlığıyla ortaya çıkmaktadır ve bilgi işlemeleminin ileri bir boyutu olarak değerlendirilir.

Artık çocuğun, bilişsel yapılanmasında gözlemlenen ilerlemeye ek olarak kendi iç dünyasında var ettiği içsel nesne tasarımları da mevcuttur ve sadece gerçek tehlikelere karşı değil, hayali tehlikelere de tepki verecek seviyeye ulaşmıştır.

Sağlıklı olarak nitelendirilen bir çocuğun 15 ve 30 aylık dönemlerinde bakım verenlerinden ayrılma konusunda rahatsızlık hissi ve bu hislerin sebep olduğu tepkileri sergiledikleri görülmektedir. Bu nedenle çevrelerinde bakım verenlerini görme istekleri baskın gelmekle birlikte, ana nesnenin ikamesini görmek de onları tatmin etmemektedir (Palombo, Bendicsen ve Koch, 2009). Bu durum koşullu kaygının bir tetikleyicisi olarak nitelendirilir. Bu durumu takiben itiraz davranışları gözlemlenen çocuk bakım verenine kavuşmaya yönelik inançlarını kaybetmeye başlamakla birlikte, bu nesne kaygı da keder duygularını tetiklemektedir. Son olarak çocuk çevresine karşı kayıtsız bir duruş sergileyecektir. Ancak bakım veren bir süreliğine geri dönse de bu kayıtsızlık devam etmekle birlikte aralarındaki ilişki yüzeysel bir biçimde gözlemlenebilecektir (Tüzün ve Sayar, 2006). Kopma evresi olarak adlandırılan bu evrenin uzaması sonucunda, çocuğun herhangi bir nesneye bağlanma konusunda problemler yaşayacağı ve savunma tepkileri geliştireceğine işaretir (Bowlby, 1960; Palombo ve ark., 2009; Nazlıoğlu, 2019).

2.2.6 Bağlanma Stillerinde Bireysel Farklar

Yaşamında ilk yıllarında bebek ve bakım veren arasındaki bağlanmanın kalitesi bebeğin deneyimleri doğrultusunda farklılaşmaktadır. Ainsworth (1979) ‘‘Yabancı Ortam’’ adlı bir ölçek geliştirerek bu farklılıklara ilişkin araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmada bebek bir yabancı ile tanışmakta, ebeveyninden ayrılmakta ve tekrar ebeveyniyle bir araya gelmektedir. Araştırmacılar ise tüm bu olayları gözlemlemekte, bebeğin bakım vereninin bebeğe sağlamış olduğu güven ve cesareti saptamaya çalışmışlardır. Bu tepkiler değerlendirilerek bebek ve bakım veren arasındaki bağlanma biçimleri tanımlanmıştır (Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol, 2005; Santrock, 2012). Bu bağlanma biçimleri;

1. **Güvenli Bağlanma:** güvenli bağlanmış bebeklerin, bakım verenleri onlar için bir güvenlik üssüdür ve bu üssü çevreyi keşfetmek için kullanırlar. Bu bebeklerin bakım verenleri ortamdaki ayrıldığında, hafif düzey negatif duygulanım gözlemlenebilme ihtimali olsa da bakım veren odaya döndüğünde aralarındaki etkileşim olumlu şekilde devam eder.
2. **Güvensiz Kaçınan Bağlanma:** Bu bebekler, bakım verenlerine olan güvensizliklerini onlara yönelik sergiledikleri kaçınma davranışıyla göstermektedir. Ayrıca bakım verenleri ile etkileşimlerinin de sınırlı olduğu ve bakım veren odayı terk ettiğinde de tepkisiz kaldıkları gözlemlenmektedir. Aynı şekilde bakım veren odaya tekrar girdiğinde de bu tepkisizlik hali devam etmektedir.
3. **Güvensiz Dirençli Bağlanma:** Bu bebeklerde bakım verene yapışma davranışı gözlemlenmekle birlikte, bakım verene yönelik dirençte gözlemlenir. Bu bebeklerin bakım verenlerine vurma ve itme davranışı sergiledikleri saptanmıştır. Bakım veren odayı terk ettiğinde ağlama ve bakım veren odaya döndüğünde ise ondan uzaklaşma gözlemlenmektedir.
4. **Güvensiz Dağınık Bağlanma:** Bu bebeklerin şaşkın ve dağınık oldukları gözlemlenmiştir. Bu bebekler hem yoğun bir kaçınma hem de direnç örüntüleri sergilemekte ya da bakım verenlerine korkuyla yaklaşma gibi davranışlar göstermektedir.

2.2.7 Yetişkin Yaşamda Bağlanma Etkileri

Ainsworth'un (1979) araştırması sonucunda, yaşamın ilk yılında gerçekleşen bağlanmanın güvenli olmasının gelecek yıllardaki psikolojik sağlamlık ve gelişim için yordayıcı bir nitelik olduğu ifade edilmektedir. Güvenli bağlanan bebek, özerkleşebilme yeteneğini geliştirmekle birlikte, yabancılarla etkileşimde de kaçınma sergilememektedir. Tüm bu durumlar ileride kurulacak sosyal ilişkiler perspektifinde değerlendirildiğinde, güvenli bağlanmanın kişiler arası ilişkilerde de pozitif bir yordayıcı olduğu ifade edilmektedir (Keskin ve Çam, 2009; Santrock, 2012). Ancak Thompson (2008) bu görüşe katılmamakla birlikte, bağlanmanın etkilerinin gelişim aşamalarında etkisine şüphe ile yaklaşmakta ve önemli olanın anne ilgisi ve stresin olmadığı bir ilk çocukluk yılları olduğunu ifade etmektedir. Newcombe (2007) ise bağlanmanın gelecek yaşantılar üzerindeki anlamlı etkilerine dikkat çekerken, Kagan

ise genetik özelliklerin ve mizacın önemini vurgulamaktadır (Bakermans ve ark., 2007; Palombo ve ark., 2009).

Bowlby ve Ainsworth'un çalışmalarından elde ettikleri sonuçların etkileri yetişkin yaşam perspektifinde sınınmaya devam etmektedir (Sümer ve Güngör, 1999).

Main ve arkadaşları, çocukluk yaşantısında bağlanma stiline yetişkin yaşamdaki etkilerini ele aldıkları görüşmeye dayalı çalışmalarında(Hamarta, 2004) katılımcıların çocukluk yıllarına ait deneyim ve anılarını temel alan Ainsworth'un yaklaşımının geçerli olduğunu saptamışlardır (Akmaz, 2009).

Bowlby (1980) bağlanmanın, ömür boyu süren bir süreç olduğunu ve ilk yaşantılarda temellenen bilişsel süreçlerin değişime uğramadan yetişkinlikte de devam ettiğini belirtmektedir (Oktay, 2010). Waters, Merrick, Albersheim ve Treboux (2000) tarafından yapılan boylamsal bir çalışmada katılımcılardan 20 sene boyunca veri toplanarak ulaşılan sonuç, bebeklikte gerçekleşen bağlanmanın %72 oranında değişmeden devam ettiğini göstermektedir.

Ancak literatür incelendiğinde, bu konuda farklı yaklaşımların olduğu görülmekle birlikte bir kısım araştırmacı bebeklikte görülen bağlanmanın etkilerinin yetişkin yaşamaya yansiyabileceğini ifade ederken, bir kısım araştırmacı ise yansıtılmayacağını belirtmektedir. Fraley (2002) ise erken dönem bağlanma etkilerinin, orta derecede sabit kalarak devam ettiğini söylemektedir. Özetle, erken dönem bağlanmanın, yaşantılarla etkileşime girdiği ve biçimlenmeye devam etmektedir.

Bebeklikte ebeveyn ile gerçekleşen bağlanmanın, yetişkin yaşamda romantik ilişkiler perspektifinde ele alındığında farklılıklar dikkat çekmektedir. Bebeklikte gerçekleşen bağlanma, tamamlayıcı niteliklere sahiptir ve bebek bağlandığı nesneden bakım almakta, güvenlik ihtiyacının tatminini istemektedir. Yetişkin yaşamda ise partner ile aradaki bağlanma karşılıklılık içermekte ve yetişkinin yakınlık ihtiyacı bağlanma, bakım ve cinsel birleşme kavramlarını içeriğinde barındırmaktadır (Hazan ve Shaver, 1994).

2.2.8 Hazan ve Shaver'ın Bağlanma Modeli

Bu modelde Bowlby ve Ainsworth'un bağlanma ile ilgili yaptığı araştırmalar temel alınarak yetişkinlerin romantik ilişkilerindeki bağlanma stillerine odaklanılmıştır. Yetişkin yaşamdaki romantik ilişkilerde tıpkı bebeklik döneminde bebek ve bakım veren arasında kurulan sevgi bağına sahiptir (Hazan ve Shaver, 1987). Bebeklikte güvenli bağlanan bireyler, yetişkin yaşamlarında da diğerlerine güven duymakta, onlarla yakın ilişkiler deneyimlemekte ve romantik ilişkilerde bulunma konusunda zorlanmamakla birlikte, olumlu duyguları partnerlerine yansıtabilmektedirler. Ancak kaçınan bağlanma stiline sahip yetişkin bireylerin diğerleriyle yakın ilişki kurmak konusunda kaçınmacı davranışlar sergiledikleri ve karşı tarafın kendilerine sevgiyle yaklaşmasından da kuşku duydukları gözlemlenmektedir. Bu kaçınanlığın temel aldığı nokta ise partnerlerinin bir gün ayrılacaklarına yönelik düşüncelerinden temel alır. Bu nedenle hayal kırıklığı deneyimlememek adına bağ kurmak istememektedirler. Kaygılı ve kararsız bağlanmış yetişkinler ise karşı tarafın sevgisinden emin olamadıkları gibi takıntılı ve kıskanç tavırları ile yoğun ilgi arayışları dikkat çekmektedir (Burger, 2006; Terzi ve ark., 2009; Sümer ve Güngör, 1999; Berber ve Çelik, 2018).

2.2.9 Bartholomew ve Horowitz'in Bağlanma Modeli

Bartholomew ve Horowitz (1991), çalışmalarının temel dayanağı olarak Bowlby'nin zihinsel modellerin, bağlanma stillerini oluşturduğunu belirtmektedirler. Yetişkin bağlanmalarında dört temel boyutun varlığına dikkat çekmişlerdir. Araştırmacılar yetişkin bağlanma stillerinin başkaları ve benlik modeli ile sınıflandırıldığını ve bu modellerin olumlu veya olumsuz niteliklere sahip olabileceğini belirtmiştir (Sümer & Güngör, 1999; Permuy ve ark., 2010).

1. Güvenli Bağlanma: Bu modelde hem benlik hem de başkalarının modeli olumlu niteliklere sahiptir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bireyin özsaygısı ve sevilebilirliğine yönelik düşünceleri olumlu olmakla birlikte, diğerleriyle yakın ilişki kurabildikleri gibi duygularını saklama gereksinimi hissetmemekte ve kaçınma davranışı sergilememektedirler (Hazan ve Shever, 1987; Bartholomew ve Horowitz, 1991).
2. Saplantılı Bağlanma: Bu bağlanma stili düşünüldüğünde, bireyin kendi benlik modeli olumsuz olarak nitelendirilirken, diğerlerinin modeli ise olumlu olarak

nitelendirilmektedir. Bu bireyler kendilerini değersiz gördükleri gibi sevmeye de değer olmadıklarına ilişkin düşüncelere sahiptir. İlişkilerinde kendilerini kanıtlama ve onay alma ihtiyaçları gözlemlenmekle birlikte beklentilerinin gerçekçi olmadığı da gözlemlenmektedir. Saplantılı bağlanma, Hazan ve Shaver'ın modelindeki güvenli ve kaygılı/kararsız stillerine karşılık gelmektedir(Sümer ve Güngör, 1999).

3. Kayıtsız Bağlanma: bu bağlanma stilinde kendi benlik modeli olumlu, diğerlerinin modeli olumsuz niteliklere sahiptir. Birey kendisine yönelik pozitif duygular barındırırken (Yüksek öz saygı, yüksek değer, sevgi), diğerlerine karşın olumsuz bir tavır sergilemektedir. Bu bireylerin özerklik ihtiyacının yüksek düzeyde olduğu gözlemlenmekle birlikte yakın ilişki kurma gereksinimlerini de reddetmektedirler. Ancak temelde, hayal kırıklıklarından korktukları için yakın ilişkilerden kaçınma davranışları sergiledikleri belirtilmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Burger, 2006).
4. Korkulu Bağlanma: Korkulu bağlanma stili ele alındığında hem bireyin kendi benliği hem de diğerlerinin modeli olumsuz niteliklere sahiptir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin tam zıttı yönünde görüş ve tutumlara sergilemektedirler. Düşük öz güven ve değersizlik duyguları, sevmeye değer olmadıklarına yönelik bir inanç geliştirmelerine sebep vermektedir. Reddedilme ve sevilmemeye yönelik korku ve inançları ilişkilerden kaçınmalarına zemin hazırlamakla birlikte kaygılarını da tetiklemektedir (Sümer ve Güngör, 1999; Bartholomew ve Horowitz, 1991).

2.2.10 Brennan Clark ve Shaver'ın Bağlanma Modeli

Bu modelde yetişkin bağlanma stillerine yönelik yaklaşım kaygı ve kaçınma kavramlarından temel almaktadır. İki boyutta ele aldıkları bağlanma kavramında, dört bağlanma stilinin varlığını vurgulamışlardır. Güvenli bağlanan bireylerin kaygı ve kaçınma seviyelerinin düşük, korkulu bağlanan bireylerin ise kaygı ve kaçınma seviyelerinin yüksek olduğunu belirtmektedirler. Kayıtsız bağlanan bireylerin kaygı seviyelerinin düşük ve kaçınma seviyelerinin yüksek, saplantılı bağlanan bireylerin ise kaygı seviyelerinin yüksek, kaçınma seviyelerinin ise düşük olduğunu ifade etmektedirler (Brennan ve ark., 1998, akt.; Sümer & Güngör, 1999).

2.2.11 Bağlanma Stilleri İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Küçük'un (2016) araştırmasında katılımcıların kaygı düzeyleri ile bağlanma stilleri arasındaki demografik değişkenler perspektifinde incelenmiştir. Araştırma sonucunda bağlanma stilleri ile kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Babanın eğitimin seviyesi ile korkulu bağlanma ve yaşanılan yer ile de kayıtsız bağlanma biçimleri arasında anlamlı olarak hesaplanan farklılıklar elde edilmiştir.

Çelikkaleli ve Avcı'nın (2016) araştırmasında üniversite öğrencileri özelinde, toplumsal cinsiyet rollerine ve cinsiyetlerine göre bağlanma stilleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet değişkeni ve bağlanma stilleri arasında anlamlı farklılıklar saptanmamıştır. Ancak cinsiyet rolleri ve bağlanma stillerinde gözlemlenen anlamlı farklılığın, kadınsı cinsiyet rolüne sahip katılımcıların korkulu bağlanma, erkeksi cinsiyet rolüne sahip katılımcıların da korkulu ve güvenli bağlanma sahip olduğu saptanırken, androjen katılımcıların ise güvenli bağlanma stilinden anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır.

Akhunlar'ın (2010) araştırmasında araştırma örneklemini üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcıların bağlanma stilleri ile uyum süreçleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada güvenli bağlanmadan anlamlı derecede yüksek puan alan katılımcıların, uyum düzeylerinin de anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır.

Kır Demirhan'ın (2016) alışmasında kaygılı ve kaçınan bağlanma stiline sahip katılımcıların yaşam doyumları ile hem anlamlı hem de negatif yönde bir ilişki gözlemlenebildiği saptanmıştır. Bağlanma stilleri ile doğum yeri, eğitim durumu, anne baba eğitim durumu, sosyoekonomik durum, beraber yaşanılan kişiler gibi faktörler arasında da anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır.

Koser ve Barut'un (2020) alışmasında katılımcıların iletişim becerileri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, korkulu ve saplantılı bağlanma ile iletişim becerileri arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Ancak güvensiz ve kaçınan bağlanma ile problem çözme becerileri ele alındığında, aralarında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Katılımcıların cinsiyeti ile güvenli ve korkulu bağlanma, yaşları ile de kayıtsız

bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Artan yaş ile birlikte, kayıtsız bağlanma puanlarının gözlemlendiği bu araştırmada aynı zamanda erkek katılımcıların güvenli bağlanma puanlarının anlamlı sayılabilecek derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Kadın katılımcıların ise korkulu bağlanma puanlarının anlamlı sayılabilecek derecede bir yükseklik olduğu gözlemlenirken, cinsiyet değişkeni için saplantılı ve kayıtsız bağlanma puanları arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmemiştir.

Akbağ ve Erden-İmamoğlu'nun(2010) çalışmasında cinsiyet ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde, kadın öğrencilerin korkulu bağlanma stilinden aldıkları puanların erkek öğrencilerken anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ancak erkek öğrencilerin ise saplantılı bağlanma biçimi puan ortalamaları ele alındığında da, ilişkinin anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Karaşar'ın (2014) araştırmasında ise güvenli bağlanma alt boyutunda erkek katılımcıların anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları saptanırken, kadın katılımcıların ise korkulu bağlanma alt boyutunda ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Yine cinsiyet değişkeninin ele alındığı farklı bir çalışmada, erkek katılımcıların saplantılı ve kayıtsız bağlanma alt boyutundan aldıkları puanların kadın katılımcılardan yüksek olduğu görülmüştür.

Erözkan'ın (2011) çalışmasında, araştırma örneklemini üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcıların karar stratejileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki yaş, ebeveyn tutumu, sınıf düzeyi ve cinsiyet perspektifinde incelenmiştir. Ebeveyn tutumları ve cinsiyet değişkeni üzerinde güvenli bağlanmanın ve korkulu bağlanmanın anlamlı etkileri olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmada sonuç olarak, erkek öğrencilerin güvenli bağlanma stili puan ortalamalarının kadın öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğu saptanırken, kadın öğrencilerin de korkulu bağlanma stilinden anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları gözlemlenmiştir. Aynı araştırmada, bir diğer değişken olarak yaş değişkeni ve bağlanma stilleri ele alınmıştır, bu değişkenler arasında ise anlamlı farklılıklar gözlemlenmemiştir.

Görünmez'in (2006) araştırmasında ise üniversite öğrencilerinin duygusal zeka yetenekleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelenmiş olup, güvenli bağlanma ve duygusal zekanın pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi görülürken, güvensiz

bağlanma ve duygusal zeka arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır.

Henschel, Nandrino ve Doba'nın (2020) çalışmasının örneklemini genç yetişkin katılımcılar oluşturmuştur. Bu çalışmada katılımcıların duygu düzenleme becerileri ve empati yetenekleri ele alınmıştır. Kaygılı bağlanma stiline sahip katılımcıların, duygu düzenleme becerilerinin anlamlı derecede düşük olduğu gözlemlenirken, duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkide empatinin bağlanma stillerine göre farklılaştığı saptanmıştır.

2.3 Empati

Empati, ötekilerin ne hissettiğine yönelik duygusal olarak anlam çıkarma ve olaylara onların bakış açısından bakarak bireyin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyma yeteneği olarak özetlenmektedir. Özetle, karşımızdaki kişinin ne hissettiğini hissetme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Bellet ve Maloney, 1991).

Empati kelimesinin etimolojisi incelendiğinde, yunanca bir kelime olan 'empathia' kelimesinden türeyerek var olduğu. Bu kelimenin ilk kez kullanımı ise 1897 senesinde Lipps tarafından gerçekleştirilmiştir. Lipps, empati kelimesini bir kişinin kendisine, çevresindeki nesnelere ve diğerlerine yönelik üç tür bilgiye sahip olduğunu ifade etmekle birlikte bu bilgilerin diğerlerine ulaşma konusunda başarılı olabilmesi için empatinin devreye girmesinin gerekliliğine dikkat çekmiştir. empati kelimesine ilişkin tanımlamasında ise bireyin kendisini yansıtması ve karşıdaki ile bir bağ kurması olarak ifade etmektedir (Barret ve Lennard, 1981). Lipps tarafından Almanca olarak 'einfuhlung' kelimesiyle karşılanan bu tanım, İngilizceye 'empathy' kelimesi olarak geçmiştir (Karakas, 2019).

Empati kavramı, psikoloji literatüründe 1960 yıllara dek bilişsel bir kavram niteliğinde ele alınarak, zihinsel bir süreç olarak değerlendirilmiştir. İlerleyen yıllarda ise bu kavramın barındığı duygulardan bahsedilmeye başlanmıştır. Ancak empatinin barındırdığı anlam giderek daralarak, bir duyguyu anlamak ve bu duyguya karşılık verme şeklinde tanımlanmaya başlamıştır. Empati kavramına ilişkin farklı tanımlamalar olsa da psikoloji perspektifinde sıklıkla karşıdakinin düşünce, duygu ve algılarını dolaylı yoldan deneyimlemek adına karşıdakinin perspektifinden anlama ve anlamlandır olarak tanımlanmaktadır. Empati kelimesinin içeriğinde, diğerlerini

önemseme ve onlara yardımcı olma arzu da barınmaktadır (Karakaş, 2019; İjnenborg ve ark., 2013).

Goldstein ve Michaels (1985) empatiyi üç farklı kategori şeklinde ele almıştır. İlk olarak bireyin karşısındakinin rolüne girerek duruma ya da olaya onun perspektifinden bakması ve onun duygu ve düşüncelerini hissetmesidir. İkincisi ise sözsüz bir iletişimin var olduğu durumda karşısındakinin duygu ve düşüncelerini anlama konusundaki yetenektir. Üçüncüsü ise karşısındakini eleştirmeden, onu anlamak adına içtenlikle gösterilen çabadır (Wiseman, 1996). Bir başka araştırmacı ise empatinin tanımının, karşımızda bulunan ve etkileşim halinde olduğumuz kişinin kişilik özelliklerine girerek, deneyimlenen duygu ve düşünceleri hayal gücü ile keşfetme yeteneği olduğunu belirtmektedir (Wiseman, 1996; Goldstein ve Michaels, 1985).

Empatik bireyler dendiğinde, karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlayabilme becerisine sahip kişilerden bahsedilmektedir. Bir anda ortaya çıkmayan bu beceri, bireyin hayatı boyunca gelişim göstermektedir ve artan yaş ile birlikte de empatik eğilimin arttığı görülmektedir (Worthington ve Wade, 1999; Eisenberg ve Strayer, 1982).

Rogers (1975), kişilerarası ilişkilerde bireyin var olma biçimi olarak tanımladığı empati kavramını karşısındakinin yerine geçerek onun hislerini anlama ve o hislere uygun tepkiler verme şeklinde betimlemektedir (Rogers, 1983). Empatik eğilimin bireylere katmış olduğu en önemli noktalardan biri olarak ön yargılarını kırarak karşımızdaki kişiyi anlayabilme beceresini biz insanlara katmış olmasıdır. Empatinin iki parçadan oluştuğunu varsayarsak ilki karşımızdaki kişiyi anlama ve ikincisi ise anlaşılmalı olan doğrultusunda uygun tepkiler verme şeklinde betimlenebilmektedir (Voltan ve Acar, 1989). Bu yetenek ise bireylere sağlıklı kişiler arası ilişkiler kurabilme imkanı tanımaktadır.

Türkiye’de empati kavramına ilişki en detaylı araştırmayı ise Dökmen (1990) yapmıştır. Dökmenin tanımıyla empati; etkileşim halinde olduğumuz kişilerin yerine kendimizi koyarak onların deneyimlerini, onların perspektifinden hissedebilme, algılayabilme ve bunların doğrultusunda da uygun davranışlar sergileyebilme yeteneği olarak özetlenmiştir. Bu sebeple, empatinin çok boyutlu bir kavram olduğu

ifade edilmektedir (Davis, 1983). Dökmen'in (2015) ifadesiyle empatinin oluşabilmesi için üç unsurun birleşmesine ihtiyaç vardır. Bu unsurlar;

1. Empati kurmak için öncelikle kendimizi karşımızdaki kişinin yerine koymalı ve deneyimlenen olaya onun perspektifinden yaklaşmalıyız.
2. Empatiyi doğru kullanabilmenin ilk şartı, karşımızdaki kişinin düşünce ve duygularını doğru bir biçimde anlamaktır.
3. Son olarak empatiyi kuran kişi bu durumu karşısındaki kişiye iletmelidir. Karşısındaki kişi onun duygu ve düşüncelerini anladığını hissetmelidir.

Dökmen'in (1988) empati ile ilgili çalışmaları incelendiğinde, empatinin sınıflandırılmasının düşünce ve duygu olarak iki alt kategoriden oluştuğu gözlemlenmektedir.

Freud, başlangıçta empati kavramıyla ilgilenmemiş olup, ilerleyen yıllarda empatinin iki yönüne dikkat çekmiştir. Bu süreçler serbest çağrışım çalışmalarında hastanın kendi duygu ve düşüncelerini özgür bir biçimde ortaya koyabileceği ortamın sağlanması ile hastanın bilinç dışına terapistin uyum sağlaması olarak tanımlanmaktadır. Freud, empatinin özne ile nesne arasında var olan benzerliklerden hareket ile var olan bir özdeşim biçimi olarak özetlemektedir (Özbay ve Canpolat, 2003).

Carl Rogers ve Heinz Kohut'un empati kavramına yönelik yaptığı çalışmalar, hem empati kavramının açıklanmasında hem de psikoterapilere yönelik kullanımında yeni bir başlangıç olarak değerlendirilmektedir. Rogers'ın danışan merkezli terapi yaklaşımında, empati merkezi çekirdek görevi görmektedir. Rogers, insanın doğası gereği özünde iyi olduğuna ve koşullar uygun olduğunda da kendisini gerçekleştirebileceğine inanmaktadır. Önem arz eden nokta ise, karşısındaki kişiyi koşulsuz bir şekilde kabul ederek ve empatik etkileşimle ona yaklaşarak psikolojik açıdan gelişme olgunlaşmanın da sağlanacağıdır. Bu yüzden danışan merkezli terapilerde, etkin bir dinleme, farklılıklara ilişkin koşulsuz kabul ve danışanın duygu ve düşüncelerine yönelik duyarlılıkla empatik terapi ortamı sağlanmasının doğru olan olduğunu savunan bir ekoldür (Bartholow ve ark., 2005). Danışanın dış dünyayı nasıl anlamlandırdığını anlamak, danışana yardım edebilmenin ilk adımıdır ve bu adımın atılması için de empatiden yararlanır (Bozarth, 2009).

Carl Rogers, karşıdakinin duygu ve düşüncelerini doğru bir biçimde anlamının yeterli olmadığını, bu anlamının da karşı tarafa iletilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Empatik eğilim koşulsuz kabul için önem arz etmektedir (Moyers ve Miller, 2013). Karşımızdaki kişinin, anlamlandırdığı dış dünyayı hissedebilmenin ön koşulu ise hem karşımızdaki kişiye hem de onun oluşturduğu dünyaya değer vermektir (Rogers, 1975).

Kohut (1984) kendilik psikolojisi kuramcılarındandır ve empati kavramının terapi için kilit noktalardan biri olduğunu vurgulamaktadır. Danışan ve terapist arasında empati olmadığında, danışana anlaşılabilirlik hissinin bir dönüt olarak iletemeyeceğini ifade etmektedir. Kohut, empatinin hem bir düşünme hem de hissetmeden oluştuğunu belirtir (McIsaac, 1999). Ayrıca empatinin gelişimine yönelik açıklamalarda da bulunarak, erken çocukluk yaşantısında, annenin bebeğin ihtiyaçlarına empatik tepkiler ile yaklaşmanın benlik gelişimini olumlu yönde yordadığını belirtmektedir (Emery, 1987).

2.3.1 Empati ve Sempati

Bu iki kavram sıklıkla karıştırılmakla birlikte, özünde farklı tanımlara sahip iki farklı kelimedir. Empati kavramında, önem arz eden nokta karşımızdaki kişiyi anlamamızdır. Sempati de ise karşımızdaki kişinin hislerine eşlik etme, karşımızdaki kişiyi daha iyi ve daha mutlu görme isteğinin ağır bastığı görülmektedir. Empatide karşımızdakinin perspektifinden bakmak önemliyken, sempatide ise karşımızdaki kişi olma eğilimi görülmektedir. Sempatide karşımızdaki kişinin duygularını hissedebilmek söz konusuysa, empatide öncelikle karşımızdaki kişiyi anlamak mühim noktadır. En yalın hali ile sempati, diğerinin kötü durumuna yönelik artan farkındalıkken, sempati kendisinin farkında olan benliğin diğerinin öznel deneyimlerini anlama yeteneğidir (Wispe, 1986; Koss, 2006).

2.3.2 Empatinin Bireye Etkileri

Duygusal ve bilişsel açıdan ele alınan ve çok yönlü bir kavram olan empati karşıdaki kişiyi anlama, onun duygularını hissedebilme süreci olarak tanımlanmakta (Dökmen, 1988) ve bilişsel süreçte karşıdaki kişinin düşüncelerinin ve duygularının anlaşılmasına, duygusal süreçte ise bu anlamadan temel alan hislerin

deneyimlenmesiyle kişiler arası ilişkilerin güçlenmesine aracı olmaktadır (Gladstein, 1983).

Bilişsel empati kavramı ile karşıdaki kişinin deneyimlediği durumu, hissettiği duyguları ve düşüncelerin algılanması ile farkına varılması şeklinde tanımlanmaktadır (Davis, 1983). Duygusal empati kavramı ise karşıdaki kişinin hislerine ortak olmak ve onun hissetmekte olduğu duyguların hissetmek şeklinde tanımlanmaktadır (Rogers, 1983).

Empatinin varlığında, saldırgan davranışların ortaya çıkış oranının azaldığı ve kurulan empatik bağ ile karşıdakine zarar vermeye yönelik düşüncelerden uzaklaşıldığı belirtilmektedir. Bu durum empati ve saldırganca düşünce ve davranışlar arasında var olan negatif yönlü ve anlamlı ilişkiye işaret etmektedir(Loudin, Loukas, ve Robinson, 2003;Gini, Albiero, Benelli, Altoe).

Empatinin varlığında, özgeci davranışların da arttığı gözlemlenmektedir (Batson, 1980). Bireyin, bencillik içermeyen davranışları sergilemesi empati aracılığıyla gerçekleşmekte ve kişiler arası yardımlaşmanın da artmasına imkan tanımaktadır (Reynolds ve Scott, 1999). Empati düzeyi arttıkça, sosyal yardımlaşma düzeyinin de arttığı görülmektedir (Eisenberg 1987).

Kişiler arası ilişkilerin olumlu nitelik özelliklerinin artması için bir ön koşul olan empati kavramı, kişiler arası yardımlaşmayı, dayanışmayı, toplumsal yaşamda ve birlik duygusunda başarıyı, toplumsal ahlak ve kurallara uyma ve saygı duyma davranışını olumlu yönde tetikleyici bir etmen olarak değerlendirilir (O'Neil, 1996; Salmon, 2003).

Karşımızdaki kişiyi anlamaya yönelik atılmış her adım, arada kurulacak bağın sağlamlığına katkı sağlamakta ve uzun süreli ilişkiler kurma konusunda da bireylere yardımcı olmaktadır (Barrett ve Lennard 1981). Bu nedenle empati, diğerleriyle olan ilişkileri olumlu yönde yordayıcı bir etmen olarak nitelendirilir (Marangoni, Garcia, Ickes, Teng,, 1995).

2.2.4 Empatinin Biyolojisi

Empati ve beyin arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalar, bireyin ağrı duyduğu zaman beyninde aktive olan singulat korteksinin, serebellumunun ve beyin kökünün

karşısındaki kişinin acı deneyimine şahit olduğunda da aktive olduğunu gözlemlemiştir (Ersoy ve Köşger, 2016). Farklı bir çalışmada ise bebeğinin ağladığını duyan annelerinin de singulat korteksinde ateşlenmenin gözlemlendiği görülmektedir. Özellikle ayna nöronların keşfi ile empati kavramına ilişkin nörobiyolojik araştırmaların arttığı ve bu ayna nöronlara da empati nöronları demeyi tercih eden araştırmacıların olduğu görülmektedir (Altınbaş, Gülöksüz, Özçetinkaya ve Oral, 2010).

Güncel çalışmalara imkan tanıyan teknolojinin gelişmesiyle, ayna nöronların aktivasyonunu izleme ve empatinin temel yapısını anlamak mümkün hale gelmiştir (Keen, 2006). Nörobilim, empatik tepkilerde anlamlı derecede yüksek puan alan bireylerin beyin yapısını incelediğinde ayna nöron sistemlerin yoğun bir sistemsel ağa sahip olduklarını gözlemlemiştir (Gazzola ve ark., 2006). Yapılan bir meta analiz çalışmasında empatinin anatomisini değerlendirme adına uygulanan fMRI analizinde duygusal empati de ve bilişsel empatide farklı beyin bölgelerinin aktive olduğu gözlemlenmiştir (Fan ve ark., 2011).

2.2.5 Psikopatoloji ve Empati

Anti sosyal kişilik bozukluğunda, saldırgan tutum ve davranışlara ek olarak duyguların deneyimlenmesindeki sıklık ve empati eksikliğine ek olarak kişilerarası ilişkilerin de eksikliklerle tanımlanan bir psikolojik bozukluktan bahsedilmekte ve (Cleckly, 1941; Hare, 1991) DSM-V ve ICD'de de yer almaktadır (Skeem ve ark., 2011).

Bu konuda yapılan araştırmalarda, bu kişilerin tehlikeli uyaranlara karşı anormal tepkiler verdikleri gözlemlenmiştir (Decety ve Skelly, 2013; Kiehl, 2006; Blair, 1995; Blair, 2003). Anti sosyal eğilimlere sahip çocuklar ile yapılan farklı bir çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Blair ve ark., 2001; Blair ve ark., 2002; Stevens ve ark., 2001). Ancak mutluluk ifadelerin işlemlenmesi için gerekli olan biyolojik yapılarda işlevsel bir bozukluk saptanmamıştır. Literatür incelendiğinde, bu eksikliklerin sadece korku ifadeleri gibi belirli duygulara özgü bir eksiklik olup olmadığı konusunda bir fikir birliğinin sağlanamadığı görülmektedir. Son yıllarda yapılmış çalışmalar, anti sosyal kişiliklerde, olumlu veya olumsuz duygularda algılama eksikliklerine dikkat çekmektedir (Decety, ve ark., 2014; Dawel ve ark., 2012).

Sınır durum kişilik bozukluğu bilişsel ve duygusal bozulmalardan kaynaklı, hem davranışsal hem de diğerleriyle ilişkilerde deneyimlenen zorluklarla karakterize bir rahatsızlıktır (Minzenber ve ark., 2006). Bu kişilerde işlevsel olmayan davranışlar sosyal anlamda problemlere sebebiyet vermekle birlikte, duygusal olarak da yoğun tepkiler vermektedirler(Harari ve ark., 2010). Bu yoğun tepkilerin bozulmuş bilişsel empatiden kaynaklandığını ifade eden araştırmacılar aynı zamanda sınır durum kişilik bozukluğuna sahip kişilerin diğerlerinin yüz ifadelerini okuma ve duygularını anlama konusunda çok iyi olduklarını da belirtmektedir(Wagner ve Linehan, 1999; Lynch ve ark., 2006). Hiperduygusal empati olarak adlandırılan bu durum duygusal yoğun tepkiselliği açıklamak için kullanılmaktadır. Bu nedenle bilişsel empatide bozulma gözlemlenirken, duygusal empati de herhangi bir bozulma belirtisi gözlemlenmemektedir (Harari ve ark., 2010).

Narsist kişilik bozukluğuna sahip bireylerin, bu tanıyı alabilmelerinin bir ön koşulu olarak empati eksikliği ve diğerlerinin duygularını anlama, onların ihtiyaçlarını tanımlama konusundaki yetersizlik ifadesi yer almaktadır (APA, 2013).

Şizoid kişilik bozukluğuna sahip bireylerde, duygusal yalıtılmışlık ve diğerlerine yönelik bir duyarsızlık gözlemlenmekle birlikte, duyguların ifadesindeki eksiklikte gözlemlenmektedir (Guntrip, 1969; Ralph, 1995; APA, 2013).

Şizofrenide, bozulmuş duygusal empatide ve duygusal zekada bozulma gözlemlenmekle birlikte, pozitif ve negatif semptomların gözlemlenmesinde duygu yoğunlukları değişim göstermekle birlikte duyguların doğru kullanımı ve ifade edilmiş biçimlerinde de bozulmalar saptanmıştır. Bu nedenle hem bilişsel olarak hem de sosyal açıdan bozulmalarla ilişkilendirilen bir rahatsızlıktır (Bora ve ark., 2008; Cox ve ark., 2012).

Manik depresif bozuklukta, bilişsel empati de bozulmalar saptanırken, duygusal empatinin ise arttığı gözlemlenmektedir (Bora, Gökçen ve Veznedaroğlu, 2008; Shamay, Harari, Szepsenwol ve Levkovitz, 2009) . Bu kişilerde bilişsel esneklik bozulmuş olsa da planlama içeren davranışlarda herhangi bir bozulma saptanmamıştır. Bilişsel empatideki bozulmalar, bilişsel esneklik ile ilişkili olduğunda prefrontal korteksteki işlevsel bozulmaların empatideki bozulmaları açıkladığı düşünülmektedir (Shamay ve ark., 2009).

2.2.6 Empatinin Gelişim Süreci

Empatinin biyolojik perspektifinde ayna nöronların etkisinden yukarıda bahsedilmiştir. Empatinin erken dönem çocukluk çağı yaşantılarında dahi gözlemlenebildiğini ifade eden araştırmacılar vardır (Sagi ve Hoffman, 1976). Piaget (1967) ise diğerlerinin aksine empatik beceriler için belirli bir bilişsel kapasitenin gelişmiş olmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Okul öncesi dönem olarak adlandırılan dönemde, çocuklarda sıklıkla benmerkezci özelliklerin gözlemlendiği ve diğerlerinin duygularını anlamada yetersiz olduklarını ifade etmektedir. Ancak Eisenber ve Adelstein (1980) ise Piaget'ten farklı olarak 4 ve 5 yaşlarındaki çocukların da empati becerisine sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Çocukluk döneminde taklit yolu ve pekiştirmeler ile empatinin güçlendiği görülmektedir. Ancak burada çocukların bilişsel kapasitelerindeki değişimin ve gelişiminde rolü mevcuttur. Aynı zamanda çocuk ve ebeveynleri arasındaki etkileşim de empatinin gelişim düzeyinde önemli bir paya sahiptir (Salı, 2012). Empati düzeyi yüksek olan çocukların adaptasyon problemleri yaşamadıklarına ek olarak saldırganlık düzeylerinin de düşük olduğu saptanmıştır (Yüksel, 2004). Düşük düzey empati becerisinde ise çocukluk yaşantılarında olumsuz nitelikli deneyimlere maruz kalmış çocuklarda gözlemlenmesi gelecek yaşantılarında kişilik bozukluklarına ve saldırgan tutumlara sebebiyet verebileceği de araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir (Stern ve Cassidy, 2018).

2.2.7 Empati İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Arıkan'ın (2016) araştırmasında kişilik özellikleri ve empatik eğilimleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişki incelenmiş olup, araştırma örneklemini evli katılımcılar oluşturmuştur. Yapılan araştırma sonucunda, artan empati düzeyinin evlilik uyumunu yordadığı görülmüştür.

Webster'in (2002) araştırmasında ebeveynler ile çocuklar arasındaki bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırmacı, anne ile olan bağlılığın, hem duygusal empati hem de bilişsel empati ile arasında pozitif önlü ve anlamlı ilişkiler olduğunu ifade etmektedir.

Roberts ve Strayer'ın (1996), çalışmasında, empati düzeyinin arkadaş ilişkilerine etkileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Yüksek düzey empatiye sahip ergen bireylerin arkadaş ortamında daha aktif olduğu ve iş birliğine yönelik yaklaşımlarının da düşük düzey empatiye sahip ergen bireylerden olumlu olduğu saptanmıştır.

Dinçyürek'in (2004), araştırmasında ise araştırma örneklemini üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmacı üniversite öğrencilerinin empati düzeylerini cinsiyet değişkenini baz alarak incelediğinde anlamlı farklılıkların olduğunu saptamamıştır ancak, kadın öğrencilerin empati puan ortalamalarının erkek öğrencilerden yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Arslan'ın (2016) çalışmasının örneklemini sosyoloji bölümü öğrencileri oluşturmuştur. Bu çalışmada 'kim daha iyi empati kuruyor?' sorusu katılımcılara iletilmiş ve verilen örnekler doğrultusunda kendilerini o kişinin yerine koymaları istenmiştir. Araştırma sonucunda kadın katılımcıların empati düzeyinin daha yüksek olduğu gözlemlenirken, ekonomik olarak iyi olan grubun katılımcılarının da empati düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Çoban'ın (2021) araştırmasında, anne baba tutumu, empati ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin ele alınmış ve kadın ve erkeklerin bilişsel empati, duygusal empati ve ölçeğin genel toplam puanı baz alındığında da cinsiyetler arası anlamlı farklılıklar gözlemlenmemiştir.

Berduzco ve ark., (2020) araştırmalarında, aile ortamındaki yalnızlığın Empati, Takım Çalışması ve Yaşam Boyu Öğrenme ile ilişkisi ele alınmıştır. Araştırma sonucunda anne ile kurulan olumlu bir ilişkinin empatiyi pozitif yönde yordadığı görülmüştür.

Tanrıdağ'ın (1993) çalışmasında, örneklemini ruh sağlığı alanında çalışan 89 psikiyatrist, 86 psikolog, 28 psikolojik danışman ve 61 sosyal hizmet uzmanı oluşturmuştur. Bu çalışmada empatik eğilim ile empati düzeyi arasındaki ilişki ele alınmıştır. Kadın katılımcıların empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmış olup, eğitim seviyesi arttıkça hem empati düzeyinin hem de empatik eğilimin arttığı da bulgulanmıştır.

Lipsitt'in (1993) yaptığı çalışmada katılımcıların empati becerisine odaklanılmıştır. Katılımcılar anne ve çocukları olan bu çalışmanın örneklemini 76 anne ve yaşları 8

ve 9 arasında değişim gösteren çocukları oluşturmuştur. Araştırma sonucunda annenin empati becerisi ile çocuğun empati becerisi arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Anne ile kurulan etkileşimde annenin destekleyici rolü üstlenmesi ise erkek çocuklarının empati becerilerini olumsuz yönde etkilerken, kız çocukların empati becerisini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.

Altınok'un (2014) çalışmasında sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin sebeplerinden birinin de empati eksikliği olup olmadığı sorusuna odaklanılmıştır. Yürütölen araştırma sonucunda, çalışanların yaşı arttıkça, empati düzeylerinin de arttığı saptanmıştır. Ayrıca bekar katılımcıların empati düzeylerinin evli katılımcılardan anlamlı derecede düşük olduğu bulgulanmıştır. Çocuk sahibi olan katılımcıların da empati düzeylerinin çocuğu olmayan katılımcılara oranla anlamlı derecede yüksek olduğu görölmüştür. Araştırmanın bir diğer değişkeni olan eğitim seviyesi incelendiğinde ise eğitim seviyesi arttıkça empati düzeyinin de arttığı bulunmuştur.

Kolliopuska'nın çalışmasında empati ile ahlaki yargı arasındaki ilişki incelenmiştir (akt., Budak, 2005). Araştırmanın örneklemini yaşları 9 ile 12 arasında değişim gösteren 342 çocuk oluşturmuştur. Çalışma sonunda empati düzeyi ve ahlaki yardı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca kız çocuklarının empati düzeyi incelendiğinde, erkek çocuklardan anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Son olarak artan yaş ile birlikte, empati düzeyinin de arttığı saptanmıştır.

Erdem'in (2021) araştırmasında, empati düzeyi, stres söz konusu olduğunda başa çıkabilme becerileri ve aynı zamanda algılanan sosyal destek arasındaki ilişki, sağlık alanında hizmet veren bireyler ile incelenmiştir. Araştırma sonucunda kadın katılımcıların empati düzeyinin erkek katılımcılardan anlamlı derecede yüksek olduğu görölmüştür. Ancak katılımcıların, çocuk sahibi olup olmaması, çalışma süreleri ve psikoloji geçmişlerinin empati düzeyi ile arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Tosyalı'nın (2010) yılında yaptığı araştırmanın 355 evli katılımcı oluşturmuştur. Araştırmada, empatik eğilim düzeyinin, eğitim ve gelir düzeyi değişkenleri ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Katılımcıların eğitim düzeyi ve gelir düzeyi yükseldiği sürece, empatik eğilim düzeylerinin de belirgin şekilde arttığı gözlemlenmiştir.

Khodabakhsh'ın (2012), çalışmasında araştırma örneklemini 260 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Bu çalışmada bağlanma stilleri ile empati arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırma sonucunda güvenli bağlanma ile empati arasında anlamlı düzeyde pozitif yönlü bir ilişkisi olduğu saptanmıştır.

Ata'nın (2010), çalışmasının örneklem grubunu okul öncesi öğretmenler oluşturmuştur. Katılımcıların empatik eğilimlerinin cinsiyet değişkeni ele alındığında anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Kadın katılımcıların empati düzeylerinin erkek katılımcılardan anlamlı derecede yüksek olduğu saptanırken, yaş değişkeninin de empati düzeyi üzerinde anlamlı etkisi gözlemlenmiştir. Artan yaş ve empati düzeyi arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

3. YÖNTEM

Araştırmanın yöntem bölümünde, araştırma modeli, örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve toplanan verilerin analizine ilişkin istatistiksel işlemlerle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Örnekleme

Yürütülen bu araştırmanın örnekleme Türkiye’de yaşamakta olan 18 yaş ve 25 aralığındaki bireylerdir. Araştırmanın örneklem grubu ise Türkiye’de farklı illerde yaşamakta olan 18 ve 25 yaş arasındaki gönüllü katılımcılardır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Katılımcılara ulaşım online link üzerinden gerçekleşmiş ve online anketler ile araştırma verileri toplanmıştır. 407 sayıda katılımcıyla gerçekleştirilen bu araştırmada katılımcılara ulaştırılan link ile ilk olarak bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş ve onam formu katılımcılara okunarak iletildikten sonra araştırmaya katılmayı kabul etmeyen katılımcılar örnekleme dahil olmadan araştırmadan çekilmiştir. Aynı zamanda onamda belirtildiği üzere istedikleri an araştırmadan katılım hakkına sahip oldukları ifade edilmiştir. Bu nedenle veri kaybı da göz önünde bulundurularak analizlere başlanmıştır. Araştırma katılımcılarının yaş dağılımı incelendiğinde, 18 ve 25 arasında değiştiği görülmüştür. Bu araştırmanın örneklem seçimi oluşturulurken, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemi kullanılmış olup, bu yöntemin terci edilmesinin sebebi ekonomik olması, uygulama açısından elverişli olması ve ulaşılabilir olmasıdır (Karasar, 2011).

3.2 Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında katılımcılardan kişisel bilgilerini edinebilmek için Kişisel Bilgi Formu (KBF), yakın ilişkilerindeki psikolojik eğilimlerini ölçmek için Çok Boyutlu İlişki Ölçeği (ÇBİÖ), empati düzeylerini ölçmek için Empati Ölçeği (EÖ) ve bağlanma stillerini ölçmek için de Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBSÖ) kullanılmıştır.

3.2.1 Kişisel bilgi formu (KBF)

Bu araştırma kapsamında, araştırmacı bir kişisel bilgi formu hazırlamıştır ve bu formda katılımcılara ilişkin demografik bilgilere ulaşım amacıyla, yaş, cinsiyet, ekonomik durum, eğitim seviyesi, üniversitede okuduğu bölüm ve kaçınıcı sınıfta olduğu, anne ve babanın hayatta olup olmadığı, kardeş sayısı ve romantik ilişki süresine yönelik sorular bulunmaktadır. Kişisel Bilgi Formu'nun bir örneği Ek- 2'de verilmiştir.

3.2.2 Çok Boyutlu İlişki Ölçeği (ÇBİÖ):

Bu ölçek Snell ve arkadaşları (2002) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin temellendirilmesinde kişilerin yakın ilişkilerine ilişkin psikolojik değişkenler ele alınmıştır. Bu psikolojik değişkenler ise;

1. Kendine Güven: İlişki içerisinde kişinin kendine ilişkin güveni, yakın ilişkilerde kişinin kendi becerileri, kapasitesini pozitif değerlendirme eğilimindedir.
2. İlişkiye Saplantı: kişinin yakın ilişkilerinde, ilişkiye yönelik saplantılı olması ve zihnini sürekli ilişkiyle ilgili meşgul etmesidir.
3. İçsel İlişki Kontrolü: Kişi hayatındaki yakın ilişkilerdeki herhangi bir değişimin kendi eylemleri ve kişisel kontrolünden kaynaklandığına yönelik inanç barındırmaktadır.
4. İlişki Farkındalığı: Kişi yakın ilişkilerindeki olumlu ve olumsuz yönleri algılamaya yönelik farkındalığıdır.
5. İlişki Güdüsü: kişi yakın ilişkide olmaya ilişkin istek duymaktadır.
6. İlişki Kaygısı: kişi karşı cinsteki bir kişiyle duygusal bir etkileşim ve yakınlık kurmaya yönelik kaygılar barındırmaktadır.
7. İlişki Girişkenliği: Kişinin yakın ilişkilere yönelik girişken olmasıdır.
8. İlişki Depresyonu: Kişi yakın ilişkilerinde kendisini mutsuz ve hayal kırıklığına uğramış hissetmekle birlikte, cesaretinin kırıldığını da düşünmektedir.
9. Dışsal İlişki Kontrolü: Kişi yakın ilişkilerindeki değişimin kendi kontrolünde olmayan, şansa bağlı ve tesadüfi bir şekilde geliştiğine yönelik inanç barındırmaktadır.

10. İlişki İzlenimini Ayarlama: kişi yakın ilişkilerini diğerlerinin nasıl değerlendirdiğine önem vermektedir.

11. İlişki Korkusu: kişi diğerleriyle yakın ilişki kurmaya ilişkin korku duymaktadır.

12. İlişki Doyumu: kişinin yakın ilişkilerinden mutlu olması ve doyum almasıdır.

Çok Boyutlu İlişki Ölçeği tüm bu alt boyutları barındırarak, yakın ilişkiler üzerinde etkili olabilecek faktörler olarak ele almaktadır. Toplam 60 maddeden oluşan bu ölçek öz değerlendirilmeye dayalı ve 5’li likert tipindedir. Verilen puanlamada 1=benim için hiç uygun değil, 5=benim için çok uygun anlamlarına gelmektedir. Ölçekte ters kodlanmış sorular yer almaktadır, bu ters kodlu maddeler; 18, 27, 28, 39, 42 ve 50. sorulardır. Ölçek toplamda 12 alt boyuttan oluşmaktadır. Katılımcılardan soruları şu anda veya en son birlikte oldukları kişileri düşünerek yanıtlamaları istenmektedir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça, sorunun ait olduğu alt boyutun arttığı ifade edilmektedir. Türkçe uyarlama çalışması ise Büyüksahin (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. Üniversite öğrencilerinden elde edilen veriler sonucunda ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .81 olduğu görülmüştür. Yapılmış olan test tekrar test güvenilirliği ise .80 olarak hesaplanmıştır. Ölçek cinsiyet değişkeni perspektifinde değerlendirildiğinde erkek ve kadınların “dışsal ilişki kontrolü” açısından farklılaştıkları gözlemlenmiştir. Çok Boyutlu İlişki Ölçeği’nin alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik katsayıları ise .73 ve .91 arasında değişmektedir. Ölçeğin alt boyutlarının iki yarı güvenilirlik kat sayıları ise .72 ve .90 arasında değişim göstermektedir. Test tekrar test güvenilirliği sonucunda alt boyutların kat sayılarının ise .63 ve .86 arasında değişim gösterdiği saptanmıştır.

3.2.3 Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBSÖ)

Erzen (2016) tarafından 2016 yılında bu araştırma kapsamında kullanılacak olan Üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği geliştirilmiştir. Erzen, var olan bağlanma stilleri ölçeklerine bir alternatif ölçek geliştirmeyi amaçlamıştır. Öz bildirim dayalı olan bu ölçek 5’li likert tipindedir. Ölçeğin derecelendirilmesi (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (5) Kesinlikle Katılıyorum şeklindedir. Toplam 18 maddeden oluşan bu ölçeğin 5 sorusu güvenli bağlanmayı, 7 sorusu kaçınan bağlanmayı ve 6 sorusu ise kaygılı-kararsız bağlanmayı ölçmektedir. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı kaçınan, güvenli ve kaygılı-kararsız bağlanma stilleri söz konusu

olduğunda sırasıyla .80, .69 ve .71 olarak hesaplanmıştır. Yapılmış olan açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeği oluşturan 18 maddenin üç alt boyutta tutarlı bir şekilde toplandığı saptanmıştır. Yapılmış olan Türkçe uygunluk çalışması sonucunda dil ve anlam geçerliliği için .87 ve içerik geçerliliği için de .72 uyuma puanına sahip olduğu görülmüştür.

Akgül ve Çevik (2003) güvenli bağlanma alt boyutu için güvenilirlik analizi sonuçlarının .80 ve 1 aralığında olduğunu, kaçınan ve kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutunun ise güvenilirlik analizi sonuçlarının .60 ve .80 arasında olduğunu belirtmektedir.

Ölçekte ters kodlanmış madde mevcut değildir. Güvenli bağlanmayı ölçen maddeler; 4, 7, 10, 13 ve 16. Sorulardır. Kaçınan bağlanmayı ölçen maddeler; 1, 3, 5, 9, 12, 15 ve 18. sorulardır. Kaygılı-kararsız bağlanmayı ölçen maddeler; 2, 6, 8, 11, 14 ve 17. Sorulardır.

3.2.4 Empati Ölçeği (EÖ):

Baron-Cohen ve arkadaşları empatizasyon sistemizasyon teorisini temel alarak empati ölçeğini geliştirmişlerdir (2004). Empatizasyon, bireyin diğerlerinin duygularını tanınması ve hissetmesiyle, karşıdaki kişiye uygun bir cevap verme dürtüsü olarak açıklanmaktadır. Empatizasyon yeteneğinin sosyal bilimlerle ilgilenen kişilerde ve kadınlarda daha gelişmiş olduğu gözlemlenmiştir. Sistemizasyon ise bireyin dış uyaranları niceliksel özellikleri perspektifinde inceleyerek, mantık kuralları doğrultusunda düzene koyması olarak tanımlanmaktadır. Sistemizasyon yeteneğinin ise bilim insanlarında, matematik alanında çalışanlarda ve erkeklerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ölçek geliştiricileri, bu ölçeği geliştirirken empatiye ilişkin sorunları içerisinde barındıran bir ölçüm aracı geliştirmeyi amaçlamışlardır. Yapılan analizler ele alındığında, ölçeğin güvenilirlik ve geçerli bir ölçüm aracı olduğu görülmüş ve ölçeğin iyi bir test tekrar test güvenilirliği ile iç tutarlılığa sahip olduğu saptanmıştır. Bu ölçekte kadınların anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Ayrıca ölçek, asperger sendromunu kontrollerden ayırabildiği gibi, otizm ölçeği ile de negatif yönlü bir ilişkiye sahiptir. Ölçeğin aynı zamanda 22 soruluk daha kısa olan bir formu da geliştirilmiştir. Ölçek tek faktörlü bir yapıya sahip olarak geliştirilse de yapılan

analizler sonucunda, ‘‘bişsel empati’’, ‘‘duygusal empati’’ ve ‘‘sosyal yeti’’yi ölçen üç faktörlü bir yapısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ölçeğin Türkçe geçerliği ve güvenilirliği Baysan ve Bora tarafından yapılmıştır (2009) Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışması sonucunda, elde edilen bilgiler ölçeğin dört faktörlü yapısı bulunduğu hakkında bilgi vermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .84 olarak bulunmuştur. İki yarı güvenilirliği ele alındığında ise ölçeğin ilk yarısında Cronbach alfa katsayısı.75 bulunurken, ikinci yarısında .74 olduğu saptanmıştır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliği ise .76 olarak hesaplanmıştır (Bora ve Baysan, 2009). Bu ölçekte empatiyi ölçmeye ilişkin 40 soru bulunmaktadır (1, 4, 6, 8, 10-12, 14, 15, 18, 19, 21, 22, 25-29, 32, 34-39, 41-44, 46, 48-50, 52, 54, 55, 57-60). Aynı zamanda katılımcının ölçeğin amacına ulaşmasına engel oluşturmak için 20 çeldirici soru da bulunmaktadır. Toplam 60 sorudan oluşan, bu öz değerlendirme ölçeğinde cevaplama için 4’lü likert tipi kullanılmıştır. Cevaplar ‘‘kesinlikle katılıyorum’’ ve ‘‘kesinlikle katılmıyorum’’ şeklinde olan 4 seçenek arasından seçilerek işaretlemektedir. Ölçeğin puanlanmasında ise sadece empatiyi ölçmekte olan 40 soru analizlere dahil edilmektedir. Ölçekten alınabilecek puan 0 ve 80 arasında değişebilmektedir. Soruların bazılarında ‘‘kesinlikle katılıyorum’’ diğerlerinde ise ‘‘kesinlikle katılmıyorum’’ cevaplarının gözlenmesi ise, empatik bir yanıt bulunduğuna işaret etmektedir.

3.3 Verilerin Toplanması

Araştırmanın katılımcılarına ulaşım online link üzerinden sağlanmış olup araştırma verileri de bu link üzerinden toplanmıştır. Araştırma örneklemini oluşturan Türkiye’deki 18 ve 25 yaş aralığındaki katılımcılara bu link üzerinden ulaşarak, katılımcılardan online anketi doldurmaları istenmiştir. Katılımcılara link üzerinden ulaştırılan araştırmanın ilk sayfasında araştırmanın kapsamı ve araştırmanın etik çerçevesi hakkında sunulan bilgileri içeren, katılımcıların Bilgilendirilmiş Onam Formu bulunmaktadır ve araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılar ‘‘kabul ediyorum’’ şıkkını işaretledikten sonra anket sorularına ulaşımı sağlanmıştır. Katılımcıların araştırmaya katılımı tamamen gönüllülük esasına dayalı olmakla birlikte, istedikleri yerde araştırmadan ayrılma haklarının olduğu da katılımcılara sunulan onam formunda iletilmiştir. Katılımcıların iletilen linkteki onam formunu

işaretlemelerinin ardından sırasıyla kişisel bilgi formu, ÇBİÖ, EÖ ve ÜBBSÖ cevaplandırmışlardır.

3.4 Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen verilerin analize dahil edebilmek için uç değerler ve kabul edilebilir düzeyin üstünde olan kayıp veriler veri setinden çıkarılmıştır. Kabul edilebilir seviyede olan kayıp verilerin yerine, ortalama atama yöntemi kullanılarak yeni değerler atanmış ve analizlere devam edilmiştir. SPSS 24 programı ile, katılımcılardan elde edilen tüm veriler analiz edilmiştir. Araştırma katılımcılarına ilişkin demografik bilgilere yönelik dağılımın incelenmesinde betimleyici istatistiksel yöntemler olan frekans ve yüzde dağılımı kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan tüm ölçekler ve alt boyutlarına ilişkin betimsel bulguların analizinde ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Verilerin dağılımı merkezi eğilim ölçümleri baz alınarak dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olması ve ortalama ile medyan değer yakınlıkları incelenmiştir. Verilerin normal dağılıma sahip oldukları saptandıktan sonra ikili grupların analizinde bağımsız örneklem t-testi, 2'den fazla grubun karşılaştırılmasında ise Anova analizi yapılmıştır. 2'den daha fazla grubun karşılaştırılmasında kullanılan Anova analizinde farklılıkların hangi gruptan kaynaklandığının saptanması için de post-hoc testleri uygulanmıştır. Araştırma ölçekleri arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise Pearson korelasyon analizi kullanılacaktır.

4. BULGULAR

4.1 Katılımcıların Sosyo-demografik Özelliklerine Ait Frekans Dağılımı

Çizelge 4.1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişkenler	Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)	
Cinsiyet	Kadın	216	53,1
	Erkek	191	46,9
Yaş	18-20 yaş arası	98	24,1
	21-23 yaş arası	208	51,1
	24 yaş ve üzeri	101	24,8
Eğitim Durumu	Ön Lisans	82	20,1
	Lisans	282	69,3
	Yüksek Lisans	43	10,6
Anne/Baba Hayatta Mı	Annemi Kaybettim	5	1,2
	Babamı Kaybettim	20	4,9
	Her ikisi de Hayatta	382	93,9
	Kardeş yok	54	13,3
Kardeş Sayısı	1 Kardeş	131	32,2
	2 Kardeş	109	26,8
	3 Kardeş	58	14,3
	4 Kardeş ve üzeri	55	13,5
Gelir Durumu	1000-3000 TL arası	66	16,2
	3000-5000 TL arası	99	24,3
	5.000-8.000 TL arası	116	28,5
	8.000 TL ve üstü	126	31,0

Çalışmaya 216 kadın (%53,1) ve 191 erkek (%46,9) olmak üzere toplam 407 kişi (%100,0) katılmıştır. Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde 18-20 yaş arası 98 kişi (%24,1), 21-23 yaş arası 208 kişi (%51,1), 24 yaş ve üzeri 101 kişi (%24,8) olduğu saptanmıştır. Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde, ön lisans mezunu 82 kişi (%20,1), lisans mezunu 282 kişi (%69,3) yüksek mezunu 43 kişi (%10,6) olduğu bulunmuştur. Katılımcıların anne/baba hayatta mı değişkeni incelendiğinde, annesini kaybeden 5 kişi (%1,2), babasını kaybeden 20 kişi (%4,9) ve annesi ve babası hayatta olan 382 kişi (%93,9) bulunmaktadır. Katılımcıların kardeş sayısı

incelendiğinde, kardeşi olmayan 54 kişi (%13,3),1 kardeşi olan 131 kişi (%32,2), 2 kardeşi olan 109 kişi (%26,8), 3 kardeşi olan 58 kişi (%14,3) ve 4 kardeş ve üzeri kardeşe sahip olan 55 kişi (%13,5) bulunmaktadır. Katılımcıların gelir durumu incelendiğinde, 1000-3000 TL arası gelire sahip olan 66 kişi (%16,2), 3000-5000 TL arası gelire sahip olan 99 kişi (%24,3), 5000-8000 TL arası gelire sahip olan 116 kişi (%28,5), 8000 TL ve üzeri gelire sahip olan 126 kişi (%31,0) bulunmaktadır.

4.2 Araştırma Ölçekleri Ve Alt Boyutlarının Betimsel Özellikleri

Çizelge 4.2: Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Alt Boyut Puanlarının Betimleyici İstatistik Tablosu

Ölçekler	Değişkenler	Minimu m	Maximu m	$\bar{x}$	ss	
Empati Ölçeği	Bilişsel Empati	0	15	4,801	2,7920	
	Empatik İlgi-Sempati	0	14	6,705	3,0361	
	Emosyonel Yanıt	0	8	2,955	1,5306	
	Sosyal Yeti	0	5	2,125	1,2263	
Çok Boyutlu İlişki Ölçeği	İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	15	64	41,850	9,8490	
	İlişki Doyumu	12	50	35,965	7,6441	
	İlişki Korkusu/Kaygısı	11	40	22,719	5,6267	
	İlişki İzlenimi Ayarlama	6	30	15,606	4,7278	
	İlişkide Kendine Güven	10	29	21,184	3,3977	
	Dışsal İlişki Kontrolü	5	23	13,668	3,7758	
	İlişki Girişkenliği	6	25	18,390	3,5166	
	İçsel İlişki Kontrolü	5	25	15,292	3,1910	
	Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği	Güvenli Bağlanma	7	25	19,540	3,1423
		Kaçınan Bağlanma	7	29	15,761	4,8076
Kaygılı-Kararsız Bağlanma		6	29	15,380	5,1423	

Çalışmada kullanılan Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyutunun en düşük değeri 0 ve en yüksek değeri ise 15 puan arasında, Empatik İlgi-Sempati alt boyutunun en düşük değeri 0 ve en yüksek değeri ise 14 puan arasında, Emosyonel Yanıt alt boyutunun en düşük değeri 0 ve en yüksek değeri ise 8 puan arasında ve Sosyoal Yeti alt boyutunun en düşük değeri 0 ve en yüksek değeri ise 5 puan arasında, olduğu hesaplanmıştır.

Çalışmada kullanılan Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma alt boyutunun en düşük değeri 15 ve en yüksek değeri ise 64 puan

arasında, İlişki Doyumu alt boyutunun en düşük değeri 12 ve en yüksek değeri ise 50 puan arasında, İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyutunun en düşük değeri 11 ve en yüksek değeri ise 40 puan arasında, İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyutunun en düşük değeri 6 ve en yüksek değeri ise 30 puan arasında, İlişkide Kendine Güven alt boyutunun en düşük değeri 10 ve en yüksek değeri ise 29 puan arasında, Dışsal İlişki Kontrolü alt boyutunun en düşük değeri 5 ve en yüksek değeri ise 23 puan arasında, İlişki Girişkenliği alt boyutunun en düşük değeri 6 ve en yüksek değeri ise 25 puan arasında ve İçsel İlişki Kontrolü alt boyutunun en düşük değeri 5 ve en yüksek değeri ise 25 puan arasında olduğu hesaplanmıştır.

Çalışmada kullanılan Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyutunun en düşük değeri 7 ve en yüksek değeri ise 25 puan arasında, Kaçıran Bağlanma alt boyutunun en düşük değeri 7 ve en yüksek değeri ise 29 puan arasında ve Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyutunun en düşük değeri 6 ve en yüksek değeri ise 29 puan arasında olduğu hesaplanmıştır.

4.3 Araştırma Ölçeklerinin İç Tutarlılık Katsayıları

Çizelge 4.3: Çalışmada Kullanılan Ölçekler İçin İç Tutarlılık Güvenirlik Katsayıları

Ölçekler	K	Cronbach Alfa
Empati Ölçeği	60	0,707
Çok Boyutlu İlişki Ölçeği	53	0,808
Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği	18	0,771

Çalışmada kullanılan Empati Ölçeği'nin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı, 0,707, Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı, 0,808 ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı, 0,771 olarak hesaplanmıştır.

4.4 Araştırma ölçekleri ve alt boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi

Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma alt boyut toplam puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmemiştir; $r = -0,012; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkiye Doyumu alt boyut toplam puanı arasındaki

istatistiksel ilişkiye bakıldığında ise, yine anlamlı bir ilişki bulunmamıştır; $r = -0,068; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = 0,066; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = 0,041; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı olan negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,104; p < 0,05$. Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = -0,059; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Girişkenliği alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,169; p < 0,05$. Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = -0,046; p > 0,05$.

Çizelge 4.4: Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinin Alt Boyutları ve Empati Ölçeğinin Alt Boyutları Arası İlişkilerin İncelenmesi

Ölçek/Alt Boyut	Bilişsel Empati	Empatik İlgil-Sempati	Emosyonel Yanıt	Sosyal Yeti
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	-0,012	-0,023	0,046	-0,076
İlişki Doyumu	-0,068	0,067	-0,049	0,033
İlişki Korkusu/Kaygısı	0,066	-0,116*	0,179***	-0,200***
İlişki İzlenimi Ayarlama	0,041	0,021	0,070	-0,053
İlişkide Kendine Güven	-0,104*	0,034	0,015	0,027
Dışsal İlişki Kontrolü	-0,059	-0,114*	-0,043	0,006
İlişki Girişkenliği	-0,169*	-0,019	-0,060	0,025
İçsel İlişki Kontrolü	-0,046	-0,104*	-0,028	0,075

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Empati Ölçeği'nin Empatik İlgil-Sempati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = -0,023; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Empatik İlgil-Sempati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki

Ölçeği'nin İlişkiye Doyumu alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = 0,067; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Empatik İlg-Sempati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,116; p < 0,05$. Empati Ölçeği'nin Empatik İlg-Sempati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = 0,021; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Empatik İlg-Sempati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = 0,034; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Empatik İlg-Sempati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,114; p < 0,05$. Empati Ölçeği'nin Empatik İlg-Sempati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Girişkenliği alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = -0,019; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Empatik İlg-Sempati alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,104; p < 0,05$.

Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = 0,046; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkiye Doyumu alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = -0,049; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,179; p < 0,05$. Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = 0,070; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = 0,015; p > 0,05$. Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r=-0,043;p>0,05$ Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Girişkenliği alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r=-0,060;p>0,05$. Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r=-0,028;p>0,05$.

Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r=-0,076;p>0,05$. Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkiye Doyumu alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r=0,033;p>0,05$. Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r=-0,200;p<0,05$. Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r=-0,053;p>0,05$. Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r=0,027;p>0,05$. Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r=0,006;p>0,05$ Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Girişkenliği alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r=0,025;p>0,05$. Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r=0,075;p>0,05$.

Çizelge 4.5: Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinin Alt Boyutları ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeğinin Alt Boyutları Arası İlişkilerin İncelenmesi

Ölçek/Alt Boyut	Güvenli Bağlanma	Kaçınan Bağlanma	Kaygılı Bağlanma
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	0,123*	-0,053	0,068
İlişki Doyumu	0,448***	-0,259***	-0,471***
İlişki Korkusu/Kaygısı	-0,303***	0,155***	0,563***
İlişki İzlenimi Ayarlama	-0,076	-0,001	0,276***
İlişkide Kendine Güven	0,333***	-0,061	-0,156***
Dışsal İlişki Kontrolü	-0,147*	0,155*	0,296***
İlişki Girişkenliği	0,287***	0,002	-0,256***
İçsel İlişki Kontrolü	0,125*	0,183***	-0,031

* p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,123; p < 0,05$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Doyumu alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır; $r = 0,448; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,303; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,333; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,147; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Girişkenliği alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,287; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,125; p < 0,05$.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Doyumu alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,259; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,155; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,155; p < 0,05$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,183; p < 0,001$.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaygılı Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Doyumu alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır; $r = -0,471; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaygılı Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki vardır; $r = 0,563; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaygılı Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,276; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaygılı Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,156; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaygılı Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,296; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaygılı Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin İlişki Girişkenliği alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,256; p < 0,001$.

Çizelge 4.6: Empati Ölçeğinin Alt Boyutları ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeğinin Alt Boyutları Arası İlişkilerin İncelenmesi

Ölçek/Alt Boyut	Güvenli Bağlanma	Kaçınan Bağlanma	Kaygılı Bağlanma
Bilişsel Empati	-0,236***	0,012	-0,006
Empatik İlgi-Sempati	0,213***	-0,387***	-0,070
Emosyonel Yanıt	0,008	-0,113*	0,104*
Sosyal Yeti	0,120*	-0,113*	-0,236***

* p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,236; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Empatik İlgi-Sempati alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,213; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = 0,008; p > 0,05$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,120; p < 0,05$.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = 0,012; p > 0,05$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Empatik İlgi-Sempati alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,387; p < 0,001$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,113; p < 0,05$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,113; p < 0,05$.

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı

ile Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = -0,006; p > 0,05$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Empatik İlgisempati alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur; $r = -0,070; p > 0,05$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = 0,104; p < 0,05$. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puanı ile Empati Ölçeği'nin Sosyal Yeti alt boyut toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; $r = -0,236; p < 0,05$.

4.5 Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Çok Boyutlu İlişki Ölçeği ve Empati Ölçeği'nin Demografik Özelliklere Göre Farklılıklarının İncelenmesi

4.5.1 Ölçeklerin cinsiyet ile farklılıklarının incelenmesi

Çizelge 4.7: Cinsiyet Değişkeni için Empati Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	t	sd	p
Bilişsel Empati	Kadın	216	4,5509	2,86230	-1,928	405	0,045*
	Erkek	191	5,0838	2,68981			
Empatik İlgisempati	Kadın	216	7,3750	3,01980	4,863	405	0,000*
	Erkek	191	5,9476	2,87958			
Emosyonel Yanıt	Kadın	216	3,1852	1,39866	3,253	405	0,001*
	Erkek	191	2,6963	1,63254			
Sosyal Yeti	Kadın	216	2,0417	1,13839	-1,465	405	0,144
	Erkek	191	2,2199	1,31542			

Cinsiyet değişkeni hakkında, Bağımsız Örnek t-Testi kullanılarak, katılımcılara uygulanan Empati Ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arası fark incelenmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Bilişsel Empati alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır; $t(405) = -1,928; p < 0,05$. Erkek katılımcıların Bilişsel Empati alt boyut toplam puan ortalamaları, kadın katılımcıların Bilişsel Empati alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksektir. Buna göre erkekler kadınlardan daha fazla Bilişsel Empati puanı elde etmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Empatik İlgı-Sempati alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır; $t(405)=4,863; p<0,05$. Kadın katılımcıların Empatik İlgı-Sempati alt boyut toplam puan ortalamaları, erkek katılımcıların Empatik İlgı-Sempati alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksektir. Buna göre kadın katılımcılar erkek katılımcılardan daha fazla Empatik İlgı-Sempati puanı elde etmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir; $t(405)=3,253; p<0,05$. Kadın katılımcıların Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puan ortalamaları, erkek katılımcıların Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksektir. Buna göre kadın katılımcılar erkek katılımcılardan daha fazla Emosyonel Yanıt puanı elde etmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Sosyal Yeti alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir; $t(405)= -1,465; p>0,05$.

Çizelge 4.8: Cinsiyet Değişkeni için Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	t	sd	p
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	Kadın	216	41,4861	10,09581	-	405	0,429
	Erkek	191	42,2618	9,57214			
İlişki Doyumu	Kadın	216	36,0833	7,87416	0,330	405	0,742
	Erkek	191	35,8325	7,39368			
İlişki Korkusu/Kaygısı	Kadın	216	23,1250	5,41815	-	405	0,123
	Erkek	191	22,2618	5,83407			
İlişki İzlenimi Ayarlama	Kadın	216	15,8796	5,29716	1,238	405	0,216
	Erkek	191	15,2984	3,97888			
İlişkide Kendine Güven	Kadın	216	21,0046	3,50216	-	405	0,257
	Erkek	191	21,3874	3,27296			
Dışsal İlişki Kontrolü	Kadın	216	13,5509	3,89600	-	405	0,505
	Erkek	191	13,8010	3,64073			
İlişki Girişkenliği	Kadın	216	18,6620	3,73937	1,659	405	0,098
	Erkek	191	18,0838	3,22870			
İçsel İlişki Kontrolü	Kadın	216	15,3611	3,18852	0,461	405	0,645
	Erkek	191	15,2147	3,20049			

* $p<0,05$

Cinsiyet değişkeni için katılımcıların Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arası fark Bağımsız Örnek t-Testi ile bakılmıştır.

Kadın ve erkek katılımcıların İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yoktur; $t(405)=-0,793$; $p>0,05$.

Kadın ve erkek katılımcıların İlişki Doyumu alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yoktur; $t(405)=0,330$; $p>0,05$.

Kadın ve erkek katılımcılar düşünülürse, İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yoktur; $t(405)= -1,547$; $p>0,05$.

Kadın ve erkek katılımcılar düşünülürse, İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemektedir; $t(405)= 1,238$; $p>0,05$.

Kadın ve erkek katılımcılar düşünülürse, İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemektedir; $t(405)= -1,135$; $p>0,05$.

Kadın ve erkek katılımcılar düşünülürse, Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemektedir; $t(405)= -0,666$; $p>0,05$.

Kadın ve erkek katılımcılar düşünülürse, İlişki Girişkenliği alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemektedir; $t(405)= 1,659$; $p>0,05$.

Kadın ve erkek katılımcılar düşünülürse, İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemektedir; $t(405)= 0,461$; $p>0,05$.

Çizelge 4.9: Cinsiyet Değişkeni için Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	t	sd	p
Güvenli Bağlanma	Kadın	216	19,9352	2,91356	2,715	405	0,007*
	Erkek	191	19,0942	3,33427			
Kaçınan Bağlanma	Kadın	216	15,0833	4,76933	-	405	0,002*
	Erkek	191	16,5288	4,74707			
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	Kadın	216	15,7269	5,26015	1,446	405	0,149
	Erkek	191	14,9895	4,99051			

*p<0,05

Cinsiyet değişkeni için katılımcıların Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arası fark Bağımsız Örnek t-Testi ile incelenmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları üzerinde yapılan incelemede, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir; $t(405)=2,715$; $p<0,05$. Kadın katılımcıların Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamalarının, erkek katılımcıların Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre kadın katılımcılar erkek katılımcılardan daha fazla Güvenli Bağlanma puanı elde ettiği çıkarımı yapılabilmektedir.

Kadın ve erkek katılımcıların Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde ise, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir; $t(405)=-3,058$; $p<0,05$. Kadın katılımcıların Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamalarının, erkek katılımcıların Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre kadın katılımcılar erkek katılımcılardan daha fazla Kaçınan Bağlanma puanı elde etmiştir.

Kadın ve erkek katılımcıların Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları ele alındığında, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenmemektedir; $t(405)= 1,446$; $p>0,05$.

4.5.2 Ölçeklerin yaş değişkenine göre farklılıklarının incelenmesi

Çizelge 4.10: Yaş Grupları için Empati Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	$\bar{x}$	ss	F	sd	p
Bilişsel Empati	18-20 yaş arası	98	4,35	3,159	1,977	2 404	0,140
	21-23 yaş arası	208	4,85	2,481			
	24 yaş ve üzeri	101	5,12	2,985			
Empatik İlgisempati	18-20 yaş arası	98	7,03	2,951	1,681	2 404	0,188
	21-23 yaş arası	208	6,43	3,025			
	24 yaş ve üzeri	101	6,94	3,117			
Emosyonel Yanıt	18-20 yaş arası	98	3,04	1,428	0,304	2 404	0,738
	21-23 yaş arası	208	2,95	1,465			
	24 yaş ve üzeri	101	2,87	1,753			
Sosyal Yeti	18-20 yaş arası	98	2,04	1,138	0,360	2 404	0,698
	21-23 yaş arası	208	2,16	1,110			
	24 yaş ve üzeri	101	2,11	1,511			

***p<0,001; *p<0,05

Yaş grupları değişkenini incelemek amacıyla, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak, katılımcıların Empati ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arası fark değerleri incelenmiştir.

Yapılan analizler ve sonuçları incelendiğinde, yaş grupları kategorilerine göre Bilişsel Empati alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(2,404)= 1,977$; $p>0,05$.

Yaş grupları kategorileri ele alındığında, Empatik İlgisempati alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir; $F(2,404)= 1,681$; $p>0,05$.

Yaş grupları kategorileri incelendiğinde, Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir; $F(2,404)= 0,304$; $p>0,05$.

Yaş grupları kategorilerine göre Sosyal Yeti alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(2,404)= 0,360$; $p>0,05$.

Çizelge 4.11: Yaş Grupları için Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	$\bar{x}$	ss	F	sd	p
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	18-20 yaş arası	98	41,76	10,477	0,33 0	2 40 4	0,71 9
	21-23 yaş arası	208	42,19	9,694			
	24 yaş ve üzeri	101	41,22	9,600			
İlişki Doyumu	18-20 yaş arası	98	34,95	7,747	1,19 7	2 40 4	0,30 3
	21-23 yaş arası	208	36,40	7,738			
	24 yaş ve üzeri	101	36,03	7,325			
İlişki Korkusu/Kaygısı	18-20 yaş arası	98	23,28	5,913	0,92 7	2 40 4	0,39 6
	21-23 yaş arası	208	22,37	5,169			
	24 yaş ve üzeri	101	22,88	6,223			
İlişki İzlenimi Ayarlama	18-20 yaş arası	98	16,01	5,108	0,47 0	2 40 4	0,62 5
	21-23 yaş arası	208	15,49	4,695			
	24 yaş ve üzeri	101	15,45	4,426			
İlişkide Kendine Güven	18-20 yaş arası	98	20,90	4,107	0,45 2	2 40 4	0,63 7
	21-23 yaş arası	208	21,24	3,237			
	24 yaş ve üzeri	101	21,33	2,950			
Dışsal İlişki Kontrolü	18-20 yaş arası	98	13,80	3,894	0,38 0	2 40 4	0,68 4
	21-23 yaş arası	208	13,50	3,974			
	24 yaş ve üzeri	101	13,86	3,218			
İlişki Girişkenliği	18-20 yaş arası	98	18,29	3,318	1,69 1	2 40 4	0,18 6
	21-23 yaş arası	208	18,67	3,668			
	24 yaş ve üzeri	101	17,90	3,354			
İçsel İlişki Kontrolü	18-20 yaş arası	98	14,90	3,869	1,36 0	2 40 4	0,25 8
	21-23 yaş arası	208	15,29	2,935			
	24 yaş ve üzeri	101	15,65	2,951			

***p<0,001; *p<0,05

Yaş grupları değişkeni için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak, katılımcıların Çok Boyutlu İlişki ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arasındaki fark incelenmiştir.

Yapılan analizin sonuçları ele alındığında, yaş grupları kategorilerine göre İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(2,404)= 0,330$; $p>0,05$.

Yaş grupları kategorileri için, İlişki Doyumu alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(2,404)= 1,197$; $p>0,05$.

Yaş grupları kategorilerine göre İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puan ortalamaları ele alındığında, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(2,404)= 0,927$; $p>0,05$.

Yaş grupları kategorilerine göre İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puan ortalamaları düşünüldüğünde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir; $F(2,404)= 0,470$; $p>0,05$.

Yaş grupları kategorilerine göre İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(2,404)= 0,452$; $p>0,05$.

Yaş grupları kategorilerine göre Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalamaları ele alındığında, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir; $F(2,404)= 0,380$; $p>0,05$.

Yaş grupları kategorilerine göre İlişki Girişkenliği alt boyut toplam puan ortalamaları düşünüldüğünde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir; $F(2,404)= 1,691$; $p>0,05$.

Yaş grupları kategorilerine göre İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(2,404)= 1,360$; $p>0,05$.

Çizelge 4.12: Yaş Grupları için Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n	$\bar{x}$	ss	F	sd	p
Güvenli Bağlanma	18-20 yaş arası	98	19,50	3,136	5,36	2 404	0,005*
	21-23 yaş arası	208	19,95	2,873			
Kaçınan Bağlanma	24 yaş ve üzeri	101	18,72	3,524	7,22	2 404	0,001*
	18-20 yaş arası	98	16,72	4,774			
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	21-23 yaş arası	208	14,88	4,708	8	2 404	0,001*
	24 yaş ve üzeri	101	16,62	4,753			
	18-20 yaş arası	98	17,05	4,914	7,58	2 404	0,001*
	21-23 yaş arası	208	14,63	5,264			
	24 yaş ve üzeri	101	15,28	4,763	6	404	

* $p<0,05$

Araştırmada, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak yaş grupları değişkeni için katılımcıların Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arası fark incelenmiştir.

Analizlerin sonuçları göze alındığında, sonuçlar yaş grupları kategorilerine göre Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir; $F(2,404)=5,365;p<0,05$. Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma, gözlemlenen bu farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılmıştır, ve elde edilen sonuçlar göre, 21-23 yaş aralığında olan kişilerin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamasının, 18-20 yaş aralığı ve 24 yaş ve üzeri olan kişilerin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamalarından yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre 21-23 yaş aralığında olan bireylerin, Güvenli Bağlanma alt toplam puan ortalamasından daha fazla puan elde ettikleri görölmektedir.

Yaş grupları kategorilerine göre Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir; $F(2,404)= 7,228;p<0,05$. Hangi kategoriler üzerinden bir farklılığın olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre, 18-20 yaş aralığında olan kişilerin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalaması, 21-23 yaş aralığı ve 24 yaş ve üzeri olan kişilerin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksektir. Bu sonuçlar ele alındığında,18-20 yaş aralığında olan bireylerin Kaçınan Bağlanma alt toplam puan ortalamasından daha yüksek puan elde ettikleri görölmektedir.

Yaş grupları kategorilerine göre Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir; $F(2,404)= 7,586;p<0,05$. Hangi kategorilerin bu farklılığa sebebiyet verdiğinin bulunması için yapılan Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre, 18-20 yaş aralığında olan kişilerin Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyut toplam puan ortalaması sonuçlarının, 21-23 yaş aralığı ve 24 yaş ve üzeri olan kişilerin Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksek sonuçlar verdiği gözlemlenmektedir. Buna göre 18-20 yaş aralığında olan bireylerin Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt toplam puan ortalamasından daha fazla puan elde ettikleri görölmektedir.

4.5.3 Ölçeklerin eğitim durumu değişkenine göre farklılıklarının incelenmesi

Çizelge 4.13: Eğitim Durumu için Empati Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Eğitim Durumu	n	$\bar{x}$	ss	F	sd	p
Bilişsel Empati	Ön Lisans	82	4,5854	2,84562	1,234	2 404	0,292
	Lisans	282	4,7730	2,72949			
	Yüksek Lisans	43	5,3953	3,07168			
Empatik İlgı-Sempati	Ön Lisans	82	6,3902	2,88357	0,591	2 404	0,554
	Lisans	282	6,7660	2,99855			
	Yüksek Lisans	43	6,9070	3,55778			
Emosyonel Yanıt	Ön Lisans	82	2,6220	1,47104	2,904	2 404	0,046 *
	Lisans	282	3,0709	1,50513			
	Yüksek Lisans	43	2,8372	1,73109			
Sosyal Yeti	Ön Lisans	82	1,9878	1,29094	0,676	2 404	0,509
	Lisans	282	2,1667	1,12108			
	Yüksek Lisans	43	2,1163	1,69325			

***p<0,001; *p<0,05

Eğitim durumu değişkeni söz konusu olduğunda, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak, katılımcıların Empati ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arası fark incelenmiştir.

Analizlerin sonuçları, eğitim durumu kategorilerine göre Bilişsel Empati alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir; $F(2,404)= 1,234$; $p>0,05$.

Eğitim durumu kategorileri düşünülerek incelendiğinde ise, Empatik İlgı-Sempati alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir; $F(2,404)= 0,591$; $p>0,05$.

Eğitim durumu kategorileri ele alındığında, Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenmektedir; $F(2,404)= 2,904$; $p<0,05$. Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma, hangi kategori sebebiyle bir farklılık gözlemlendiğinin bulunması için uygulanmıştır, ve elde edilen sonuçlara göre, eğitim durumu lisans olan katılımcıların Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puan ortalaması, eğitim durumu ön lisans ve yüksek lisans olan katılımcıların Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre eğitim durumu lisans olan katılımcıların, Emosyonel Yanıt alt toplam puan ortalamasından daha fazla puan elde ettikleri gözlemlenmiştir.

Eğitim durumu kategorilerine göre Sosyal Yeti alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir; $F(2,404)=0,676$; $p>0,05$.

Çizelge 4.14: Eğitim Durumu için çok Boyutlu İlişki leği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Eğitim Durumu	n	$\bar{x}$	ss	F	sd	p	
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	n Lisans	82	41,8293	8,69767	0,14	2	0,867	
	Lisans	28	41,7411	10,3645				
	2		5	3				40
	Yüksek Lisans	43	42,6047	8,51089				4
İlişki Doyumu	n Lisans	82	35,7927	6,88663	0,09	2	0,908	
	Lisans	28	35,9468	7,91462				
	2			7				40
	Yüksek Lisans	43	36,4186	7,34922				4
İlişki Korkusu/Kaygısı	n Lisans	82	23,2683	5,95259	0,50	2	0,606	
	Lisans	28	22,5603	5,50104				
	2			2				40
	Yüksek Lisans	43	22,7209	5,87296				4
İlişki İzlenimi Ayarlama	n Lisans	82	15,6707	3,82989	0,10	2	0,901	
	Lisans	28	15,5461	4,98250				
	2			4				40
	Yüksek Lisans	43	15,8837	4,64558				4
İlişkide Kendine Güven	n Lisans	82	21,0488	3,44230	0,32	40	0,720	
	Lisans	28	21,1667	3,45544				
	2			8				4
	Yüksek Lisans	43	21,5581	2,94636				
Dışsal İlişki Kontrolü	n Lisans	82	14,3780	2,98407	2,79	40	0,042*	
	Lisans	28	13,3759	4,01339				
	2			9				4
	Yüksek Lisans	43	14,2326	3,31546				
İlişki Girişkenliği	n Lisans	82	18,0610	3,07658	0,46	40	0,630	
	Lisans	28	18,4858	3,62398				
	2			2				4
	Yüksek Lisans	43	18,3953	3,62622				
İçsel İlişki Kontrolü	n Lisans	82	14,7683	3,48648	2,49	40	0,044*	
	Lisans	28	15,3227	3,12699				
	2			0				4
	Yüksek Lisans	43	16,0930	2,89346				

*** $p<0,001$; * $p<0,05$

Eğitim durumu değişkeni için, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak katılımcıların Çok Boyutlu İlişki ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arası fark incelenmiştir.

Eğitim durumu kategorilerine göre İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görölmüştür; $F(2,404)= 0,143$; $p>0,05$.

Eğitim durumu kategorilerine göre İlişki Doyumu alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görölmüştür; $F(2,404)= 0,097$; $p>0,05$.

Eğitim durumu kategorilerine göre İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görölmüştür; $F(2,404)= 0,502$; $p>0,05$.

Eğitim durumu kategorilerine göre İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görölmüştür; $F(2,404)= 0,104$; $p>0,05$.

Eğitim durumu kategorilerine göre İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görölmüştür; $F(2,404)= 0,328$; $p>0,05$.

Eğitim durumu kategorilerine göre Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görölmüştür; $F(2,404)= 2,799$; $p<0,05$. Bu farklılığın sebebinin hangi kategori olduğu konusunda bilgi edinmek amacıyla yapılan Tukey-B (Post Hoc) oklu karşılaştırma sonucuna göre, eğitim durumu ön lisans olan katılımcıların Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalaması, eğitim durumu lisans ve yüksek lisans mezunu olan kişilerin Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre eğitim durumu ön lisans olan bireyler Dışsal İlişki Kontrolü alt toplam puan ortalamasından daha fazla puan elde etmiştir.

Eğitim durumu kategorileri ele alındığında ise, İlişki Girişkenliği alt boyut toplam puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görölmektedir; $F(2,404)= 0,462$; $p>0,05$.

Eğitim durumu kategorilerine göre İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu grlmŐtr; $F(2,404)= 2,490$; $p<0,05$. Bu farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için, Tukey-B (Post Hoc) oklu karşılaştırma uygulanmıştır ve elde edilen sonuçlara göre, eğitim durumu yüksek lisans olan katılımcıların İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalaması, eğitim durumu ön lisans ve lisans mezunu olan kişilerin İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksek olduğu grlmŐtr. Buna bakılarak eğitim durumu yüksek lisans olan bireyler İçsel İlişki Kontrolü alt toplam puan ortalamasından daha yüksek puan elde ettiği gözlemlenmektedir.

Çizelge 4.15: Eğitim Durumu için üç Boyutlu Bağlanma Stilleri leği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Eğitim Durumu	n	$\bar{x}$	ss	F	sd	p
Güvenli Bağlanma	n Lisans	82	18,8293	3,76076	3,206	2 404	0,042 *
	Lisans	282	19,7908	2,89352			
	Yüksek Lisans	43	19,2558	3,26666			
Kaçınan Bağlanma	n Lisans	82	17,2317	4,22894	9,064	2 404	0,001 *
	Lisans	282	15,0993	4,75642			
	Yüksek Lisans	43	17,3023	5,28941			
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	n Lisans	82	16,4756	4,90207	2,346	2 404	0,047 *
	Lisans	282	15,1135	5,15813			
	Yüksek Lisans	43	15,0465	5,32270			

* $p<0,05$

Eğitim durumu değişkeni ele alındığında, katılımcıların üç Boyutlu Bağlanma Stilleri leği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arası fark Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak bakılmıştır.

Uygulanan analizin sonuçları, eğitim durumu kategorileri ele alındığında, Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir; $F(2,404)=3,206$; $p<0,05$. Bu farklılık üzerinde yapılan incelemelerde, hangi kategoriden kaynaklandığını anlamak amacıyla için yapılan Tukey-B (Post Hoc) oklu karşılaştırma sonuçlarına göre, eğitim durumu lisans olan katılımcıların Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalaması, eğitim durumu ön lisans ve yüksek lisans mezunu olan kişilerin Güvenli Bağlanma alt boyut

toplam puan ortalamalarından daha fazla olduğu görülmüştür. Buna göre eğitim durumu lisans olan bireylerin Güvenli Bağlanma alt toplam puan ortalamasından daha fazla puan elde ettiği anlaşılmaktadır.

Eğitim durumu kategorilerine ele alındığında, Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmektedir; $F(2,404)= 9,064;p<0,05$. Hangi kategori sebebiyle bu farklılığın gözlemlendiğinin bulunması için yapılan Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucu, eğitim durumu yüksek lisans olan katılımcıların Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamasının, eğitim durumu ön lisans ve lisans mezunu olan kişilerin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksek olduğunu göstermektedir. Buna göre eğitim durumu yüksek lisans olan bireyler Kaçınan Bağlanma alt toplam puan ortalamasından daha fazla puan elde ettikleri anlaşılmaktadır.

Eğitim durumu kategorileri ele alındığında, Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir; $F(2,404)= 2,346;p<0,05$. Bu farkların hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması amacıyla yapılan Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre, eğitim durumu ön lisans olan katılımcıların Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalaması, eğitim durumu yüksek lisans ve lisans mezunu olan kişilerin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Yani, eğitim durumu ön lisans olan bireylerin Kaçınan Bağlanma alt toplam puan ortalamasından daha yüksek puan elde ettikleri görülmektedir.

4.5.4 Ölçeklerin gelir durumu değişkenine göre farklılıklarının incelenmesi

Çizelge 4.16: Gelir Durumu için Empati Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Gelir Durumu	n	$\bar{x}$	ss	F	sd	P
Bilişsel Empati	1000-3000 TL	66	5,0152	2,53281	1,14 2	3 403	0,33 2
	3000-5000 TL	99	4,7172	2,81773			
	5.000-8.000 TL	116	4,4569	2,71675			
	8.000 TL ve üstü	126	5,0714	2,95886			
Empatik İlgı-Sempati	1000-3000 TL	66	6,6667	2,94218	0,59 5	3 403	0,61 8
	3000-5000 TL	99	6,3737	3,38238			
	5.000-8.000 TL	116	6,8103	2,85570			
	8.000 TL ve üstü	126	6,8889	2,97247			
Emosyonel Yanıt	1000-3000 TL	66	2,7121	1,56662	1,06 7	3 403	0,36 3
	3000-5000 TL	99	2,9293	1,46561			
	5.000-8.000 TL	116	3,1293	1,59636			
	8.000 TL ve üstü	126	2,9444	1,49830			
Sosyal Yeti	1000-3000 TL	66	2,0606	1,31124	2,55 1	3 403	0,04 5*
	3000-5000 TL	99	1,8586	1,14295			
	5.000-8.000 TL	116	2,2241	1,14274			
	8.000 TL ve üstü	126	2,2778	1,29392			

***p<0,001; *p<0,05

Gelir durumu değişkeni düşünüldüğünde, katılımcıların Empati ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arası fark Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak incelenmiştir.

Analizlerin sonuçları ele alındığında, gelir durumu kategorilerine göre Bilişsel Empati alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(3,403)= 1,142$; $p>0,05$.

Gelir durumu kategorilerine göre Empatik İlgı-Sempati alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(3,403)= 0,595$; $p>0,05$.

Gelir durumu kategorilerine göre Emosyonel Yanıt alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(3,403)= 1,067$; $p>0,05$.

Çizelge 4.17: Gelir Durumu için Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Gelir Durumu	n	$\bar{x}$	ss	F	sd	P
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	1000-3000 TL	66	40,2424	8,22391	1,40 3	3 403	0,24 1
	3000-5000 TL	99	40,9697	9,60065			
	5.000-8.000 TL	116	42,4914	10,18396			
	8.000 TL ve üstü	126	42,7937	10,43863			
İlişki Doyumu	1000-3000 TL	66	35,6818	7,32364	3,40 7	3 403	0,01 8*
	3000-5000 TL	99	35,1212	6,86052			
	5.000-8.000 TL	116	34,9397	8,16066			
	8.000 TL ve üstü	126	37,7222	7,68337			
İlişki Korkusu/Kaygısı	1000-3000 TL	66	22,3939	5,65652	1,77 1	3 403	0,15 2
	3000-5000 TL	99	23,5253	5,17124			
	5.000-8.000 TL	116	23,0862	6,04270			
	8.000 TL ve üstü	126	21,9206	5,50433			
İlişki İzlenimi Ayarlama	1000-3000 TL	66	14,4242	3,33310	2,12 9	3 403	0,04 6*
	3000-5000 TL	99	15,3636	4,33885			
	5.000-8.000 TL	116	15,9914	4,80669			
	8.000 TL ve üstü	126	16,0635	5,44756			
İlişkide Kendine Güven	1000-3000 TL	66	20,6212	3,21901	6,43 8	3 403	0,00 0*
	3000-5000 TL	99	20,4949	3,63198			
	5.000-8.000 TL	116	20,9483	3,56272			
	8.000 TL ve üstü	126	22,2381	2,89393			
Dışsal İlişki Kontrolü	1000-3000 TL	66	14,1515	3,31079	2,37 6	3 403	0,07 0
	3000-5000 TL	99	14,1010	3,33043			
	5.000-8.000 TL	116	13,8017	3,91479			
	8.000 TL ve üstü	126	12,9524	4,12380			
İlişki Girişkenliği	1000-3000 TL	66	18,7121	3,28524	1,20 1	3 403	0,30 9
	3000-5000 TL	99	18,2121	3,23019			
	5.000-8.000 TL	116	17,9828	3,81526			
	8.000 TL ve üstü	126	18,7381	3,55343			
İçsel İlişki Kontrolü	1000-3000 TL	66	15,1970	2,88881	1,88 6	3 403	0,13 1
	3000-5000 TL	99	14,9596	3,06368			
	5.000-8.000 TL	116	15,0345	3,36977			
	8.000 TL ve üstü	126	15,8413	3,23583			

***p<0,001; *p<0,05

Gelir durumu kategorilerine göre Sosyal Yeti alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu

görülmektedir; $F(3,403)= 2,551$; $p<0,05$. Farklılığın hangi kategoriden kaynaklandığının bulunması için yapılan Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre, gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan katılımcıların Sosyal Yeti alt boyut toplam puan ortalaması, gelir durumu 1000-3000 TL arası, 3000-5000 TL arası ve 5.000-8.000 TL olan kişilerin Sosyal Yeti alt boyut toplam puan ortalamalarından daha yüksektir. Buna göre gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan bireyler Sosyal Yeti alt toplam puan ortalamasından daha fazla puan elde etmiştir.

Gelir durumu değişkeni üzerindeki değerlendirmeler için, katılımcıların Çok Boyutlu İlişki ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları arası fark Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak incelenmiştir.

Analizlerin gerçekleşmesi sonucunda, gelir durumu kategorilerine göre İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(3,403)= 1,403$; $p>0,05$.

Gelir durumu kategorilerine ele alındığında İlişki Doyumu alt boyut toplam puan ortalamaları üzerindeki incelemeler sonucunda aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmektedir; $F(3,403)= 3,407$; $p<0,05$. Hangi kategori sebebiyle bir farklılık gözlemlendiğinin anlaşılması için yapılan Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucu ele alındığında, gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan katılımcıların İlişki Doyumu alt boyut toplam puan ortalaması, gelir durumu 1000-3000 TL arası, 3000-5000 TL arası ve 5.000-8.000 TL olan kişilerin İlişki Doyumu alt boyut toplam puan ortalamalarından daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Buna göre gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan bireylerin İlişki Doyumu alt toplam puan ortalamasından daha yüksek puan elde ettikleri görülmektedir.

Gelir durumu kategorileri incelendiğinde, İlişki Korkusu/Kaygısı alt boyut toplam puan ortalamaları üzerindeki araştırmalar sonucunda, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(3,403)= 1,771$; $p>0,05$.

Gelir durumu kategorilerine göre İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir; $F(3,403)= 2,129$; $p<0,05$. Hangi kategorinin bu farklılığa sebep olduğunun anlaşılması için, Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma analizi yapılmıştır ve bu analizin sonucuna göre, gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan katılımcıların İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puan ortalaması, gelir

durumu 1000-3000 TL arası, 3000-5000 TL arası ve 5.000-8.000 TL olan kişilerin İlişki İzlenimi Ayarlama alt boyut toplam puan ortalamalarından daha fazla olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan bireylerin İlişki İzlenimi Ayarlama alt toplam puan ortalamasından daha yüksek puan elde ettiklerini göstermektedir.

Gelir durumu kategorileri ele alındığında, İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puan ortalamaları üzerindeki araştırmalar sonucunda, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmektedir; $F(3,403)= 6,438$; $p<0,05$. Hangi kategori sebebiyle bu farklılığın gerçekleştiğinin bulunması amacıyla yapılan Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre, gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan katılımcıların İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puan ortalaması, gelir durumu 1000-3000 TL arası, 3000-5000 TL arası ve 5.000-8.000 TL olan kişilerin İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puan ortalamalarından daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bu sonuçlar, gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan bireylerin İlişkide Kendine Güven alt toplam puan ortalamasından daha fazla puan aldıklarını göstermektedir.

Gelir durumu kategorilerine göre Dışsal İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir; $F(3,403)= 2,376$; $p>0,05$.

Gelir durumu kategorilerine göre İlişki Girişkenliği alt boyut toplam puan ortalamaları ele alındığında, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir; $F(3,403)= 1,201$; $p>0,05$.

Gelir durumu kategorilerine göre İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puan ortalamaları düşünüldüğünde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir; $F(3,403)= 1,886$; $p>0,05$.

Çizelge 4.18: Gelir Durumu için Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Alt Boyut Toplam Puan Ortalamaları Arası Farkın İncelenmesi

Alt Boyutlar	Gelir Durumu	n	$\bar{x}$	ss	F	sd	p
Güvenli Bağlanma	1000-3000 TL	66	19,8030	2,98828	2,739	3 403	0,043*
	3000-5000 TL	99	19,2222	3,27811			
	5.000-8.000 TL	116	19,0603	3,45729			
	8.000 TL ve üstü	126	20,0952	2,71420			
Kaçınan Bağlanma	1000-3000 TL	66	16,7879	4,68554	1,840	3 403	0,139
	3000-5000 TL	99	16,0808	4,67664			
	5.000-8.000 TL	116	15,1810	4,97926			
	8.000 TL ve üstü	126	15,5079	4,76277			
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	1000-3000 TL	66	14,9697	5,67578	2,167	3 403	0,091
	3000-5000 TL	99	16,0808	5,01564			
	5.000-8.000 TL	116	15,8879	4,94627			
	8.000 TL ve üstü	126	14,5794	5,05387			

*p<0,05

Gelir durumu değişkeni üzerindeki araştırmalar için, katılımcıların Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri ölçeği'nin alt boyut toplam puan ortalamaları incelenirken, aralarındaki fark Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılarak incelenmiştir.

Gelir durumu kategorileri ele alındığında, yapılan analizler sonucunda Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmektedir; $F(3,403)=2,739;p<0,05$. Hangi kategorinin bu farklılığa sebep olduğunun anlaşılması amacıyla yapılan Tukey-B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre, gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan katılımcıların Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalaması, gelir durumu 1000-3000 TL arası, 3000-5000 TL arası ve 5.000-8.000 TL olan kişilerin Güvenli Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamalarından daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Elde edilen bu sonuçlara göre, gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan katılımcıların Güvenli Bağlanma alt toplam puan ortalamasından daha fazla puan aldıkları görülmektedir.

Gelir durumu kategorilerine göre Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları incelendiğinde, aralarında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir; $F(3,403)= 1,840;p>0,05$.

Gelir durumu kategorilerine ele alındığında Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları sonuçlarının arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir; $F(3,403)= 2,167;p>0,05$.

4.5.5 Ölçeklerin yordayıcı analizleri

Çizelge 4.19: Empati Ölçeği'nin Yordayıcılarını Bulmak İçin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	B	sh	Beta	t	F	R ²
Sabit (a)	55,325	4,920		11,245***		0,146
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	-,011	,052	-,013	-,210	6,120***	
İlişki Doyumu	-,080	,074	-,076	-1,078		
İlişki Korkusu/Kaygısı	-,227	,102	-,159	-2,216*		
İlişki İzlenimi Ayarlama	,004	,105	,002	,040		
İlişkide Kendine Güven	,313	,156	,132	2,010*		
Dışsal İlişki Kontrolü	-,104	,116	-,049	-,897		
İlişki Girişkenliği	-,209	,135	-,091	-1,551		
İçsel İlişki Kontrolü	,173	,138	,069	1,257		
Güvenli Bağlanma	-,079	,143	-,031	-,551		
Kaçınan Bağlanma	-,600	,092	-,358	-6,540***		
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	,062	,098	,040	,631		

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Empati Ölçeği'nin yordayıcılarını bulmak için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu amaçla yapılan regresyon analizine Çok Boyutlu İlişki Ölçeği ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin alt boyutları atanmış ve “enter” yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem sonucunda anlamlı olan parametrelerin dahil edildiği regresyon modeli tahmin edilmiştir. Anlamlı çıkan parametreler dahilinde kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($F(11,395)=6,120$; $p<0,001$). Kurulan modelde Çok Boyutlu İlişki Ölçeği 'nin İlişki Korkusu/Kaygısı, İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puanları ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları yordayıcı parametre olarak görülmüştür. Kurulan model Empati Ölçeği'nin toplam puanının %14,6'lık kısmını açıklamaktadır.

Çizelge 4.20: Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin Yordayıcılarını Bulmak İçin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	B	sh	Beta	t	F	R ²
Sabit (a)	130,422	9,581		13,612***		
Bilişsel Empati	-,022	,323	-,003	-,067	6,671***	0,105
Empatik İlgı-Sempati	-,913	,321	-,152	-2,849*		
Emosyonel Yanıt	,293	,592	,025	,495		
Sosyal Yeti	-1,199	,732	-,081	-1,639		
Güvenli Bağlanma	1,896	,317	,327	5,975*		
Kaçınan Bağlanma	-,106	,213	-,028	-,499		
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	,557	,196	,157	2,837*		

* p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001

Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin yordayıcılarını bulmak için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu amaçla yapılan regresyon analizine Empati Ölçeği ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin alt boyutları atanmış ve “enter” yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem sonucunda anlamlı olan parametrelerin dahil edildiği regresyon modeli tahmin edilmiştir. Anlamlı çıkan parametreler dahilinde kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($F(7,399)=6,671$; $p<0,001$). Kurulan modelde Empati Ölçeği 'nin Empatik İlgı-Sempati alt boyut toplam puanları ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma ve Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyut toplam puan ortalamaları yordayıcı parametre olarak görülmüştür. Kurulan model Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'nin toplam puanının %10,5'lik kısmını açıklamaktadır.

Çizelge 4.21: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Yordayıcılarını Bulmak İçin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	B	sh	Beta	t	F	R ²
Sabit (a)	47,515	3,991		11,905***		
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	-,053	,045	-,071	-1,196	11,805***	0,264
İlişki Doyumu	-,276	,061	-,283	-4,523***		
İlişki Korkusu/Kaygısı	,286	,087	,216	3,290*		
İlişki İzlenimi Ayarlama	-,045	,089	-,028	-,502		
İlişkide Kendine Güven	,360	,133	,164	2,700*		
Dışsal İlişki Kontrolü	,126	,101	,064	1,240		
İlişki Girişkenliği	,021	,117	,010	,176		
İçsel İlişki Kontrolü	,408	,115	,175	3,538***		
Bilişsel Empati	-,340	,119	-,127	-2,847*		
Empatik İlgi-Sempati	-,361	,114	-,147	-3,179*		
Emosyonel Yanıt	-,162	,225	-,033	-,717		
Sosyal Yeti	-,904	,275	-,149	-3,286*		

* p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin yordayıcılarını bulmak için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu amaçla yapılan regresyon analizine Çok Boyutlu İlişki Ölçeği ve Empati Ölçeği'nin alt boyutları atanmış ve “enter” yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem sonucunda anlamlı olan parametrelerin dahil edildiği regresyon modeli tahmin edilmiştir. Anlamlı çıkan parametreler dahilinde kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($F_{(12,394)}=11,805$; $p<0,001$). Kurulan modelde Çok Boyutlu İlişki Ölçeği 'nin İlişki Doyumu, İlişki Korkusu/Kaygısı, İlişkide Kendine Güven ve İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanları ve Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati, Empatik İlgi-Sempati ve Sosyal Yeti alt boyut toplam puan ortalamaları yordayıcı parametre olarak görülmüştür. Kurulan model Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin toplam puanının %26,4'lik kısmını açıklamaktadır.

5.TARTIŞMA

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin romantik ilişkiler, empati düzeyi ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular literatürdeki araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmış ve elde edilen sonuçlar literatür bulgularına değinilerek yorumlanmıştır.

5.1 Empati Düzeyi, Çok Boyutlu İlişki ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulguların Tartışılması

İnsan yavrusunun fizyolojik doğumu ile başlayan dış dünya sürecinde bakım vereni ile kurduğu bağın gelecek yaşamdaki ilişkilerinde belirleyicisi olduğu vurgusunun önemi yadsınmayarak kişilik oluşumu ve gelişiminde de anlamlı etkilere sahip olduğu vurgulanmaktadır. Diğerlerinin varlığıyla yaşamını sürdüren ve sosyal bir varlık olan insanın ilişki kurma ve sürdürmesi psikolojik bir ihtiyaç olmakla birlikte duyguların ifadesi ve tatmini de psikolojik sağlığın anlamlı bir yordayıcısıdır. Duygu kavramının ilk ifadeleri ve anlamlandırmaları da bakım veren ile gerçekleşmekle birlikte empati kavramının yaşamdaki ilk yansımaları da çocukluk çağı yaşantılarından temel almaktadır (Sakallı ve Curun, 2001; Gürcan, 2015). Bu nedenle ebeveynlerle kurulacak güvenli bağın, gelecek kişilerarası tüm iletişimlerde pay sahibi olduğu belirtilmekle birlikte, aslında çocukluk deneyimlerinde ihtiyaçların karşılanması kadar çocuğa yaklaşımda empatinin varlığı da önem arz etmektedir. Bowlby'nin bağlanma kuramında etkilenecek yetişkin yaşamdaki bağlanma stillerine yönelik araştırmalar yapan Hazan ve Shaver'da (1987) çocukluk çağı yaşantılarında gerçekleşen bağlanmanın yetişkin yaşamdaki romantik ilişkiler üzerinde anlamlı etkileri olduğunu ifade etmektedir.

Literatür incelendiğinde daha önce bu üç değişkenin ele alınmadığı görülmekle birlikte ilk olarak Hazan ve Shaver'ın (1987) çalışmasında bağlanma stilleri ile romantik ilişkiler arasındaki ilişkiyi ele aldığı görülmektedir. Araştırmacılar bakım veren ile kurulmuş bağın gelecek ilişkilerde yordayıcı etkisini vurgulamış ve bakım

vereni ile güvenli bağlanma gerçekleştiren katılımcıların, yetişkin yaşamlarındaki romantik ilişkilerinde daha mutlu oldukları ve öz güven düzeylerinin de anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bakım verenleriyle kaçınmacı bağlanma stiline sahip katılımcıların ise duygu toleranslarının düşük ve kıskançlık eğilimlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Şüpheli bağlanma stiline sahip katılımcıların ise romantik ilişkilere karşı görüşlerinde diğerlerini sevmenin zor olmadığını ifade ettikleri saptanmıştır.

Bağlanma kuramının türevlerinden yola çıkılarak, yetişkin bağlanma stilleri ile romantik ilişkilerde meydana gelen olgular arasındaki ilişkilere ilişkin üç hipotez incelenmiştir. Bireysel düzeydeki analizler, güvenli, endişeli ve kaçınan bağlanma stillerinin, niteliksel olarak farklılık gösteren romantik ilişkilerle ilişkili olma eğiliminde olduğunu ortaya çıkarmıştır. Güvenli bağlanma stili sergileyen insanlar, daha yüksek düzeyde karşılıklı bağımlılık, güven, bağlılık ve tatmin ile karakterize edilen ilişkilere dahil olma eğiliminde görülmektedir. Güvensiz bir tarz sergileyenler, ilişki korkusu ve kaygısını taşıdığını belirten bir karşılıkla kendini göstermektedir. Üniversite öğrencisi olan katılımcı profilinde yüksek oranda ilişki güven eksikliği ve birincil bağlanma unsuru olarak görmediklerini göstermektedir. Kaçınan bağlanma biçimi, bir nevi ilişkinin yokluğunu kabul etme hali olduğundan asıl sorunlu olan ve şiddet çıktısı ile cevap verebilecek grubun endişeli kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerden oluşabileceği varsayımı unutulmamalıdır. Ancak endişeli/ kaygılı bağlanma stiline sahip bireylerin uzunca bir süre bağlanmanın etkisi ile hareket edecekleri unutulmamalıdır. Özellikle kaçınan insanlar, zıt özelliklerle tanımlanan ilişkilere sahip olma eğiliminde görülmektedirler.

Bu araştırma, yetişkin romantik ilişkilerinde bağlanma fenomenlerini anlamamıza nasıl katkıda bulunacağını da göstermekle kalmayıp, ilişki kalitesine dair bulgular, üç bağlanma stili ile güven ve zevk alma ölçüleri arasında ölçek güvenilirliği sunusunun önemli olduğu görülmektedir. ÇBİÖ özelindeki yüksek iç tutarlılıkla bulguları açıklığa kavuşturmakta kullanılmaya uygun olduğunu göstermektedir. İlişkiden zevk alma ile karşılıklı bağımlılık ve bağlılık sonuçlarının yüksek korelasyon bildirisi, ilişki işleyişinin diğer kritik göstergelerinin üç tarzla güvenilir bir şekilde uyumlu olduğuna ilişkin bilgiyi genişlettiğini göstermektedir.

Çalışmada “Duygu Bitişlerinin Sıklığı”, yetişkin romantik bağlanma çalışmalarını yeni bir alana taşımakta ve ayrılık acısı sonrası yas durumu ile ilgisi için de çıktılar sunmaktadır. Bu da, ilişkilerde duygulanım düzenlemesini yöneten bir sistem olarak bağlanmanın son kavramsallaştırmalarıyla daha yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir (Sroufe & Waters. 1977). Yetişkin bağlanma literatüründeki göze çarpan bir konu, bağlanma stilindeki bireysel farklılıkların doğası gereği karakteristik olup olmadığı veya benzersiz bir kişiyi, yani durum etkileşimlerini yansıtır yansıtmadığı ile ilgili görülmektedir. Bağlanma araştırmacıları, bazen insanların özelliklerini tanımlamak için ve bazen de ilişkilerin özelliklerini karakterize etmek için kullanarak, üç stili birbirinin yerine geçecek şekilde sunulması Hazan & Shaver, (1987) tarafından bildirildiğinden beri, kişi-durum etkileşimlerinden kaynaklandığı doğrulanmaktadır. Bu çalışmada da benzer bir biçimde kaygılı bağlanma ve olmayan durumlarla ilişkiyi sınıma etmenlerinin (ilişki hakkında fazlası ile düşünme) biçiminde kendini göstermektedir.

Araştırma kapsamında ele alınan empati ve romantik ilişki kavramı doğrultusunda empati ölçeği ve çok boyutlu ilişki ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde empati ölçeğinin alt boyutu olan bilişsel empati ile çok boyutlu ilişki ölçeğinin alt boyutu olan ilişkide güven ve ilişki girişkenliği arasında negatif yönlü zayıf düzey ve anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Empatik ilgi ve sempati ile çok boyutlu ilişki ölçeğinin alt boyutu olan ilişki korkusu, içsel ilişki kontrolü ve dışsal ilişki kontrolü arasında da negatif yönlü zayıf düzey ve anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Emosyonel yanıt alt ölçeği ile ilişki korkusu arasında ise pozitif yönlü zayıf düzey ve anlamlı bir ilişki gözlemlenirken, sosyal yeti ve ilişki korkusu arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Emosyonel yanıt ve sosyal yeti alt ölçekleri ile ilişki korkusu arasında ise negatif yönlü zayıf düzey ve anlamlı bir ilişki gözlemlenmesi sonucunda empatik ilgi arttıkça ilişki korkusunun azaldığı sonucuna ulaşırken, emosyonel yanıt arttıkça bu korkunun arttığı ifade edilebilir.

Katılımcıların bağlanma stilleri ve çok boyutlu ilişki ölçeği arasındaki ilişki incelendiğinde ise güvenli bağlanmanın ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, ilişkide kendine güven, ilişki girişkenliği ve içsel ilişki kontrolüyle pozitif yönlü ilişkisi olduğu saptanırken, ilişkisi korkusu ve dışsal ilişki kontrolü ile arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler gözlemlenmiştir. Güvenli bağlanmanın tam aksi yönünde kaçınan bağlanmanın dışsal ilişki kontrolü ve ilişki korkusuyla pozitif yönlü ve

anlamli bir iliskisi olduğu gözlemlenirken bir tek iliski doyumunu ile arastirinda negatif yönlü ve anlamli bir iliski bulgulanmiştir. Kaygılı bağlanmanın ise iliski doyumunu, iliskide kendine güven ve iliski girişkenliği ile arastirinda negatif yönlü iliskiler gözlemlenirken, iliski korkusu, iliski izlenimi ayarlama, dışsal iliski kontrolü ve iliski girişkenliği ile arastirinda pozitif yönlü ve anlamli iliskiler gözlemlenmiştir. Güvenli bağlanan katılımcıların iliski doyumlarının anlamli derecede yüksek olduğu saptanırken, kaçınan ve kaygılı bağlanan katılımcıların ise iliskiden aldıkları doyumunu bağlanma stillerinin negatif yönde yordadığı ifade edilebilir.

Bu araştırmada irdelenen romantik iliskinin doğası göz önüne alındığında, bu etkilerin kesin kökenlerini belirlenemeyeceği sonucu da sunmaktadır. Örneğin, son derece kaygılı kişilerin, kaygılı davranışlarının eşlerinin karşılıklı bağımlılık/bağlılık düzeyini düşürmesi, eşlerinin karşılıklı bağımlılık/bağlılık eksikliğinin onları kaygılı hale getirmesi de dahil olmak üzere, birkaç farklı nedenden ötürü daha az karşılıklı bağımlılık ve bağlılık bildiren (Çizelge 4.1) ile kararlı duruma alışkanlık (Çizelge 4.4) yorumlamasını sunmaktadır. Beklenen durum, güven arayışı yerine anksiyete ataklarına dek varabilecek bağlanma stili iliskisini aradıklarını göstermektedir. Yine de, kaygılı ve çekingen insanlar için belirli nedensel yollar farklı olabilir. Yakınlık ve bağlılıktan kaçınarak, aşırı derecede çekingen insanlar, romantik partnerlerine karşı artan bir güvensizlik üretebilirler. Tersine, genel bir güven eksikliği sergileyerek, yüksek düzeyde endişeli insanlar, partnerlerinden daha az yakınlık ve bağlılık oluşturabilir. Son olarak empati ölçeği ve bağlanma stilleri arasındaki iliski incelendiğinde ise güvenli bağlanmanın sosyal yeti ile pozitif yönlü ve bilişsel empati ile de negatif yönlü bir iliski içerisinde olduğu saptanırken, kaçınan bağlanma ile empatik ilgi ve sempati, emosyonel yanıt ve sosyal yeti arasında negatif yönlü bir iliski gözlemlenmiştir. Kaygılı bağlanan katılımcıların ise emosyonel yanıt ile pozitif, sosyal yeti ile de negatif yönlü iliskisi dikkat çekmektedir. Araştırma değişkenlerinin yordayıcı gücü incelendiğinde ise , empati ölçeği üzerinde Çok Boyutlu İlişki Ölçeği 'nin İlişki Korkusu/Kaygısı, İlişki Kendine Güven alt boyut toplam puanları ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyutlarının açıklayıcı etkileri saptanırken, Empati Ölçeği 'nin Empatik İlgi-Sempati alt boyut toplam puanları ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma ve Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyutlarının da Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'ni anlamli derecede açıkladığı görülmüştür. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri

Ölçeği'nin açıklayıcıları ise Çok Boyutlu İlişki Ölçeği 'nin İlişki Doyumu, İlişki Korkusu/Kaygısı, İlişkide Kendine Güven ve İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanları ve Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati, Empatik İlgisi-Sempati ve Sosyal Yeti alt boyutları olduğu bulgulanmıştır.

İlişkili içi korelasyonlar, üç bağlanma stiline, eşlerin ilişkide olumsuz duygulardan ziyade ne sıklıkla olumlu duygular yaşadığıyla daha güçlü bir şekilde değişme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, olumlu duygunun yokluğunun ve mutlaka olumsuz duygunun varlığının gerektirmediğini, endişeli bir şekilde bağlanan insanların ilişkilerinin altında yatan bir hoşnutsuzluk kaynağı olarak hizmet edebileceğine dair fikir vermektedir.

Bağlanma stilleri ve çözülme sonrası duygusal sıkıntı yönüyle ÇBIÖ, ÜBBSÖ ve EÖ ile kaçınma, ilişki durumunu fazlasıyla düşünme endişeli kaygılı bağlanma ilişkisini büyük ölçüde anlamlı göstermektedir. Bu çalışmada ayrıca beklenen bir çıktı olarak, yüksek derecede kaçınan erkeklerin, çözülme sonrası yani ayrılıkta daha az sıkıntı yaşadıklarını bildirmeleridir. Ancak bu etkinin kadınlarda görülmemesi bir cinsiyet ayrımı çıktısını da göstermektedir.

5.2 Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Romantik ilişkiler dendiğinde karşılıklı olarak iki kişinin birbirine duyduğu yakınlık arayışı, sevgi, fiziksel çekim ve farklılıklarına rağmen ortak bir paydada buluşarak kurdukları güven bağının birlikteliklerindeki özel paylaşımlarıyla kuvvetlendiği hayat süreci vurgulanmaktadır. Kadın ve erkeklerin bir ilişkiye karşı beklenti ve tutumları farklılaşmakla birlikte, ilişkiye atfedilen önem ve değer de demografik ve öznel farklılıkların önemi yadsınmamalıdır. Ayrıca kültürün ve toplumun da belirleyici etkilerinin olduğu vurgusuyla da sıklıkla karşılaşılmaktadır (Hatfield, 1988; Fuhrman, Flannagan ve Matamoros, 2009). Bu farklı sonuç örüntüsü için, kişilerarası çatışma sırasındaki duygulardaki cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan araştırmalar, erkeklerin ilişki içindeyken daha fazla çatışmadan kaçınma ve tipik olarak güçlü duyguları bastırma eğiliminde olduğunu sunmaktadır. Cinsiyet değişkeni bu noktada bu çalışmadaki ayrımı da açıklamaktadır. Literatür kaynaklı çıktılarda, kadınlar daha fazla çatışmaya girme ve güçlü duyguları açıkça dışa vurma eğiliminde yaklaşım ile sunulmaktadır (Gottman & Levenson, 1988; Kelley ve

diğerleri, 1978; Peplau, 1983). Dolayısıyla cinsiyet faktörünün farklı durumları kaçınan insanlar özelinde, olumsuz duygusal deneyimleri savunmacı bir şekilde engelleme eğiliminin (George, Kaplan ve Main, 1985; Hazan ve Shaver, 1987; Main et al 1985) erkeklerin tipik olarak güçlü duygulanımları bastırma eğilimi göz önüne alındığında, daha az çözünme sonrası sıkıntı bildiri miyle de ilişkili görülmektedir. Ancak çekingen kadınlar için olumsuz duygusal olayları bastırma eğilimi (George ve diğerleri, 1985; Hazan ve Shaver, 1987; Main et al 1985), kadınların güçlü duygulanım ifade etme eğilimiyle çelişkili olarak sunmaktadır. Kadınların bu noktada daha çok yakınma ve konuşma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Cinsiyet değişkeni ve çok boyutlu ilişki ölçeği ve alt boyutlarından alınan puanların kadın ve erkek katılımcılar için anlamlı derecede farklılaşmadığı gözlemlenmiştir. Bu araştırmada katılımcıların medeni durumları sorgulanmış olsa da romantik ilişki içerisinde olup olmamalarına ek olarak bu ilişkinin süreç içerisindeki ilerleyişi değerlendirilmeye alınmamıştır oysa Kephart (1967) ilişkide geçirilen sürenin ve evliliğe doğru ilerleyişin cinsiyetler arasındaki farkı anlamlı derecede yaklaştırdığını belirtmektedir.

Zimmer, Gembeck ve Petherick'in (2006) ise cinsiyet rolünün ve bu rollere atfedilen önemin de ilişki kavramında anlamlı bir yordayıcı olduğunu ifade etmektedir. Delevi ve Bugay (2010) ise Türk örneğinde yaptıkları çalışma sonucunda özellikle kadın katılımcılar için ilişkiye atfedilen önem ve ilişkiden beklentilerin anlamlı etkilerini vurgulamaktadır. Ancak literatür incelendiğinde Saraç, Hamamcı ve Gürçay'ın (2015) çalışmasında da romantik ilişki kavramı ve cinsiyet arasında anlamlı farklılıkların saptanmamış olması uyum içerisinde dir.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler sonucunda yaş değişkeni üç ana grup şeklinde ele alınmıştır. İlk grup 18 ve 20 yaş arasındaki katılımcılar, ikinci grup 20 ve 23 yaş arasındaki katılımcılar ve üçüncü grup ise 24 ve üzeri yaştaki katılımcılardan oluşmaktadır. Ancak analiz sonuçları incelendiğinde yaş değişkeni ve çok boyutlu ilişki ölçeğinin alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmemiştir. Zimmer, Gembeck ve Petherick'in (2006) ise yaşın ilişkiye yönelik beklentileri ve romantik ilişkiye başlamayı anlamlı derecede yordadığını ifade ederken, bu araştırmada olduğu gibi yaş ve romantik ilişki arasında anlamlı farklılıkların gözlemlenmediği araştırmaların da varlığı dikkat çekmektedir (Soğancı,

2017). Güldür'ün (2020) araştırmasında ise Yaş değişkeni incelendiğinde, katılımcıların romantik ilişki puanlarının anlamlı derecede farklılaştığı saptanmıştır. Bu farklılık 26 ve 30 yaşındaki katılımcıların romantik ilişki puanlarının 25 ve altı yaşta olan katılımcıların romantik ilişki puanlarından yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. 31 ve 35 ile 41 yaş ve üzeri yaşındaki katılımcıların romantik ilişki puanları ise 25 ve altı yaşlardaki katılımcılardan anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Bu araştırmanın örneklemini üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Ancak katılımcıların eğitim seviyesi ve romantik ilişkileri arasındaki farklılıkları incelemek için eğitim durumu üç farklı kategoride incelenmiş olup ön lisans, lisans ve yüksek lisans mezunlarının çok boyutlu ilişki ölçeğinin dışsal ilişki kontrolü ve içsel ilişki kontrolü alt boyutlarında anlamlı derecede farklılaştıkları gözlemlenmiştir. Bu farklılıkların hangi eğitim seviyesinden kaynaklandığı gözlemlendiğinde ise dışsal ilişki kontrolü için ön lisans mezunlarının puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenirken, içsel ilişki kontrolü alt boyutunda yüksek lisans mezunlarının anlamlı derecede yüksek puan aldığı saptanmıştır. Bu sonuçlardan hareketle artan eğitim seviyesiyle birlikte öz farkındalığın arttığı ve içsel ilişki kontrolüne atfedilen önemin de doğru orantılı olduğu söylenebilir. Ancak eğitim seviyesi azaldıkça ilişkide dışsal atıfların artması da ulaşılan sonuçlar arasındadır. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde Soğancı ve (2017) Güldür (2020) araştırmasında eğitim durumu ve romantik ilişki arasında anlamlı ilişkiler gözlemlenmezken, Yavuz (2015) eğitim seviyesi ve romantik ilişkiler arasında anlamlı ilişkilere rastlamış ve artan eğitim seviyesi ile doğru orantılı olarak ilişkiden alınan doyumun da arttığı saptanmıştır. Bu da çalışmamızı destekler niteliktedir.

Bağlanma kavramı aslında karmaşık bir yapıdır ve içeriğinde birçok anlam barındırmaktadır (Roisman, 2009). Güvenli bağlanma kavramıyla aslında güven duygusu gelişen ve diğerlerine güvенеbilme yetisine sahip bebeklerden bahsedilmekle birlikte tüm bu unsurların yetişkin yaşamda diğerleriyle olan iletişim ve etkileşimlerindeki izleri de vurgulanmaktadır. Aslında güvenli bağlanma, empatinin temel yapı taşı olarak da nitelendirilebilmekte ve samimi, içten ilişkilerin de anlamlı bir yordayıcısıdır. Bu kişiler hem kendilerini hem de diğerlerini değerli olarak görme eğilimindedirler (Mallon, 2008). Kaygılı ve kararsız bağlanma stiline sahip çocukların ise fiziksel yakınlığa ve temasa olan yaklaşımlarının haz vermekten

uzak olmakla birlikte rahatsızlık hisleri uyandırdığı görülmektedir. Bu çocukların yetişkin yaşamda da ayrılık kaygısı deneyimlemelerine ek olarak ayrılığı bir protesto ile karşıladıkları gözlenmekte ve tekrar birleşmenin ise bu etkileri söndürmediği belirtilmektedir. Ayrıca bu bireylerin değersizlik hislerini yoğun olarak deneyimledikleri ve diğerleriyle sürekli irtibat ve etkileşim halinde olmaya ilişkin beklentilerinin de yüksek olmakla birlikte diğerlerinden gelecek zarar ve tehlikelere karşın da onlardan uzak durma eğilimleri olduğu belirtilmektedir (Bell & Ainsworth, 1972; Stayton & Ainsworth, 1973). Son olarak ölçekte ele alınan kaçınan bağlanma stili incelendiğinde ise ayrılmaya ilişkin düşünceleri öfkeden temel almakla birlikte bu kendilerini korumanın da bir yolu niteliğindedir. Bu bireylerin kendilerine atfettikleri önem ve değeri yükselttikleri ancak diğerlerinin değerini de inkar eder bir tutum geliştirdikleri gözlemlenmektedir (Ainsworth, 1979).

Katılımcıların bağlanma stilleri ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde kadın katılımcıların güvenli bağlanma ve kaçınan bağlanma alt boyutları puan ortalamalarının erkek katılımcılardan anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenirken, kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutunda kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar saptanmamıştır. Türk üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların hem cinsiyet rollerine hem de cinsiyetlerine göre bağlanma stilleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda kadınsı cinsiyet rolüne sahip katılımcıların korkulu bağlanma, erkeksi cinsiyet rolüne sahip katılımcıların da korkulu ve güvenli bağlanma stilinden anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları gözlemlenirken, androjen katılımcıların ise güvenli bağlanma stilinden anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları gözlemlenmiştir (Çelikkaleli ve Avcı, 2016). Literatür incelendiğinde bağlanma stillerini ölçen ölçüm araçlarının farklılıkları dikkat çekmekle birlikte bağlanma kavramının öznel yapısı gereği farklı sonuçlara ulaşılması da olağandır. Koser ve Barut (2020) ise erkek katılımcıların kayıtsız bağlanma alt boyutundan anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları gözlemlenirken, kadın katılımcıların ise korkulu bağlanma alt boyutu puan ortalamalarının yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Karaşar (2014) ise bu araştırmada elde edilenin aksine erkek katılımcıların güvenli bağlanma alt boyutundan anlamlı derecede yüksek puanlar aldıklarını gözlemlenmiştir.

Yaş değişkeni ve bağlanma biçimleri ele alındığında, 21 ve 30 yaş aralığındaki katılımcıların güvenli bağlanma ve kaygılı kararsız bağlanma alt boyutlarından 18 ve

20 ile 24 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Ancak kaçınan bağlanma alt boyutundan anlamlı derecede yüksek puanlar alan grubun ise 18 ve 20 yaş aralığındaki katılımcılar olduğu gözlemlenmiştir. 18 ve 20 yaş özerkliğin ön plana çıktığı, yetişkin yaşama ilk adımlar olarak betimlenebilir. Bu dönemde romantik ilişkiler ve akran ilişkileri bireyin yaşamında anlamlı bir yordayıcı niteliğinde olmakla birlikte kaçınan bağlanma stiline çocukluk yaşamındaki izleri de gözlemlenebilmektedir. Bu bağlanma stilinde ayrılmaya ilişkin tepkiselliği içermekte ve uygun uzaklığın ayarlanması hususunda kişiye yardımcı olan bir savunma niteliğindedir (Ainsworth, 1979). Katılımcıların iletişim becerileri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki ele alındığı bir araştırmada artan yaş ile birlikte kayıtsız bağlanma puanlarının da arttığı gözlemlenmiştir (Koser ve Barut, 2020). Erözkan'ın (2011) araştırmasında ise katılımcıların karar stratejileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki yaş, ebeveyn tutumu, sınıf düzeyi ve cinsiyet perspektifinde incelenmiş olup yaş ve bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmamıştır.

Katılımcıların eğitim durumu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde ise ön lisans mezunlarının hem güvenli bağlanma alt boyutundan hem de kaygılı-kararsız bağlanma alt boyutundan anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları gözlemlenirken, yüksek lisans mezunlarının ise kaçınan bağlanma alt boyutundan anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Örneklemin eğitim durumu dağılımı incelendiğinde en yoğun katılımcının lisans eğitiminde gözlemlenmesine karşın elde edilen anlamlı sonuçlarda lisans mezunları için anlamlı farklılıklar gözlemlenmemiştir. Ancak lise ve ilkokul mezunu katılımcıların araştırma örnekleminde bulunmaması sonuçların genellenebilirliğini de etkilediği unutulmamakla birlikte, bağlanma stillerini ele alan araştırmaların sıklıkla ergen bireyler ya da üniversite öğrencilerinin katılımıyla gerçekleşmesine karşın bu araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Küçük (2016) ise araştırmasında babanın eğitim seviyesi ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiş olup korkulu bağlanma ile arasında anlamlı ilişkiler bulgulanmıştır. Eğitim seviyesi ve bağlanma stillerinin ele alındığı farklı bir araştırmada ise katılımcıların eğitim seviyesinin bağlanma stillerinde anlamlı farklılıklara sebebiyet vermediği gözlemlenmiştir (Kır ve Demirhan, 2016).

Katılımcıların gelir durumları dört ana grup şeklinde ele alınmış olup ilk grubu aylık geliri 1000 ve 3000 tl olan, ikinci grubu aylık geliri 3000 ve 5000 tl olan, üçüncü grubu ise aylık geliri 5000 ve 8000 tl ve dördüncü grubu ise aylık geliri 8000 ve üzeri olan katılımcılar oluşturmuştur. Gelir durumu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde ise anlamlı farklılığın bir tek güvenli bağlanma alt boyutunda gözlemlendiği ve bu farklılığında aylık gelir durumu 8000 ve üzeri olan katılımcıların ortalamasının anlamlı derecede yüksek olmasından kaynaklandığı görülmüştür. Kır Demirhan'ın (2016) sosyoekonomik durum ve bağlanma stilleri arasında anlamlı farklılıklara rastlanmadığı görülmekle birlikte yapılan araştırmalarda ekonomik durum değişkeninin sıklıkla ele alınmadığı görülmektedir.

Empatik bireyler kavramıyla diğerlerinin duygu ve düşüncelerini anlayabilme becerisine sahip kişilerden vurgulanmaktadır. Bir anda ortaya çıkmayan bu beceri, bireyin hayatı boyunca gelişim göstermektedir ve artan yaş ile birlikte de empatik eğilimin arttığını literatür desteklemektedir (Worthington ve Wade, 1999; Eisenberg ve Strayer, 1982). Bilişsel empati kavramı ile karşıdaki kişinin deneyimlediği durumu, hissettiği duyguları ve düşüncelerin algılanması ile farkına varılması vurgulanmaktadır (Davis, 1983). Empatinin varlığında, özgeci davranışların da arttığı gözlemlenmekte ve sosyal anlamda da iletişim ve bağ kurma becerilerini yordadığı görülmektedir (Batson, 1980). Günlük dil kullanımında sıklıkla empati ve sempati kavramlarının karıştırıldığı görülmekle birlikte aslında ayrılmış kavramlar olduğu açıktır. Empati kavramında, önemli olan karşıdaki kişiyi anlamamızdır. Sempati de ise karşıdaki kişinin hislerine eşlik etme, karşıdaki kişiyi daha iyi ve daha mutlu görme isteğinin ağır bastığı görülmektedir. Duygusal empati kavramı ise karşıdaki kişinin hislerine ortak olmak ve onun hissetmekte olduğu duyguların hissetmek şeklinde tanımlanmaktadır (Rogers, 1983).

Bu araştırma kapsamında katılımcılardan toplanan demografik bilgiler doğrultusunda bu demografik değişkenlerin empati düzeyinde anlamlı etkilere sebep olup olmadığı incelenmiştir. Empati ölçeğinin alt boyutları ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelendiğinde kadın katılımcıların empatik ilgi ve sempati ile emosyonel yanıt alt boyutlarından anlamlı derecede yüksek puanlar aldıkları gözlemlenirken, erkek katılımcıların ise bilişsel empati puanının anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır.

Dinçyürek'in (2004), çalışmasında da araştırma örneklemini üniversite öğrencileri oluşturmasına karşın empati düzeyinde cinsiyetler arası anlamlı farklılıklara rastlanmamış olsa da kadın katılımcıların alt boyutlardan elde ettikleri puanların daha yüksek olduğu görülmüştür. Çoban'ın (2021) araştırmasında ise kadın ve erkeklerin bilişsel empati, duygusal empati ve ölçeğin genel toplam puanı baz alındığında da cinsiyetler arası anlamlı farklılıklar gözlemlenmemiştir. Farklı bir çalışmada ise Kadın katılımcıların empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmış olması araştırma sonuçlarıyla uyum göstermektedir (Tanrıdağ, 1993). Yaş değişkeni ve empati arasındaki ilişki ele alındığında ise bilişsel empati, sosyal yeti, empatik ilgi ve sempati ve emosyonel yanıt alt boyutlarının hiçbirinde anlamlı farklılıklar gözlemlenmemiştir. Ata'nın (2010) çalışmasında ise artan yaş ve empati düzeyi arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yurt dışında çocuklarla yürütülen farklı bir araştırmanın sonucunda da artan yaş ile birlikte, empati düzeyinin de arttığı saptanmıştır(Kolliopuska, akt., Budak, 2005). Altınok'un (2014) çalışmasında sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin sebepleri ele alınmış ve bu sebeplerden birinin de empati eksikliği olup olmadığı sorusuna odaklanılmıştır. Yürütülen araştırma sonucunda, çalışanların yaşı arttıkça, empati düzeylerinin de arttığı saptanmıştır. Bu araştırma örneklemini üniversite öğrencilerinin oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların yaşlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Yaş değişkeniyle ilgili anlamlı farklılıklara ulaşamamasının sebebi olarak yaş dağılımının çok yakın olması söylenebilir.

Araştırmada ele alınan bir diğer demografik değişken olan eğitim durumu ve empati düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde ise anlamlı tek farklılığın emosyonel yanıt alt boyutunda saptandığı görülmektedir. Bu anlamlı farklılık ise lisans öğrencilerinin puan ortalamasının anlamlı derecede yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Altınok'un (2014) ve Tanrıdağ'ın (1993) araştırmasında ise artan eğitim seviyesiyle birlikte empati düzeyinin de arttığı gözlemlenmiştir. Ancak literatür incelendiğinde empati kavramını ele alan çalışmaların sıklıkla üniversite öğrencileriyle yürütülmesi eğitim seviyesinin anlamlı etkilerinin karşılaştırılmasına ket vurmaktadır. Aynı zamanda yetişkin örneklem ile yürütülmüş birkaç çalışmada ise eğitim seviyesine ilişkin demografik sorgulamanın yapılmadığı görülmekle birlikte bu çalışmada lisans, önlisans ve yüksek lisans/doktora olarak öğrencilerin de gruplandırılarak analiz edilmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların gelir durumu ve empati düzeyleri arasındaki ilişki ele alındığında bilişsel empati, empatik ilgi ve sempati ile emosyonel yanıt alt boyutlarında anlamlı farklılıklar gözlemlenmemiştir. Ancak sosyal yeti alt boyutunda gözlemlenen anlamlı farklılığın ise aylık geliri 8000 ve üzeri olan katılımcıların puan ortalamasının aylık geliri 1000 ile 3000, 3000 ile 5000 ve 5000 ile 8000 arasında olan katılımcılardan anlamlı derecede yüksek olmasından kaynaklandığı görülmüştür. Arslan'ın (2016) sosyoloji bölümü öğrencileri ile yürüttüğü araştırmasında ekonomik olarak iyi olan grubun katılımcılarının da empati düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Tosyalı da (2010) gelir düzeyi arttıkça, empatik eğilim düzeyinin de arttığı gözlemlenmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuçlar

Çalışmanın bu bölümünde, katılımcıların demografik dağılımlarına ait sonuçlar, betimsel bulgular ve araştırmanın hipotezlerine yönelik analizlerin sonuçlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Son bölümde ise ileri araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde Empati ölçeği ve çok boyutlu ilişki ölçeği arasında anlamlı ilişkiler saptanmış olup, empati ölçeği üzerinde Çok Boyutlu İlişki Ölçeği 'nin İlişki Korkusu/Kaygısı, İlişkide Kendine Güven alt boyut toplam puanları ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Kaçınan Bağlanma alt boyutlarının açıklayıcı etkileri saptanırken, Empati Ölçeği 'nin Empatik İlg-Sempati alt boyut toplam puanları ve Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin Güvenli Bağlanma ve Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyutlarının da Çok Boyutlu İlişki Ölçeği'ni anlamlı derecede açıkladığı görülmüştür. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin açıklayıcıları ise Çok Boyutlu İlişki Ölçeği 'nin İlişki Doyumu, İlişki Korkusu/Kaygısı, İlişkide Kendine Güven ve İçsel İlişki Kontrolü alt boyut toplam puanları ve Empati Ölçeği'nin Bilişsel Empati, Empatik İlg-Sempati ve Sosyal Yeti alt boyutlarıdır.

Araştırma kapsamında ele alınan demografik değişkenlerinde anlamlı farklılıklara sebebiyet verdiği görülmüştür. Cinsiyet değişkeni incelendiğinde erkek katılımcıların bilişsel empati, empatik ilgi-sempati, puanı kadın katılımcılardan anlamlı derecede yüksek olduğu saptanırken, kadın katılımcıların. bilişsel emosyonel yanıt, bilişsel güvenli bağlanma ve kaçınan bağlanma puanlarının erkek katılımcılardan anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Gelir durumu 8.000 TL ve üstü olan bireyler Güvenli Bağlanma, İlişkide Kendine Güven, İlişki İzlenimi Ayarlama, İlişki Doyumu, Sosyal Yeti alt toplam puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğu bulgulanmıştır. Yaş değişkeni ele alındığında 18 ve 20 yaş aralığında olan bireylerin kaygılı-kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanma alt boyutlarından anlamlı

derecede yüksek olduğu bulgulanırken, Buna göre 21-23 yaş aralığında olan bireyler güvenli bağlanma alt boyutundan anlamlı derecede yüksek puanlar aldığı görülmüştür. eğitim durumu değişkeni incelendiğinde yüksek lisans mezunlarının İçsel İlişki Kontrolü ve Kaçınan Bağlanma alt boyutları puan ortalamalarının yüksek olduğu gözlemlenirken, lisans mezunlarının Güvenli bağlanma ve Emosyonel Yanıt, ön lisans mezunlarının ise Dışsal İlişki Kontrolü ve Kaçınan Bağlanma alt toplam puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğu bulgulanmıştır.

6.2 Sınırlılıklar ve Öneriler

Araştırmanın örneklemini 18 ve 25 yaş ile sınırlı kalmıştır. Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde birbirine çok yakın gruplar olduğu görülmektedir.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise araştırmada öz bildirim dayalı veri toplama araçlarının kullanılmış olmasıdır. Öz bildirim dayalı ölçüm araçlarında, katılımcı yanlılığı olarak adlandırılan, katılımcıların sosyal istenirlik yönünde cevap verme eğilimleri sebebiyle yanlılık oluşma ihtimali söz konusudur. Mevcut araştırmada katılımcıların doğru beyanda buldukları kabul edilerek toplanan veriler analiz edilmiştir. Ayrıca araştırma verilerinin çevrimiçi ortamda toplanmış olması internet kullanımı ve çevrimiçi platformlara aşinalık gerektirdiğinden verilerde yanlılığa neden olmuş olabilir.

Üniversite öğrencileri yürütülmüş bu çalışmada yaş değişkeni de bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Yaş gruplarının arttırılması ve orta yaş ve yaşlı nüfusunda araştırma örneklemine dahil edilmesi hem sonuçların kuşaklar arası karşılaştırılmasına imkan sunmakla birlikte sonuçların genellenebilirliğini de arttırabilir. Araştırma sonucunda elde edilen tüm veriler ölçüm araçlarının ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Araştırmada eğitim seviyesi değişkeni önlisans, lisans ve lisanüstü/doktora şeklinde gruplandırılmıştır. Gelecek araştırmalarda lise ve ilkokul mezunlarının da araştırma örnekleme dahil edilmesi araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini olumlu yönde etkileyebilir.

Romantik ilişki ve bağlanma stillerine odaklanılan bu çalışmada katılımcılar bireysel olarak değerlendirilmiştir. Gelecek araştırmalarda her iki partnerin de belirtilen değişkenler açısından ele alınması, ilişkinin dinamiğine dair özelliklere de ışık

tutabilir ve gelecek çalışmalarda romantik ilişkideki iki partnerin de bildirimine başvurulabilir ve farklılıklar değerlendirilebilir.

Araştırma örnekleminin yetişkin ve üniversite eğitimlerine devam eden kişilerden seçilmesi; farkındalıklarının yüksek olabileceğinin düşüncesi, toplumu yansıtabilen ve ileride topluma yön verecek potansiyelde olmaları sebepleri ile seçilmişlerdir. Ancak, kuşaklar arası farklılıkları ele alan çalışmalara da literatüre katkı sağlayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Son olarak örneklemin rastgele seçilmesi sebebiyle değişkenlere göre katılımcı sayıları eşit dağılmamıştır. Yapılacak çalışmalarda gruplar eşit dağıtılıp farklı analiz yöntemleri kullanılabilir.

KAYNAKLAR

- A. Ambrose'da** (Ed.), Erken bebeklik döneminde Stimulation (s. 133-170). Londra: Akademik Basın.
- Adams, J. S.** (1965). Inequity in social exchange. In *Advances in experimental social psychology* (Vol. 2, pp. 267-299). Academic Press.
- Adelstein, R. S., & Eisenberg, E. (1980).** Regulation and kinetics of the actin-myosin-ATP interaction. *Annual review of biochemistry*, 49(1), 921-956.
- Ainsworth M, Blehar Mc, Waters E, Wall S (1978).** Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. New York: Erlbaum Inc.
- Ainsworth, M. S., Blehar, M.C., Waters, E., & Wall, 5. (1978).** Bağlanma kalıpları: Garip Durumun psikolojik bir çalışması. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Ainsworth, M. S. (1979).** Infant–mother attachment. *American psychologist*, 34(10), 932.
- Ainsworth, M.D.S. (1982).** Ek: Geçmişe bakış ve beklenti. C. M. Parkes ve J. Stevenson-Hinde'de (Eds.), *Bağlanmanın insan davranışındaki yeri* (s. 3-30). New York: Temel Kitaplar.
- Ainsworth, M.D.S. (1983).** Bir kariyer taslağı. A. N. O'Connell ve N. F. Russo'da (Eds.), *Models of Success: Reflections of sebat women in psikoloji* (s. 200-219). New York: Columbia University Press,
- Ainsworth, M.D.S. (1989).** Bebekliğin ötesindeki ekler. *Amerikalı Psikolog*, 44, 709-716. Ainsworth, M.D.S. ve Bell, S.M. (1969). Beslenme durumunda bazı çağdaş desenler.
- Ainsworth, M.D.S. ve Bell, S.M. (1970).** Bağlanma, keşfetme ve ayrılma: Bir yaşındakilerin garip bir durumdaki davranışlarıyla gösterilmiştir. *Çocuk Gelişimi*, 41, 49-67.
- Ainsworth, M.D.S. ve Bowlby, J. (1991),** Kişilik gelişimine etolojik bir yaklaşım. *Amerikan bir Psikolog*, 46, 331-341.
- Ainsworth, M.D.S., Bell, S.M. ve Stayton, D. (1971).** Bir yaşındakilerin Garip Durum davranışındaki bireysel farklılıklar. H. R. Schaffer'da (Ed.), *İnsan sosyal ilişkilerinin kökenleri* (s. 17-57). Londra: Akademik Basın.
- Ainsworth, M.D.S., Bell, S.M. ve Stayton, D. (1974).** Bebek-anne bağlanması ve sosyal gelişim. M. P. Richards'ta (Ed.), *Çocuğun sosyal bir dünyaya tanıtılması* (s. 99-135). Londra: Cambridge University Press.
- Ainsworth, M.D.S., Bell, S.M., Blehar, M.C., & Main, M. (1971).** Fiziksel temas: Bebek tepkisi ve bunun annenin idaresi ile ilişkisi üzerine bir çalışma. Society for Research in Child Development'in bienal toplantısında sunulan bildiri, Minneapolis, MN.

- Ainsworth, M.I. S., & Wittig, B.A. (1969).** Garip bir durumda bir yaşındakilerin bağlanma ve keşif davranışları. B. M. Foss (Ed.), *Bebek davranışının belirleyicileri* (Cilt 4, s. 113-136), Londra: Methuen.
- Akbağ, M. ve Erden-İmamoğlu, S. (2010).** Cinsiyet ve bağlanma stillerinin utanç, suçluluk ve yalnızlık duygularını yordama gücünün araştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(2), 651-682
- Akgül, A. Ve Çevik, O.;** “İstatistiksel Analiz Teknikleri”, Emek Ofset, Ankara, 2003.
- Akhunlar, M. N.;** “Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Uyum Süreçleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2010.
- Akmaz N. (2009).** Eğitim Yöneticilerinin Bağlanma Stilleri Ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, s.36 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Altınbaş, K., Gülöksüz, S., Özçetinkaya, S., & Oral, E. T. (2010).** Empatinin biyolojik yönleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(1), 15-25.
- Altınoluk, H. (2014).** Hemşirelerde/ebelerde empatik eğilim ve empatik becerilerin değerlendirilmesi (Denizli Servergazi Hastanesi örneği).
- Altundağ G (2011).** Üniversite Öğrencilerinde Bağlanma Stilleri, Stresle Başa Çıkma Tutumları ve Stres Algılama Düzeyinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı. İstanbul.
- Arıkan, R. (2004).** Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama. Ankara: Asil Yayın
- Arnold P.G. Gerald M. , Empathy (1985):** Development, Training, Consequences, NJ: Lawrence Erlbaum, Assoc.Pub, Hillsdale, 1985.
- Arslan, E. (2008).** Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Konya
- Aslan, S., & Güven, M. (2010).** Bağlanma ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrışma bireyleşmenin aracılığı. *Eğitim ve Bilim*, 35(157).
- Ata, S., 2010,** “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Bağlanma Stilleri, Duygusal Zeka Düzeyleri ve Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla
- Aydoğdu, H., & Olcay Çam, M. (2013).** Madde Kullanım Bozukluğu Olan ve Olmayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Anne Baba Tutumları ve Sosyal Destek Algıları Yönünden Karşılaştırılması. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemsireleri Derneği*, 4(3).
- Barrett-Lennard, G. T. (1981).** The empathy cycle: Refinement of a nuclear concept. *Journal of counseling psychology*, 28(2), 91.
- Barrett-Lennard, G.T. (1981).** The empathy cycle: Refinement of a nuclear concept. *Journal of Counseling Psychology*, 28(2), 91.

- Bartholomev, K., & Shaver, P. R. (1998).** *Methods Of Assessing Adult Attachment.* (J. Simpson, & W. S. Rholes, Dü) Newyork: Guilfordpress.
- Bartholomew K, Horowitz L (1991).** Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61: 226-241.
- Bartholow, B. D., Sestir, M. A., & Davis, E. B. (2005).** Correlates and consequences of exposure to video game violence: Hostile personality, empathy, and aggressive behavior. *Personality and social psychology bulletin*, 31(11), 1573-1586.
- Bell, S. M., & Ainsworth, M. D. S. (1972).** Infant crying and maternal responsiveness. *Child Development*, 43(4), 1171–1190. <http://doi.org/10.2307/1127506>
- Bellet PS, Maloney MJ (Ekim 1991).** "Tıpta bir görüşme becerisi olarak empatinin önemi". *JAMA*. **266** (13): 1831–2
- Berber Çelik, Ç. (2018).** Bağlanma Stilleri, Psikolojik İyi Olma ve Sosyal Güvende Hissetme: Aralarındaki İlişki Ne. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), 27-40
- Berduzco-Torres, N., Choquenaira-Callañaupa, B., Medina, P., Chihuantito-Abal, L. A., Caballero, S., Gallegos, E., ... & Vivanco, L. (2020).** Factors related to the differential development of inter-professional collaboration abilities in medicine and nursing students. *Frontiers in psychology*, 11, 432.
- Bernstein Da, Roy Ej, Srull Tk (1991).** *Psychology*, New York: Houghton Mifflon Company.
- Berscheid, E, & Fei, J. (1977).** Romantic love and sexual jealousy. In G. Clanton & L. G. Smith (Eds.), *Jealousy*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Blair RJ (January 2003).** "Neurobiological basis of psychopathy". *The British Journal of Psychiatry*. **182**: 5–7. doi:10.1192/bjp.182.1.5. PMID 12509310.
- Blair RJ (October 1995).** "A cognitive developmental approach to mortality: investigating the psychopath" (PDF). *Cognition*. **57** (1): 1–29. doi:10.1016/0010-0277(95)00676-p. PMID 7587017. S2CID 16366546. Archived from the original (PDF) on July 21, 2013.
- Blair RJ, Colledge E, Mitchell DG (December 2001).** "Somatic markers and response reversal: is there orbitofrontal cortex dysfunction in boys with psychopathic tendencies?". *Journal of Abnormal Child Psychology*. **29** (6): 499–511. doi:10.1023/A:1012277125119. PMID 11761284. S2CID 1951812.
- Blair RJ, Mitchell DG, Richell RA, Kelly S, Leonard A, Newman C, Scott SK (November 2002).** "Turning a deaf ear to fear: impaired recognition of vocal affect in psychopathic individuals". *Journal of Abnormal Psychology*. **111** (4): 682–6. doi:10.1037/0021-843x.111.4.682. PMID 12428783.
- Block, J. (1957).** Studies in the phenomenology of emotions. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 54, 358-363.

- Block, J. H, & Block, J.** (1980). The role of ego-control and ego-resil- iency in the organization of behavior. In A. W Collins (Ed.), Minne- sota Symposia on Child Psychology (Vol. 13, pp. 39-101). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Blumer, H.** (1969). Symbolic Interactionism: Perspective and Method, Englewood Cliffs, NJ. Prentice Hall, 1969.
- Bora E, Gökçen S, Veznedaroglu B (July 2008).** "Empathic abilities in people with schizophrenia". Psychiatry Research. **160** (1): 23–9. doi:10.1016/j.psychres.2007.05.017. PMID 18514324. S2CID 20896840.
- Bora, E., & Baysan, L.** (2009). Empati Ölçeği-Türkçe Formunun Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özellikleri. Klinik Psikofarmakoloji Bulteni, 19(1).
- Bowlby, J.** (1973). Attachment and loss. Vol. 2. Separation. Anxiety and anger. New York: Basic Books.
- Bowlby, J.** (1958). The nature of the child's tie to his mother. International journal of psycho-analysis, 39, 350-373.
- Bowlby, J.** (1960). Rief and Mourning in Infancy and Early Childhood. The psychoanalytic study of the child, 15(1), 9-52.
- Bowlby, J.** (1969). Attachment and loss v. 3 (Vol. 1).
- Bowlby, J.** (1969). Attachment and loss.' Vol. I. Attachment. New York: Basic Books.
- Bowlby, J.** (1979). The making and breaking of ectional bonds. Lon- don: Tavistock.
- Bowlby, J.** (1980). Attachment and loss:Vol. 3. Loss: Sadness and depres- sion. New York: Basic Books.
- Bowlby, J.** (1989). The role of attachment in personality development and psychopathology.
- Bowlby, J., & World Health Organization.** (1952). Maternal care and mental health: A report prepared on behalf of the World Health Organization as a contribution to the United Nations programme for the welfare of homeless children. World Health Organization.
- Bozarth, J. D.** (2009). Rogerian empathy in an organismic theory: A way of being. The social neuroscience of empathy, 101-112.
- Bretherton & E. Waters (Eds.),** Growing points of attachment theory and research. Monographs of the Society for Research in Child Development, JO(1-2, Serial No. 209), 3-35.
- Bretherton, I.** (1985). Attachment theory: Retrospect and prospect. In responses to brief, everyday separations as related to other infant and maternal behaviors. Developmental Psychology, 9(2), 226– 235.
- Budak, S.** (2005). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burger J.M.** (2006). Kişilik. Ankara: Kaknüs Yayınları

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010).** Bilimsel Araştırma Yöntemleri (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyükşahin A (2006).** Yakın İlişkilerde Bağlanım: Yatırım Modelinin Bağlanma Stilleri ve Bazı İlişkisel Değişkenler Yönünden İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı. Ankara
- Büyükşahin, A. (2006).** Yakın İlişkilerde Bağlanım: Yatırım Modelinin Bağlanma Stilleri ve Bazı İlişkisel Değişkenler Yönünden İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Cleckly HC (1941).** "The Mask of Sanity: An attempt to Reinterpret the So-Called Psychopathic Personality". St. Louis, MO: Mosby.
- Collins, N., Cooper, M., Albino, A., Allard, L. (2002).** Psychosocial Vulnerability from Adolescence to Childhood: A Prospective Study of Attachment Style Differences in Relationship Functioning and Partner Choice. *Journal of Personality*, 70, 965-1008.
- Cox CL, Uddin LQ, Di Martino A, Castellanos FX, Milham MP, Kelly C (August 2012).** "The balance between feeling and knowing: affective and cognitive empathy are reflected in the brain's intrinsic functional dynamics". *Social Cognitive and Affective Neuroscience*. 7 (6): 727–37. PMID 21896497.
- Çelikkaleli, Ö. Ve Avcı, R. (2016).** Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Bağlanma Biçimlerinin İncelenmesi”, *Journal of Computer and Education Research*, 4(7), 2016, 103-125.
- Çelikkaleli, Ö., Gökçakan, N., & Çapri, B. (2005).** Lise öğrencilerinin bazı psikolojik ihtiyaçlarının cinsiyet, okul türü, anne ve baba eğitim düzeyine göre incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 245-268.
- Çoban, H.K. (2021).** Anne Baba Tutumu, Empati Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Davis, M. H. (1983).** Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of personality and social psychology*, 44(1), 113.
- Davis, M. H. ve Oathout, H. A. (1987).** Maintenance of satisfaction in romantic relationships: empathy and relational competence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(2), 397
- Dawel A, O’Kearney R, McKone E, Palermo R (2012).** "Not just fear and sadness: meta-analytic evidence of pervasive emotion recognition deficits for facial and vocal expressions in psychopathy". *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*. 36 (10): 2288–304.
- Decety J, Skelly L (2013).** "The neural underpinnings of the experience of empathy: Lessons for psychopathy.". In Ochsner KN, Kosslyn SM (eds.). *The*

Oxford Handbook of Cognitive Neuroscience. 2. New York: Oxford University Press. pp. 228–243.

- Decety J, Skelly L, Yoder KJ, Kiehl KA (February 2014).** "Neural processing of dynamic emotional facial expressions in psychopaths". *Social Neuroscience*. 9 (1): 36–49. doi:10.1080/17470919.2013.866905. PMC 3970241. PMID 24359488.
- Deci, E. L., Vallerand, R. J., Pelletier, L. G. ve Ryan, R. M. (1991).** Motivation and education: The self-determination perspective. *Educational Psychologist*,
- Delevi, R. ve Bugay, A. (2010).** Understanding change in romantic relationship expectations of international female students from Turkey. *Contemp Fam Ther*, 32(5), 257–272
- Demirdağ, M. F. (2017).** Bağlanma Teorisi'nin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 76-90.
- Demirdağ, M. F. (2017).** Bağlanma Teorisi'nin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 76-90.
- Dinçyürek, S. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi . *Marmara Coğrafya Dergisi* , 0 (10) , .Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Marucog/Issue/457/3667>
- Doi, S., C., Thelen, M., H. (1993).** The Fear-of-Intimacy Scale: Replication and Extension. *Psychological Assessment* 5 (3), 377-383. doi: 10.1037/1040-3590.5.3.251.
- Dökmen, Ü. (1988).** Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1), 155-190.
- Dökmen, Ü. (1990).** Yeni Bir Empati Modeli ve Empatik Becerinin İki Farklı Yaklaşımla Ölçülmesi. *Psikoloji Dergisi*. Ocak 7(24).42-51.
- Eisenberg, N. ve Strayer, J. (1982).** Empathy and its development. Cambridge: Cambridge University.
- Eisenberg, N., & Miller, P. A. (1987).** The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological bulletin*, 101(1), 91.
- Emery, E. J. (1987).** Empathy: Psychoanalytic and client centered.
- Erdem, S. (2021).** Erdem'in (2021) araştırmasında, sağlık alanında hizmet veren bireylerde empati düzeyi, stresle başa çıkma becerileri ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkisinin incelenmesi Yüksek lisans tezi. Gelişim üniversitesi; İstanbul.
- Erden İmamoğlu S (2009).** Kişilerarası İlişkiler. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Erickson, E.H. (1968).** Identity: Youth and crisis. New York: W.W. Norton
- Erözkan, Atılğan;** "Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Karar Stratejileri", *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 2011, 60-74.

- Ersoy, E., & Köşger, F. (2016).** Empati: Tanımı ve Önemi/empathy: Definition and its importance. *Osmangazi tıp dergisi*, 38(2), 9-17.
- Eryılmaz, A., & Mutlu, T. (2017).** Yaşam boyu gelişim yaklaşımı perspektifinden kariyer gelişimi ve ruh sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(2), 227-249.
- Erzen, E. (2016).**; “Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği”, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(3), 2016, 01-21. DOI: 10.17679/iuefd.17323631.
- Fan Y, Duncan NW, de Greck M, Northoff G (2011).** "Is there a core neural network in empathy? An fMRI based quantitative meta-analysis". *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*. **35** (3): 903–11
- Fraley, R.C., (2004).** A Brief Overview of Adult Attachment Theory and Research. (çevrimiçi) <http://www.psych.uiuc.edu/~rcfraley/attachment.htm>,12 Haziran 2004
- Freedman, E. B., Greenberg, J., & Katz, K. A. (2003).** What Does Being Jewish Mean?: Read-aloud Responses to Questions Jewish Children Ask about History, Culture, and Religion. Simon and Schuster.
- Freud, S. (1920).** Más allá del principio del placer y otras obras. Recuperado de.
- Fuhrman, R. W., Flannagan, D., & Matamoros, M. (2009).** Behavior expectations in cross-sex friendships, same-sex friendships, and romantic relationships. *Personal Relationships*, 16(4), 575-596.
- Gazzola V, Aziz-Zadeh L, Keysers C (2006).** "Empathy and the somatotopic auditory mirror system in humans". *Current Biology*.
- Gerrig, RJ ve Zimbardo, PG (2012).** Psikolojiye giriş: Psikoloji ve yaşam. Çeviri Edt: Gamze Sart. Nobel Yayıncılık: Ankara .
- Gini, G., Albiero, P., Benelli, B., & Altoe, G. (2007).** Does empathy predict adolescents' bullying and defending behavior?. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 33(5), 467-476.
- Gladstein, G. A. (1983).** Understanding empathy: Integrating counseling, developmental, and social psychology perspectives. *Journal of counseling psychology*, 30(4), 467.
- Görünmez, M.;** “Bağlanma Stilleri ve Duygusal Zeka Yetenekleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2006.
- Guntrip H (1969).** Schizoid Phenomena, Object-Relations, and The Self. New York: International Universities Press.
- Güldür, M. (2020).** Romantik Kıskançlık Ve Bağlanma Stillerinin Romantik İlişkilerle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Biruni Üniversitesi Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı. İstanbul
- Gürcan, D. (2015).** Perceived Parental Relationship, Self-Discrepancy and Personality Characteristics In Relation to Psychological Well-Being. (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 399841).

- Hamarta E. (2004).**“Bağlanma Teorisi. Anadolu Üniversitesi”, Eğitim Fakültesi Dergisi, 2004, 14(1), 53-66. S 206
- Harari H, Shamay-Tsoory SG, Ravid M, Levkovitz Y (2010).** "Double dissociation between cognitive and affective empathy in borderline personality disorder". Psychiatry Research. **175** (3): 277–9.
- Hare RD (1991).** "The Hare Psychopathy Checklist-Revised". Toronto: Multi Health Systems.
- Harlow, H. F., & Zimmermann, R. R. (1958).** The development of affectional responses in infant monkeys. Proceedings of the American Philosophical Society, 102(5), 501-509.
- Hatfield, E. (1985).** Passionate and companionate love. In R., J., Sternberg, and M., L., Barnes (Eds.), The Psychology of Love (pp. 192-217). New Haven, NH: Yale University Press.
- Hatfield, E. (1988).** Passionate and companionate love. In R. J. Sternberg, M. L. Barnes (Eds), The Psychology of Love. New Haven: Yale University Press.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987).** Romantic Love Conceptualized As An Attachment Process. Journal Of Personality And Social Psychology, 52(3), 511-524.
- Hazan, C., & Shaver, P.R., (1994).** “Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships”, Psychological Inquiry, 5, 1-22
- Hazan, C., Shaver, P. (1987).** Romantic Love Conceptualized as An Attachment Process. Journal of Personality and Social Psychology, 59, 270-280
- Hendrix, H. (2007).** Getting The Love You Want: A Guide for Couples. New York: Harper Prentice Hall.
- Henschel, S. Nandrino, J.L. And Doba, K. (2020).;** “Emotion Regulation and Empathic Abilities in Young Adults: The Role of Attachment Styles”, Personality and Individual Differences, 156, 2020.
- İjnenborg GH, Spikman JM, Jeronimus BF, Aleman A (2013).** "Şizofrenide içgörü:
- İmamoğlu, S. (2009).** Kişilerarası İlişkiler. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi
- Juffer, F. E., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van Ijzendoorn, M. H. (2007).** *Promoting positive parenting: An attachment-based intervention.* Taylor & Francis Group/Lawrence Erlbaum Associates.
- Karasar, N. (2011).** Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karasar, B. (2014).** Öğretmen adaylarının bağlanma stilleri ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1), 27-49
- Keen S (2006).** "A Theory of Narrative Empathy". Narrative. **14** (3): 207–36.
- Kephart, W. M. (1967).** Some Correlates of Romantic Love. Journal of Marriage and Family, 29(3), 32-45.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., & Üstündağ, M. F. (2011).** Bağlanma ve psikopatoloji. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(2), 321-342.

- Keskin, G., & Olcay, Ç. A. M. (2009).** **Bağlanma** Süreci: Ruh Sağlığı Açısından Literatürün Gözden Geçirilmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 23(2), 145-158.
- Khodabakhsh, M., 2012,** “Attachment Styles As Predictors Of Empathy In Nursing Students”, J Med Ethics Hist Med, 5(8)
- KIR D. (2020).** Arife; “Beliren Yetişkinlerin İyi Oluşlarının Öz şefkat ve Bağlanma Özellikleri Bakımından İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2020
- Kiehl KA (June 2006).** "A cognitive neuroscience perspective on psychopathy: evidence for paralimbic system dysfunction". Psychiatry Research. 142 (2–3): 107–28.
- Klein, M., Koçak, O., & Erten, Y. (1999).** Haset ve şükran. Metis Yayınları.
- Knox, D., Schacht, C. ve Zusman, M. E. (1999).** Love relationships among college students. College Student Journal, 33(1), 149-151
- Koser, İ. E. Ve Barut Y. (2020).;** “Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Problem Çözme Becerileri ve Bağlanma Stilleri İlişkisi”, OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15(23), 2020, 1765-1789.
- Koss, J. (2006).** On the limits of empathy. The art bulletin, 88(1), 139-157.
- Küçük H. (2016).,** “Üniversite Öğrencilerinde Bağlanma Stilleri ve Kaygı Düzeylerinin Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, 2016.
- Lipsitt, N. (1993).** Development of empathy in children: the contribution of maternal empathy and communication style (Doctoral dissertation, Case Western Reserve University).
- Loudin, J. L., Loukas, A., & Robinson, S. (2003).** Relational aggression in college students: Examining the roles of social anxiety and empathy. Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression, 29(5), 430-439.
- Lynch TR, Rosenthal MZ, Kosson DS, Cheavens JS, Lejuez CW, Blair RJ (November 2006).** "Heightened sensitivity to facial expressions of emotion in borderline personality disorder". Emotion. 6 (4): 647–655.
- Mallon, B. (2008).** Attachment and loss, death and dying. Theoretical foundations
- Marangoni, C., Garcia, S., Ickes, W., & Teng, G. (1995).** Empathic accuracy in a clinically relevant setting. Journal of personality and social psychology, 68(5), 854.
- McIsaac, H., & Finn, C. (1999).** Parents beyond conflict: A cognitive restructuring model for high- conflict families in divorce. Family Court Review, 37(1), 74-82.
- Melges, F. T., & Bowlby, J. (1969).** Types of hopelessness in psychopathological process. Archives of General Psychiatry, 20(6), 690-699.
- Minzenberg MJ, Fisher-Irving M, Poole JH, Vinogradov S (2006).** "Reduced Self-Referential Source Memory Performance is Associated with

Interpersonal Dysfunction in Borderline Personality Disorder" (PDF).
Journal of Personality Disorders. 20 (1): 42–54.

- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011).** Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553-570.
- Moss Bf, Schwebel Aj (1993).** Defining intimacy in romantic relationships, *Family Relations*, 42(1): 317
- Moyers, T. B., & Miller, W. R. (2013).** Is low therapist empathy toxic?. *Psychology of Addictive Behaviors*, 27(3), 878.
- Nazhoğlu, A. G. (2019).** Çocuğun ayrılık kaygısı ile annelerinin kaygı düzeyleri ve ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki.
- Newcombe, N. S. (2007).** Taking Science Seriously: Straight Thinking About Spatial Sex Differences. American Psychological Association.
- Oktay B. (2010).** Aleksitimi: Bağlanma, Kendilik Algısı, Kişilerarası İlişki Tarzları ve Öfke Değişkenleri Açısından Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi Sosyal bilimler enstitüsü, Ankara, 2010, s. 18 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)
- O'Neil, J. (1996).** Duygusal Zeka Üzerine: Daniel Goleman ile Bir Konuşma. *Eğitimsel Liderlik*, 54 (1), 6-11.
- Önder, A., & Gülay, H. (2007).** Annelerin kabul red düzeyi ile çocuklarının empati becerisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 23-30.
- Özbay, H. ve Canpolat B. I. (2003).** Psikiyatride empati - nesnellik ikilemi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 6(1), 39-45.
- Palombo, J., Bendicson, H. K., & Koch, B. J. (2009).** Guide to psychoanalytic developmental theories. New York: Springer.
- Permuy, B., Merino, H., & Rey, J. (2010).** Adult Attachment Styles And Cognitive Vulnerability To Depression In A Sample Of Undergraduate Students: The Mediation Roles Of Sociotropy And Autonomy. *International Journal Of Psychology*, 45(1), 21-7.
- Pielage, S. B., Luteijn, F., & Arrindell, W. A. (2005).** Adult attachment, intimacy and psychological distress in a clinical and community sample. *Clinical Psychology and Psychotherapy: An International Journal of Theory and Practice*, 12(6), 455- 464. doi: 10.1002/cpp.472
- Pistole, M. C. (1989).** Attachment in adult romantic relationships: Style of conflict resolution and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6(4), 505-510.
- Plotnik, R. (2009).** Psikolojiye Giriş, Kaknüs Yayınları, 1. Basım, İstanbul .
- Ralph K. (1995).** 13–23 in *Disorders of the Self: New Therapeutic Horizons*, Brunner/Mazel (1995).
- Reynolds, W. J., & Scott, B. (1999).** Empathy: a crucial component of the helping relationship. *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 6(5), 363-370.
- Roberts, W., & Strayer, J. (1996).** Empathy, emotional expressiveness, and prosocial behavior. *Child development*, 67(2), 449-470.

- Robertson, J. (1971).** Robertson J. Young children in brief separation: A fresh look. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 26, 264-315.
- Rogers, C. R. (1975).** Empathic: An unappreciated way of being. *The counseling psychologist*, 5(2), 2-10.
- Rogers, C. R. (1983).** "Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir." Çev. Akkoyun, F. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 16, 103-124
- Roisman, G. I. (2009).** Adult Attachment: Toward a Rapprochement of Methodological Cultures. *Current Directions in Psychological Science*, 18(2), 122–126.
- Rusbult C (1980).** Commitment and satisfaction in romantic associations: a test of the investment model. *Journal of experimental social psychology*, 16: 172- 186.
- Sagi, A., & Hoffman, M. L. (1976).** Empathic distress in the newborn. *Developmental psychology*, 12(2), 175.
- Sakallı, N., & Curun, F. (2001).** Romantik İlişkilerle İlgili Kalıpyargılara Karşı Tutumlar. *Psikoloji Çalışmaları*, 22, 31-45.
- Salı, G. (2012).** Erken çocukluk dönemde empatinin gelişimi ve ailenin rolü. *International Journal Of Early Childhood Education Research*. , 1(1), 63-92.
- Salmon, S. (2003).** Teaching empathy: The PEACE curriculum. *Reclaiming children and youth*, 12(3), 167.
- Santrock, J. W. (2012).** Yaşam boyu gelişim. Ankara: Nobel Yayıncılık (Türkçe Çeviri:, Ed.: Galip YÜKSEL). Ankara.
- Saraç, A., Hamamcı, Z., & Güçray, S. (2015).** Üniversite öğrencilerinin romantik ilişki doyumunu yordaması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43), 69-81.
- Sarı, T. ve Owen, F. K. (2016).** Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançların ve Bağlanma Boyutlarının İlişki Doyumu Üzerindeki Yordayıcı Rolünün İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 204-216.
- Schaffer, H. R. (1996).** Social development. Blackwell Publishing.
- Shamay-Tsoory S, Harari H, Szepsenwol O, Levkovitz Y (2009).** "Neuropsychological evidence of impaired cognitive empathy in euthymic bipolar disorder". *The Journal of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences*. 21 (1): 59–67.
- Simpson, J. A. (1990).** Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(5), 971.
- Skeem JL, Polaschek DL, Patrick CJ, Lilienfeld S.O. (2011).** "Psychopathic Personality: Bridging the Gap Between Scientific Evidence and Public Policy". *Psychological Science in the Public Interest*.
- Soğancı, D. (2017).** Bağlanma stillerinin romantik ilişki doyumunu üzerindeki etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.

- Soysal, A. Ş., Bodur, Ş., İşeri, E., & Şenol, S. (2005).** **Bebeklik** dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8(2), 88-99.
- Stayton, D. J., & Ainsworth, M. D. S. (1973).** Individual differences in infant
- Stern, J. A., & Cassidy, J. (2018).** Empathy from infancy to adolescence: An attachment perspective on the development of individual differences. *Developmental Review*, 47, 1-22.
- Stevens D, Charman T, Blair RJ (June 2001).** "Recognition of emotion in facial expressions and vocal tones in children with psychopathic tendencies". *The Journal of Genetic Psychology*. **162** (2): 201–11.
- Sullivan, (1968).** The relationship of adult attachment dimensions to depression and agoraphobia. *Personal Relationships*, 10, 171-185.
- Sullivan, H. (1953).** *The Interpersonal Theory of Psychiatry*. New York - London: W.W. Norton Company.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999).** Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Tanrıdağ, Ş. R. (1993).** Ankara'daki ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelin empatik beceri düzeyinin ve eğiliminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Terzi, Ş., & Cihangir Çankaya, Z. (2009).** Bağlanma Stillerinin Öznel İyi Olmayı ve Stresle Başa Çıkma Tutumlarını Yordama Gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 1-11.
- Thompson, R. A. (2008).** The psychologist in the baby. *Zero to Three*, 28(5), 5.
- Tosyalı, M., (2010),** "Evli Bireylerde Bağımlı ve Özerk (Sosyotropik-Otonomik) Kişilik Özellikleri, Empati ve Mutluluk Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tüzün, O., & Sayar, K. (2006).** Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39.
- Wagner AW, Linehan MM (1999).** "Facial expression recognition ability among women with borderline personality disorder: implications for emotion regulation?". *Journal of Personality Disorders*. **13** (4): 329–44.
- Waters, E., Merrick, S., Treboux, D., Crowell, J., & Albersheim, L.(2000).** "Attachment Security in Infancy and Early Adulthood: A 20-year longitudinal study", *Child Development*, 71(3).
- Webster, C. (2002).** *The national health service: A political history*. Oxford University Press, USA.
- Wiseman T. (1996).** A Concept Analysis Of Empathy, *Journal of Advanced Nursing*, 1996, Vol 23. p.1162-1167
- Wispé, L. (1986).** The distinction between sympathy and empathy: To call forth a concept, a word is needed. *Journal of personality and social psychology*, 50(2), 314.

- Worthington, E.L. ve Wade, N.G. (1999).** The psychology of unforgiveness and forgiveness and implications for clinical practice. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 18(4), 385-418
- Yavuz, T. (2018).** Üniversite öğrencilerinin ilişki doyumu ve bağlanma stilleri arasındaki bağlantı. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Yedilioğlu, E. (2017).** Yetişkinlerde bağlanma stillerinin depresyon, kaygı, travma ve romantik ilişkilerle ilişkisi. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Yüksel, A. (2004).** Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 341- 354.
- Zimmer-Gembeck, M. (2002).** The Development of Romantic Relationships and Adaptations In The System of Peer Relationships. *Journal of Adolescent Health*, 31, 216-225
- Zimmer-Gembeck, M. J., & Petherick, J. (2006).** Intimacy dating goals and relationship satisfaction during adolescence and emerging adulthood: Identity formation, age and sex as moderators. *International Journal of Behavioral Development*, 30(2), 167-177.

EKLER

Ek 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli katılımcı, Bu çalışma, yetişkin bireylerin romantik ilişkiler, bağlanma stilleri ve empati düzeyini incelemek amacıyla Dr. Öğr. Üyesi Nurgül YAVUZER danışmanlığında, İstanbul Gedik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Şule AKBAŞ tarafından yürütülmektedir. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama ya da istediğiniz anda çalışmayı bırakma hakkına sahiptir. Çalışma formu yaklaşık 20 dakika kadar sürmektedir.

Araştırmaya katılmayı kabul ederseniz öncesinde kişisel bilgi formunu daha sonra ise anketlerde yer alan birtakım ifadeleri yanıtlamanız beklenmektedir. Anketlerde sizden isminiz gibi kim olduğunuza dair herhangi bir bilgi istenmemektedir. Kişisel bilgileriniz ve cevaplarınız gizli tutulacak ve yalnızca araştırmacı tarafından değerlendirilecektir. Elde edilen veriler gizlilik esasına uygun bir şekilde sadece bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Çalışmaya katınızdandan dolayı teşekkür ederiz. Çalışma ile ilgili daha detaylı bilgi almak için Şule AKBAŞ ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katıldığımı ve bilgilerimin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum kabul etmiyorum

(LÜTFEN UYGUN SEÇENEĞİ İŞARETLEYİNİZ.)

Ek 2: Kişisel Bilgi Formu

1. Yaşınız:.....
2. Cinsiyetiniz: Kadın Erkek
3. Medeni Durumunuz: Evli Boşanmış Bekar
4. Eğitim düzeyiniz:
Yok İlkokul Ortaokul Lise Üniversite
Yüksek Lisans – Doktora
5. Mesleğiniz?
.....
6. Şu an çalışıyor musunuz?
Evet
Hayır
7. Sosyoekonomik durumunuzu nasıl tanımlarsınız?
1499 TL ve altı 1500 TL – 2499 TL arası 2500 TL
ve 3500 TL arası 3501 TL – 5000 TL arası 5000
TL ve üstü
8. Nerede yaşıyorsunuz?
Büyükşehir Şehir Kasaba Köy

Ek 3: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBSÖ)

ÜÇ BOYUTLU BAĞLANMA STİLLERİ ÖLÇEĞİ

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Karşımdaki insanlar benim kadar değerli değiller.	☐	☐	☐	☐	☐
2	Birisiyle çok fazla samimi olduğumda sorun çıkabileceğinden kaygılanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
3	Karar alırken kimseyi önemsemem.	☐	☐	☐	☐	☐
4	Sorunu olan birisini gördüğümde kendimi onun yerine koyabiliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
5	Başkasının benim kadar değerli olduklarını düşünmüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
6	İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar az üzülürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
7	Ebeveynimle (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) iyi anlaşıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
8	İnsanlardan uzak duruyorum çünkü bana acı çekebilirler.	☐	☐	☐	☐	☐
9	Bir sorun varsa bunun kaynağı genelde karşımdakilerin sorunlu olmasıdır.	☐	☐	☐	☐	☐
10	Kendimi mutlu bir insan olarak tanımlıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
11	Duygusal ilişki yaşadığım kişinin beni gerçekten sevmediğini düşünerek kaygılanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
12	Yalnızca kendime değer veririm.	☐	☐	☐	☐	☐
13	Başkasının üzüntülerini anlayabiliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
14	Duygusal ilişkilerden uzak duruyorum çünkü terk edilmek istemiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
15	İnsanların görüşleri benim için önemsizdir.	☐	☐	☐	☐	☐
16	Ebeveynlerime (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) genelde kırıncı sözler söylemem.	☐	☐	☐	☐	☐
17	İnsanlardan ne kadar uzak durursam o kadar mutlu olurum.	☐	☐	☐	☐	☐
18	Başkaları çok da umurumda değildir.	☐	☐	☐	☐	☐

Ölçekte ters madde bulunmamaktadır.

Güvenli Bağlanma Stili : 4, 7, 10, 13, 16
Kaçınan Bağlanma Stili : 1, 3, 5, 9, 12, 15, 18
Kaygılı-Kararsız Bağlanma Stili : 2, 6, 8, 11, 14, 17

Ek 4: Cambridge Davranış (Empati) Ölçeği

Empati ölçeği-türkçe formunun üniversite öğrencilerinde psikometrik özellikleri

CAMBRIDGE DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ

(Baron-Cohen & Wheelwright 2004)

TÜRKÇE UYARLAMASI

TÜM BİLGİLER KESİNLİKLE GİZLİ TUTULACAKTIR

İsim :.....

Cinsiyet :.....

Doğum Tarihi :.....

Bugünün Tarihi:.....

Anketi Nasıl Dolduracaksınız?

Aşağıda bazı ifadelerin listesi bulunmaktadır. Lütfen her ifadeyi çok dikkatli okuyunuz ve hangi şiddetle kabul veya red ettiğinizi, cevabınızı daire içine alarak oranlayınız. Bu teste doğru veya yanlış cevap yoktur.

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ HİÇBİR İFADEYİ BOŞ BIRAKMAYINIZ

Örnekler :

Ö.1: Eğer her gün müzik dinleyemezsem kendimi üzgün hissederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Ö.2 : Arkadaşlaruma mektup yazmaktansa onlarla telefonda görüşmeyi tercih ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Ö.3 : Dünyanın farklı bölgelerine seyahat etme isteğim yoktur.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Ö.4 : Kitap okumayı dans etmeye tercih ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

1. Birisi sohbet katılmak istediğinde bu durumu kolaylıkla anlayabilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
2. Hayvanları insanlara tercih ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
3. Güncel eğilimler ve modayı takip etmeye çalışırım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
4. Benim kolaylıkla anladığım şeyleri anlamadıklarında, başkalarına açıklama yapmak bana zor gelir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
5. Çoğu gece rüya görürüm.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
6. Diğer insanlarla ilgilenmekten hoşlanırım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
7. Problemlerimi diğerleri ile tartışmaktansa kendi başıma çözmeye çalışırım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
8. Sosyal ortamlarda ne yapacağımı bilmekte zorlanırım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
9. Sabahları günün kendimi en iyi hissettiğim vaktidir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
10. İnsanlar sıklıkla tartışmada kendi görüşümü söylerken çok ileri gittiğimi söylerler.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
11. Bir arkadaşım ile buluşmaya geç kalırsam bu durumdan çok rahatsız olmam.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
12. Arkadaşlıklar ve ilişkiler benim için çok zordur, bu nedenle onlarla canımı sıkmam.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
13. Ne kadar küçük olursa olsun, asla kuralları/kanunları çiğnemem.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
14. Bir şeyin kaba ya da nazik olup olmadığına karar vermek bana sıklıkla zor gelir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
15. Sohbet sırasında dinleyenin ne düşünüyor olabileceğinden çok kendi fikirlerime odaklanma eğilimindeyimdir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
16. Sözlü şakalardansa el şakalarını tercih ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
17. Hayatı gelecekte çok bugün için yaşarım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
18. Çocukken ne olacağımı görmek için solucanları kesmeyi severdim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
19. Eğer bir kişi bir şey söylüyor fakat görünürde söylediğinden başka bir şeyi kastediyorsa bunu çok çabuk kavrarım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
20. Ahlaki konularda çok katı fikirlerim vardır.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
21. Bazı şeylerin insanları neden çok üzdüğünü anlamak benim için zordur.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

22. Kendimi başka birinin yerine koymak benim için kolaydır.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
23. İyi davranışların bir ailenin çocuğuna öğreteceği en önemli şey olduğunu düşünürüm.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
24. Anlık kararlarla bir şeyler yapmayı severim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
25. Başka birinin nasıl hissedeceğini tahmin etmekte iyiyimdir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
26. Gruptan bir kişinin kendini huzursuz ya da mahcup hissettiğini çok çabuk fark ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
27. Başka birinin güceneceği bir şey söylersem, bu durumun benim değil onların problemi olduğunu düşünürüm.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
28. Eğer birisi yeni saç kesimini nasıl bulduğumu sorarsa, beğenmemiş de olsam doğruyu söylemeyi tercih ederim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
29. Neden bazıların bir söz ile gücenebileceğini anlayamam.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
30. İnsanlar sıklıkla sağımın solunun belli olmadığını söylerler.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
31. Herhangi bir sosyal faaliyette ilgi odağı olmayı severim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
32. Ağlayan insanları görmek beni (gerçekten) üzmez.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
33. Politika hakkında tartışmalara katılmayı severim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
34. Bir kastım olmamasına rağmen son derece açık sözlü biriyim ki bazı insanlar bunu kabalık olarak görüyor.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
35. Sosyal ortamlarda ne yapacağımı bilmekte zorlanmam.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
36. İnsanlar onların nasıl hissettiklerini ve ne düşündüklerini anlamada iyi olduğumu söylerler.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
37. İnsanlarla konuşurken kendimle ilgili şeylerden çok onlarla ilgili konulardan bahsetmeye eğilimliyimdir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
38. Bir hayvanı acı içinde görmek beni mutsuz eder.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
39. Diğer insanların düşüncelerinden etkilenmeden kararlar verebilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
40. O gün için planladığım her şeyi yapmadan rahatlayamam.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
41. Ben konuşurken birisi ilgilenir ya da sıkılırsa bunu kolayca anlarım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
42. Haberlerde acı çeken insanlar gördüğümde mutsuz olurum.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

43. Arkadaşlarım çoğunlukla problemlerini bana açarlar çünkü benim çok anlayışlı birisi olduğumu söylüyorlar.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
44. Eğer birini rahatsız ediyorsam, o kişi bunu bana söylemese bile ben bunu anlarım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
45. Sürekli yeni hobilere başlarım ama onlardan kolaylıkla sıkılıp başka şeyler aramaya yönelirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
46. İnsanlar bazen çok fazla alay edip ileri gittiğimi söylerler.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
47. Gerçekten büyük bir hızlı trene binecek olsaydım çok sinirli ve tedirgin olurum.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
48. Nedenin anlayamama rağmen insanlar çoğu kez duygusuz biri olduğumu söylerler.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
49. Eğer gruba yeni birisi katılırsa ortamla kaynaşmak için çabalaması gereken odur.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
50. Bir filmi genellikle karakterlerin duygularına kendimi kaptırmaksızın izlemeyi beceririm.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
51. Günlük yaşamda organize olmayı çok severim ve sıklıkla yapmam gereken gündelik işlerin bir listesini çıkarırım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
52. Başka birinin belli bir durumda ne hissettiğini hızla ve kolayca anlayabilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
53. Risk almayı sevmem.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
54. Karşımdaki kişinin ne hakkında konuşmak isteyebileceğini kolaylıkla tahmin edebilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
55. Birisinin gerçek duygularını saklıyor olduğunu anlayabilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
56. Karar vermeden önce destekleyen ve karşıt olan yönleri tartarım.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
57. Sosyal ortamlarda doğru davranabilmeyi çaba harcamaksızın başarabilirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
58. Başkalarının ne yapacağını tahmin etmekte iyiyimdir.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
59. Arkadaşlarımın problemleri olduğunda duygusal olarak etkilenirim.	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
60. Diğer kişilerin bakış açılarına katılmasam da genellikle değer veririm (saygı duyanım).	Kesinlikle katılıyorum	Sıklıkla katılıyorum	Bazen katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum

Türkçe uyarlama- Dr. Emre Bora, Leyla Baysan, 2007

Ek 5: Çok Boyutlu İlişki Ölçeği (ÇBİÖ)

	Benim için HİÇ uygun değil	Benim için ÇOK AZ uygun	Benim için BİRAZ uygun	Benim için OLDUKÇA uygun	Benim için ÇOK uygun
1Yakın ilişkilerde bir partner olarak kendime güvenirim.					
2Sürekli yakın ilişkiler üzerine düşünürüm.					
3Yakın ilişkilerimle ilgili çok fazla düşünürüm.					
4Yakın bir ilişki içinde olma isteğim/güdüüm çok fazla.					
5Yakın ilişkiler kendimi sinirli ve kaygılı hissetmeme neden olur.					
6Yakın ilişkilerimle ilgili kendimi depresif /çökkün hissedirim.					
7Yakın ilişkilerim çoğunlukla şansa bağlı/ tesadüfi olaylarla gelişmiştir.					
8Başkalarının yakın ilişkilerim konusunda ne düşündüğüne aşırı önem veririm.					
9Biriyle yakın ilişkiye girmek beni biraz ürkütür.					
10Yakın ilişkiyle ilgili gereksinimlerimin şu anki karşılama biçiminden memnunum.					
11Yakın bir ilişkide iyi bir partner olduğumu düşünüyorum.					
12Yakın ilişkileri, başka her şeyden daha çok düşünürüm.					
13Yakın ilişkilerimde, kendi davranışlarım çoğunlukla belirleyici bir rol oynar.					
14Yakın ilişkilerim konusunda düşünmeye genellikle zaman ayırım.					
15Yakın bir ilişkiye zaman ve emek vermek konusunda çok istekliyim/güdülüyüm.					
16Yakın ilişkilerde biraz acemi ve gerginimdir.					
17Yakın ilişkilerimde, tercihlerimi doğrudan dile getiririm.					
18Yakın ilişkilerim konusunda kendimi mutsuz hissediyorum.					
19Yakın ilişkilerimin başkalarına nasıl görüldüğüne /sunulduğuna aşırı önem veririm.					
20Bazen yakın ilişkilerden korkarım.					
21Yakın ilişkilerimden çok memnunum/doyum alıyorum.					
22Yakın ilişkilerde pek çok insana göre daha iyiyimdir.					
Yakın ilişkiler zihnimi meşgul eder.					
Yakın ilişkilerimde kontrol daha çok benim elimdedir.					

	Benim için HİÇ uygun değil	Benim için ÇOK AZ uygun	Benim için BİRAZ uygun	Benim için OLDUKÇA uygun	Benim için ÇOK uygun
Yakın bir ilişki içinde olmayı çok arzu ediyorum.					
Karşı cinsten biriyle duygusal bir yakınlık/etkileşim kurmak bende gerginlik yaratır.					
Yakın ilişkilerde isteklerimi dile getirmede biraz pasifimdir.					
Yakın ilişkilerim konusunda cesaretimin kırıldığını hissediyorum.					
Yakın ilişkilerim üzerinde şansın büyük etkisi vardır.					
Yakın ilişkilerimin başkaları üzerinde bıraktığı izlenim konusunda sıklıkla endişe duyarım.					
Zaman zaman, birisiyle yakın bir ilişkiye girmekten korkarım.					
Yakın ilişkilerim temel beklentilerimi karşılıyor.					
Kendimi yakın bir ilişki için oldukça tercih edilen bir partner olarak değerlendiririm.					
Sürekli olarak yakın bir ilişki içinde olmayı düşünürüm.					
Yakın ilişkilerimi etkileyen temel şey benim kendi yaptıklarımdır.					
Yakın bir ilişki içinde olmak benim için çok önemlidir.					
Yakın ilişkilerde birçok insana göre daha kaygılıyım.					
Yakın bir ilişkide isteklerimi dile getirmekten çekinmem.					
Yakın ilişkilerim konusunda kendimi hayal kırıklığına uğramış hissediyorum.					
Yakın ilişkilerimin büyük oranda şans (iyi ya da kötü anlamda) meselesi olduğuna inanıyorum.					
Genellikle başkalarının yakın ilişkilerime yönelik verdikleri tepkilere duyarlıyım.					
Yakın bir ilişki içinde olmak beni fazla korkutmaz.					
Yakın ilişkilerim, diğer pek çok ilişki ile karşılaştırıldığında, çok daha iyidir.					
Yakın bir ilişki içinde kendime oldukça güvenirim.					
Zamanımı büyük bir bölümünü yakın ilişkileri düşünerek geçiririm.					
Yakın ilişkilerim benim sorumluluğum ve kontrolüm altındadır.					
Yakın bir ilişki içinde olup, bunu sürdürmeyi çok isterim.					
Yakın bir ilişki içinde kendimi tutuk ve utangaç hissedirim.					
Yakın ilişkiler söz konusu olduğunda, isteklerimi genellikle ifade ederim.					
Yakın ilişkilerimi düşündüğümde üzülüyorum.					
Yakın ilişkilerimin gerçekten de bir kader/kısmet işi olduğunu düşünüyorum.					
Başkalarının yakın ilişkiye nasıl tepki verdiklerine/vereceklerine dikkat ederim.					
Yaşamımın yakın ilişkiler yönü, benim için çok doyurucudur.					

ÖZGEÇMİŞ

EĞİTİM:

- İstanbul Ticaret Üniversitesi - Psikoloji (İngilizce) - 2015-2019
- İstanbul Gedik Üniversitesi - Klinik Psikoloji (Tezli) Yüksek Lisans - 2019-2022

SERTİFİKALAR:

- Çocuk Değerlendirme Testleri Eğitim Sertifikası (Dr. Uğur Dalan) 2018
- MMPI Yorumlayıcı Ve Uygulayıcı Eğitimi (Psiko Destek) 2018
- Bilişsel Davranışçı Terapi Eğitimi (Doç. Dr. Nurhan Fıstıkçı) 2020
- Kişilerarası İlişkiler Psikoterapisi Eğitimi (Prof. Dr. Nazan Aydın) 2021
- Kısa Süreli Çözüm Odaklı Terapi Eğitimi (Dr. Nevin Dölek) 2022
- Psiko-Onkoloji Eğitimi / Süpervizyon (Dünya Psiko-Onkoloji Birliği Federasyonu) 2022
- Eğitimlik Eğitimi / Sakarya Üniversitesi 2022
- EMDR Eğitimi / (Roy Kiessling) 2023

MESLEKİ DENEYİM:

- Klinik Psikolog stajyeri (2021) Kartal Belediyesi Kadın Danışma Merkezi (Psikolojik Danışmanlık)
- Klinik Psikolog stajyeri (2020-2021) Şişli Belediyesi Kadın Danışma Merkezi (Psikolojik Danışmanlık)
- Gönüllü Psikolog (2021) Sosyal Ben Vakfı (Sivil Toplum Kuruluşu)
- Psikolog (2019-Devam) BİGENÇ Derneği (Sivil Toplum Kuruluşu)
- Gönüllü Psikolog (2019) Türk Kızılay'ı (Sivil Toplum Kuruluşu)
- Psikolog Stajyer (2018) Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi (Klinik Stajı)
- Psikolog Stajyer (2018) Mavi Hilal Derneği (Sivil Toplum Kuruluşu Stajı)
- Psikolog Stajyer (2018) TOÇEV Derneği (Sivil Toplum Kuruluşu Stajı)
- Psikolog Stajyer (2018) Maya Vakfı (Sivil Toplum Kuruluşu Stajı)
- Psikolog Stajyer (2017) Özel Deha Koleji Anaokulları (Gelişim Stajı)

SEMPOZYUMLAR:

- Beyin Aşkına Prof. Dr. Öget Öktem, Uzm. Dr. Mahir Yeşildal, Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Yavuz Gül - Şubat 2019
- Psikanalitik Bakışlar 13- Yıkıcılık Ve Ölüm Dürtüsü, David Bell, Rossella Valdre, Bella Habip... Aralık 2019
- Araf'ta Geçen Günlerde Psikanaliz Ve Etik Hassasiyet, Yeşim Korkut - Mayıs, 2020
- Psikanalitik Bakışlar 14, Aslı Day, Gökhan Oral, Salman Akhtar - Aralık, 2020
- Kendini Keşfetmenin Yolu: Varoluşçu Felsefe Ve Psikoterapi, Prof. Emmy Van Deurzen, Prof. Dr. Kemal Sayar - Mart 2021

